

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

a

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Bakalářská práce

2011

autor: Kotšmídová Milena

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta

a

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta managementu v Jindřichově Hradci

Charakteristika vybraných subkultur mládeže

Autor: Milena Kotšmíková

Vedoucí práce: Mgr. Miroslav Procházka, Ph.D.

Studijní program: Sociální pedagogika

Specializace – Výchovná a vzdělávací praxe

Datum odevzdání: 23. 3. 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum: 23. 3. 2011

Milena Kotšmídová

Anotace

Bakalářská práce se zabývá tématem, které je v odborných kruzích často opomíjené – subkultury mládeže. Je snahou o vytvoření základní charakteristiky vybraných subkultur mládeže. Blíže se zaměřuje především na skinheads, punk, hip hop a graffiti. Zabývá se historickým vývojem těchto subkultur ve světě, ale i u nás a představuje vnější projevy a vnitřní složky životního stylu jejich příslušníků.

Součástí bakalářské práce je výzkumné šetření zpracované formou dotazníku. Je zaměřeno na výzkum některých aspektů sociálního prostředí – lokálního, školního, ale především rodinného, ze kterého pocházejí členové vybraných subkultur. Cílem je zjistit, jak významný je vliv těchto prostředí, na příklon k výše uvedeným subkulturám.

Annotation

The bachelor task is concerned with topic which is often neglected in special groups - youth subculture. The main aim is the creation of basic characteristic of chosen youth subculture. More closely it targets skinheads, punk, hip hop and graffiti above all. It is engaged in historical development of this subculture in the world and in our country, too. It shows the external manifestation and internal elements of their members' life style.

The part of the bachelor task is the research investigation obtained by the form of the questionnaire. It is focused on the research of some aspects of social environment - local, school and mainly family from which the members of chosen subculture are. The aim is to find out how significant is the influence of these environments on the inclination to this subculture.

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala za připomínky, rady, konzultace a vstřícné jednání vedoucímu práce Mgr. Miroslavu Procházkovi, Ph.D.

Děkuji také všem, kteří mi zapůjčili cenné materiály, poskytli informace a rozhovory.

Děkuji respondentům, kteří mi dovolili nahlédnout do jejich soukromí a poskytli tak cenné informace pro můj výzkum.

Obsah

1	Úvod.....	5
2	Základní pojmy – kultura, subkultura, mládež	7
	2.1 Hlediska přístupu k subkulturám	12
	2.1.1 Sociologický pohled	12
	2.1.2 Psychologický pohled	14
	2.1.3 Politologický pohled	15
3	Negativní jevy spojené s příslušností k určitým subkulturám	18
	3.1 Agresivita, sebepoškozování, návykové látky, vandalismus, sprejerství.....	18
4	Typologie subkultur mládeže.....	21
	4.1 Extremistická hnutí.....	22
	4.1.1 Pravicový extremismus.....	23
	4.1.2 Levicový extremismus	26
	4.1.3 Náboženský extremismus.....	29
	4.2 Subkultury bez extremistických projevů.....	31
	4.2.1 Taneční scéna – techno, hip-hop	31
	4.2.2 Nekonformní subkultury – squatteři, hooligans	34
	4.2.3 Ostatní – hippies, punk, goth, EMO aj.	37
5	Specifika současných vybraných subkultur	38
	5.1 Skinheads	38
	5.1.1 Historie skinheads	38
	5.1.2. Vnější projevy a vnitřní složky životního stylu – styl oblékání, hudba, chování, hodnoty, normy.....	39
	5.1.3 Česká republika a skinheads	41
	5.2 Punk.....	44
	5.2.1 Historie punku	44
	5.2.2 Vnější projevy a vnitřní složky životního stylu	45
	5.2.3 Česká republika a punk.....	48
	5.3 Hip hop a graffiti.....	49
	5.3.1 Historie obou subkultur.....	50
	5.3.2 Vnější projevy a vnitřní složky životního stylu	51
	5.3.3 Hip hop a graffiti v České republice	55
6	Příčiny začlenění mladých lidí do těchto subkultur	57
	6.1 Biologické a psychologické faktory – pohlaví, puberta	57
	6.2 Sociální faktory – škola, kamarádi, rodina	57

7	Hlavní a dílčí cíle výzkumného šetření.....	60
8	Metodologie výzkumu	61
9	Charakteristika výzkumného prostředí a výzkumného souboru	62
10	Výsledky výzkumu	63
11	Závěry vyplývající z výzkumu.....	83
12	Závěr	86
	Seznam použité a citované literatury.....	87
	Přílohy	91

1 Úvod

Téma bakalářské práce jsem si zvolila záměrně. Mnoho let pracuji jako vychovatelka v domově mládeže a dnes a denně se setkávám s mnoha mladými lidmi. Jsou v mnohém jiní než předchozí generace. Mají větší rozhled, jsou lépe oblečení a materiálně zabezpečeni, ale zároveň jsou naplněni nejistotou, stresem a mnohdy nezájmem ze strany rodičů. Touží po pochopení, povzbuzení, po zájmu o jejich problémy. Dnešní uspěchaný životní styl někdy nahrává tomu, že se nenajde nikdo, kdo by pro ně měl čas.

Mladí lidé jsou často vůči nám dospělým velmi nedůvěřiví, kritičtí a svůj „vnitřní svět“ nám pootevrou, jen pokud si získáme jejich důvěru. Základem této práce je proto navázání kladného vztahu s nimi, projevení zájmu o ně, úcta k jejich starostem a umění naslouchat. Je velmi důležité vědět, co je zajímavé nebo trápí, jak a kde tráví volný čas. Jen tak je možné jim porozumět a najít cestu k nim.

Kultura dnešní mládeže je pro nás dospělé mnohdy velmi složitý, nepochopitelný a tajemný svět. Přesto bychom se měli snažit jej poznat, zajímat se o jejich názory, myšlenky, životní styl a hudbu. Jen důkladným poznáním historie, uznávaných hodnot a norem těchto subkultur můžeme pochopit tento jejich svět, jejich ideály a chování. Každý z nás pedagogů, ale i rodičů, by tak měl mít přehled o současných subkulturách, skupinách a jejich rizicích. Měl by se naučit s nimi komunikovat a neodsuzovat je, jen pro jejich někdy podivnou a provokující image.

Již dlouho se zajímám o tyto mladé lidi z různých subkultur mládeže, o jejich odlišný, kritický pohled na společnost a zároveň úžasný smysl pro sounáležitost uvnitř skupiny, sdílení stejného image a postojů. Ve své práci se pokusím nahlédnout do zajímavého prostředí těchto mladých lidí.

Budu se snažit mapovat historii vybraných subkultur, neboť jejich příslušníci často vzhlíží k hudební minulosti své scény. Pokusím se také analyzovat základní znaky, hodnoty, normy, životní styl a vytvořit tak jakýsi souhrn informací o těchto subkulturách a jejich příslušnících. Pokusím se poodhalit jejich tajemství. Zajímat se budu také o motivační faktory, které je vedou k začlenění do těchto subkultur a zmíním i rizikové aspekty.

Uvědomuji si, že zpracovat toto téma nebude jednoduché, neboť jde sice o velmi zajímavé, nicméně široké téma a neexistuje takřka žádná odborná literatura a zřejmě ani jiný materiál, který by se souhrnně tímto tématem zabýval. Tato problematika je v odborné

literatuře zpracovávána spíš jen okrajově. Jedinou „bílou vránou“, která se o takové shrnutí pokusila je nově vydaná kniha Josefa Smolíka *Subkultury mládeže*.

Ve své práci budu čerpat především z prací Josefa Smolíka, Jana Charváta a Jana Chmelíka. Kromě literatury budu vycházet z různých časopisů, sborníků, televizních dokumentů vysílaných Českou televizí, také z praxe, z rozhovorů s těmito mladými lidmi a z jejich internetových blogů. Přestože na internetové zdroje odborníci nahlíží s despektem, zde lze na jeho využití pohlížet z jiného úhlu pohledu.

I. Teoretická část

---

2 Základní pojmy – kultura, subkultura, mládež

Aby byl pohled na dané téma ucelený, je jistě důležité hned na počátku definovat základní pojmy. Jako první je třeba vysvětlit pojem kultura, neboť je nadřazen slovu subkultura.

Pojem kultura

V Malém sociologickém slovníku (Fischer, Petrušek, Strmiska, 1970, str. 163) se uvádí, že pojem kultura pochází již z antiky a původně označoval pěstování užitkových plodin.

Teprve starořímský řečník a filozof Marcus Tullius Cicero jej přenesl do oblasti duchovní činnosti. V Tuskulských rozhovorech nazval filozofii „kulturou ducha“ a tím položil základ pojetí kultury jako charakteristiky lidské vzdělanosti (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996, str. 547).

Bohumil Geist v Sociologickém slovníku uvádí, že jedno z nejstarších vymezení podal E. B. Tylor (1865, 1871/I.): „*Kultura neboli civilizace je komplexní celek, zahrnující poznání, víru, umění, morálku, zákony, obyčeje a ostatní způsobilosti a zvyklosti, získané člověkem jako členem společnosti.*“ Tento britský antropolog ji takto definoval ve své knize „Primitive Culture“ (Geist, 1992, str. 198).

E. Willems (1967) rozumí kulturou „*ty všechny ideje, znalosti, způsoby chování, dovednosti a nástroje, které jsou společné členům příslušné skupiny lidí a jejichž naučení lze přičíst pouze působení mezilidských vztahů*“ (Geist, 1992, str. 199).

Kultura je termín vymezovaný v různých rovinách a z různých pohledů. Závisí na tom, zda ji definuje sociolog, psycholog či kulturní antropolog. Lze však o ní obecně říci, že ji tvoříme my lidé, dědí se z generace na generaci. Je spíše kolektivním, často anonymním, nastřádaným dílem mnoha generací. Jejím důležitým aspektem je určitá stálost v čase, ale také pružnost a přizpůsobivost k novým okolnostem a podléhá neustálému zdokonalování. Rodí se v rámci vztahů mezi lidmi a nositelem kultury je jazyk. Nejdůležitějším kulturním zprostředkovatelem je rodina. Zde se od narození dítě učí jejím prvkům, aby se mohlo stát

platným členem společnosti. Velký vliv mají i různá výchovná zařízení, kulturní instituce a všechny skupiny, jimiž jedinec během života prochází.

Kulturu najdeme jak u primitivních národů, tak u moderních společností. Každá společnost má prostě svůj charakteristický kulturní systém. Existuje proto velké množství rozmanitých kultur. V rámci jednoho společenského systému je možné rozlišit ještě další různé kultury.

Radomír Havlík (2002, str. 38) tento jev popisuje v knize Úvod do sociologie: *„Používáme tu již zmíněný pojem subkultura, který má obsáhnout zvláštnosti kulturních prvků vyhraněných skupin v rámci politického národa, určité země či širšího společenství (příkladem může být subkultura romského etnika, punk, podsvětí apod.). Subkultura tu tedy zakládá výraznou odlišnost od převažující kultury.“*

Pojem subkultura

Pojem subkultura je složeninou latinského „sub“ – pod a kultura. Jde o pojem poměrně mladý, začal se používat až ve 40. letech 20. století v rámci paradigmatu tzv. Chicagské školy.

Nejstarší definici pojmu subkultura zřejmě vytvořil v roce 1947 Gordon: *„pododdělení národní kultury, složené z kombinace sociálně situačních složek, jako je třídní status, etnický původ, městské nebo venkovské osídlení a náboženská příslušnost, které tvoří svou kombinací fungující jednotu, jež integračně upevňuje na ní se podílející jedince“* (Geist, 1992, str. 474).

Bohumil Geist (1992, str. 474) v Sociologickém slovníku uvádí, že jde o *„výraz, jímž se v obecné rovině označuje jakákoliv (dílčí) kultura, která je součástí rozsáhlejší instituce kultury, s níž má jednak některé společné, jednak některé rozdílné složky“*.

Ve stejném slovníku je citován také R. Holmes (1988), který subkulturu definuje jako *„skupinu, která je součástí širší kultury, ale má své odlišné normy, hodnoty a životní styl“* (Geist, 1992, str. 474).

Typickým znakem subkultury je, že její příslušníci se svým životním stylem a hodnotami, které uznávají, odlišují od většinové společnosti. Často jsou většinovou společností vnímáni jako „zvláštní lidé“, jako blázni, podivíni, extremisti a devianti. Nejčastějším představitelem subkultur je mládež.

Subkultury lze charakterizovat jako menší, ale přesně vymezené skupiny, které jsou součástí vyššího celku. Jejich kultura, stejně jako kultura většinové společnosti, má složku

materiální, duchovní a normativní. Ve všech těchto složkách se však od sebe liší. Není vázána jen na konkrétní místo, ale je rozšířena všude se stejnými znaky. Jejím důležitým znakem je také relativní stálost v čase. Čím více je populace v dané kultuře diferencovanější, tím častěji v ní dochází ke vzniku subkultur.

Na světě existuje velké množství různých subkultur. Stanovit jejich přesný seznam, popis a typologii by bylo velmi složité. Obecně je tedy rozlišujeme podle toho, kde nejčastěji vznikají, na:

- 1) třídní subkultury (podle zařazení do společenské třídy)
- 2) etnické subkultury (podle etnika)
- 3) subkultury mládeže (podle věku)

Pojem subkultura mládeže

Josef Smolík (Rexter, 1/2006) datuje zájem sociálních věd o subkultury přibližně do padesátých let dvacátého století. Tehdy se sociální vědy intenzivně zabývají především tzv. subkulturou mládeže, resp. subkulturami mládeže (srov. Kabátek, 1989; Thornton, 1997; Macek, 1999). Mezi významné osobnosti, které se tímto tématem zabývaly, patří M. Abrams (specifika spotřebního chování mládeže), P. Cohen (propojování kultury mládeže a rodičů) a D. Hebdige, který je považován skutečnou ikonou ve výzkumu subkultur.

Dick Hebdige je autorem knihy *Subculture: the Meaning of Style* (Subkultura: Význam stylu), která byla vydána v roce 1979. Hlavním tématem je zde myšlenka, že mladí vytvářejí subkulturu, aby šokovali a jako jeden z prostředků k tomu využívají styl odívání (Ward, Adams, Levermore, 1997, str. 87).

Černá a Šmahel (2009, str. 28) uvádějí, že „*subkultury mládeže už dávno nevypadají tak, jak byly vnímány v dobách, kdy budily velký zájem vědy. Tehdy se jednalo o více koherentní politizovaná uskupení, jejichž hlavním cílem bylo vymezení se vůči dominantní kultuře*“.

Uvádějí zde i názor D. Muggletonna (2000), který dnešní subkultury považuje v podstatě jen za „*estetické kódy, pro které je charakteristická roztržitá identita, rozmanitost stylů, nízký stupeň ztotožnění, přechodná náklonnost k subkultuře, fascinace stylem a image, pozitivní postoj k médiím a vědomí neautentičnosti*“.

T. Parsons v 60. letech minulého století popisuje kulturu mládeže „*jako skupinovou reakci na individuální zátěž adolescentů při přechodu ze zabezpečeného dětství*

do samostatné dospělosti“ (Havlík, Kořa, 2002, str. 59).

Subkultury mládeže jsou podle Smolíka (Rexter, 1/2006) „*charakteristické souborem specifických norem, hodnot, vzorů chování a životním stylem, který určitou skupinu (tedy mládeže) charakterizuje v rámci širšího společenství*“. O jejich příslušnicích dále uvádí „*jsou spolu spojeni různými symboly a rituály, zájmy a způsobem života, morálními hodnotami, oblečením nebo specifickou řečí*“ (srov. Yinger 1970, Cohen 1970, Girtler 2001). Cituje zde i názor Syrového (2000), podle něhož „*tvoří přirozené prostředí na pozadí vrstevnických skupin, které poskytují dočasný azyl v období hledání jedince*“.

Josef Smolík k jejich charakteristice ještě doplňuje, že „*některé subkultury mládeže mají tendenci k vědomému sebeuzavírání, k utváření skupinových subkulturních hranic, které plní funkci sebeudržení a sebeobranu*“.

Subkultury mládeže dle Grubera (1997) mají ve společnosti tyto funkce:

- 1) *poskytují specifické „útočiště“ nesocializovaným jedincům*
- 2) *umožňují komunikaci potřebnou pro výkon té které zájmové činnosti*
- 3) *ve své existenci subkultury umožňují realizovat a vyzkoušet nové a nevyzkoušené vzorce chování*
- 4) *existence subkultur je zároveň symptomem takovýchto vzorců*
- 5) *existence některých subkultur může být pro společnost zdrojem značných problémů (kriminalita, rasové bouře atd.)*
- 6) *subkultury mládeže jsou i vyjádřením míry demokracie a svobody ve společnosti*
(Smolík, Rexter, 1/2006)

„*Vedle specifického životního stylu a svébytné kultury si subkultury vytvářejí i osobitou symboliku a jazyk. Otázkou přirozeně zůstává, zda subkultury mládeže vytvářející protestní ráz alternativní kultury jsou symptomem anomické společnosti, omezených možností demokratických zemí, pubertálním výstřelkem anebo jsou trvalou součástí určité kultury*“ (Buryánek, Syrový, Cakl, Kalibová, 2005, str. 145).

Pro dnešní mládež je typické její rozčlenění do mnoha takových subkultur. Máme možnost setkat se s anarchisty, skinheady, punkery, rockery, technoři, metalisty, hooligans, diskanty, příznivci EMO stylu a mnoha dalšími. Všechny tyto skupiny mají svůj vlastní svět. Uznávají podobné hodnoty, mají vlastní životní styl i způsob mluvy (slang), podobně se oblékají, poslouchají podobnou hudbu a scházejí se na stejných akcích. Většina těchto subkultur mládeže má své kořeny ve Velké Británii nebo v USA, odkud se pak šířily dál do celého světa. U nás se první subkultury objevují až na konci 70. let a jejich rozšíření je spojeno s 80. léty. Objevují se první skinheads, punk, metalisti i anarchisté a tehdy je u nás

spojoval společný zájem – odpor vůči tehdejšímu režimu.

Je velmi složité je jednoznačně klasifikovat, neboť neustále vznikají nové, starší se ztrácejí, mění a různě se mezi sebou prolínají.

Pojem kontrakultura

Subkultury mohou svou povahou, či výrazně kritickým postojem vůči státnímu uspořádání, dospět až do stádia kontrakultury. Příkladem kontrakulturního hnutí mohou být hippies v 60. letech, anarchističtí squatteři i radikální antifašisté (Buryánek, Syrový, Cakl, Kalibová, 2005, str. 149). Pokud je tedy subkultura zcela v opozici proti celé kultuře, ostře kontrastuje s jejími normami a hodnotami, pak se jedná o tzv. kontrakulturu. Většinou se jedná o politický extremismus až fanatismus. Příslušníci těchto kontrakultur často svůj nesouhlas s kulturou většinové společnosti vyjadřují různými manifesty, pochody, protesty a prohlášeními.

Ve Velkém sociologickém slovníku (1996, str. 1248) je definována jako „*subkultura, která vytváří a reprodukuje normy a hodnoty, jež ostře kontrastují s analogickými normami a hodnotami dominantní či hlavní kultury: nejde tedy o pouhou odlišnost, ale o radikální odmítání, o vědomou kontradikci*“.

Pojem mládež (adolescenti)

Řada odborníků dodnes vede spory o vymezení pojmu mládež v oblasti teorie a nejednotný pohled se objevuje nejen ve vymezení věkové hranice.

Macek (1999, str. 12) se ve své knize přiklání k periodizaci, podle níž je adolescencí „*celé období mezi dětstvím a dospělostí*“. Toto období dále dělí na tři fáze:

časnou adolescencí (10-13 let)

střední adolescencí (14-16 let)

pozdní adolescencí (17-20let, popř. i déle)

„*Mládež je termín označující buď nepřesně ohraničenou věkovou skupinu, nebo sociální kategorii vymezenou specifickými, biologickými, psychickými a sociálními znaky*“

a představuje dynamizující skupinu, která do společnosti vnáší napětí a inovace (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996, str. 635). Často je spojena s různými alternativními hnutími a subkulturami, které mladým lidem přinášejí pocit sounáležitosti.

Jde o celou škálu různých alternativních způsobů života, bohužel někdy spojených

s různými sociálními deviacemi. Množství subkultur, míra identifikace jedince s vybranou subkulturou a čas prožitý v této subkultuře, je u každého dospívajícího jiný.

Pro mládež je typické postupné osamostatňování od rodiny, příprava na profesi, specifický způsob života (diskotéky, party, komunikace prostřednictvím facebooků apod.) a zvláštní psychické rysy a radikalismus postojů (zvýšená kritičnost, emocionalita).

Jiří Buriánek (1996, str. 107) ve své učebnici Sociologie uvádí: „*Obráz mládeže často zkresluje výskyt nejrůznějších protestních hnutí, usilujících o alternativní životní styly (dříve třeba hippies, zčásti anarchisté) nebo zdůrazněnou sebe prezentaci (skinheads), nezřídka provázenou násilnými nebo xenofobními projevy. Odlišnost v jejich vzhledu ovšem leckdy může mást – jednoho dne se prostě převléknou, dají se ostříhat (nebo zarůst) a z té zásadní nonkonformity mnoho nezbyde. Ve vzniku a udržování těchto hnutí hrají svou roli psychologické motivy (budování sebevědomí, vyzkoušení vlastní síly) na pozadí sociálních faktorů (rodinné zázemí, problémy typu nezaměstnanosti, ztráty perspektiv).*“

2.1 Hlediska přístupu k subkulturám

Přístup k subkulturám mládeže lze označit za multidisciplinární, neboť na ně lze pohlížet z pozic mnoha oborů – sociologie, sociální psychologie, politologie, kulturní antropologie a jiných.

2.1.1 Sociologický pohled

Historií je potvrzeno, že žádné společenství nemůže dobře fungovat bez ustálené a relativně stejnorodé kultury a dodržování vnitřních norem a pravidel. Pokud se v takovém společenství objeví příliš mnoho odlišných jedinců, znamená to vždy určité nebezpečí.

Takovou hrozbou mohou být právě některé subkultury mládeže, a to pokud mají patologické znaky. Jejich problematikou se zabývá jedno z odvětví sociologie – sociální patologie. Předmětem jejího zkoumání jsou (mimo jiné) projevy chování lidí, které většinová společnost chápe jako nežádoucí, neboť překračují v různé míře sociální, morální či dokonce právní normy. Jedná se například o sebevražednost, alkoholismus, toxikománii, kriminalitu aj. Sociální patologie je kulturně podmíněná, mění se a vyvíjí spolu s vývojem společnosti.

Pojem sociální patologie vysvětlují S. Fischer a J. Škoda (2009, str. 13) jako „*souhrnné označení nezdravých, abnormálních a obecně nežádoucích společenských jevů*“.

Problematika subkultur mládeže je také těsně spojena s pojmem sociální deviace, což je téma opět především sociologické, přestože zasahuje i jiných vědních oborů jako například – pedagogiky, psychologie, práva nebo psychiatrie.

Někdy bývají pojmy sociální patologie a sociální deviace mylně směřovány. Vysvětlení rozdílnosti pojmů podávají Fischer a Škoda v knize Sociální patologie (2009, str. 14): „*jevy, které jsou označovány za deviantní, nemusí být totiž vždy patologické. Sociálně patologické jevy jsou vždy pro společnost či jednotlivce negativní, což v případě deviantních jevů platit nemusí.*“

Deviace je v obecném pojetí charakterizována jako jakákoli odchylka od normy, ve smyslu pozitivním či negativním. V praxi se však výraz „deviace“ používá především ve spojení s negativními vlastnostmi a s odsuzujícími reakcemi vůči osobám, jimž jsou takové vlastnosti připisovány. Ve vědomí lidí vyvolávají negativní hodnocení, představy a stereotypy. Často vyústí až ve stigmatizaci subjektu sociální deviace, jímž může být jednatel nebo skupina.

Takto mohou být bohužel stigmatizováni i členové některých subkultur mládeže. Je pravdou, že některé subkultury mládeže se při své činnosti pohybují na hraně zákona či ho dokonce překračují. Nelze však z toho vyvodit, že každý příslušník hnutí punk s barevným a provokujícím „čírem“ na hlavě musí být problémový. Squatteréři nemusí být partou narkomanů a ne každý skinhead se ztotožňuje s rasismem. Pohled většinové společnosti se různí. Někteří je vnímají jako ryze patologické – pro společnost i pro jedince, který se do nich začlení. Jiní v nich vidí běžnou revoltu mládeže, touhu se lišit se a přirozený jev socializace dospívajících. Zcela jistě je potřeba určitého nadhledu při posuzování těchto mladých lidí.

Jiří Buriánek (1996, str. 121) v knize Sociologie uvádí: „*V dnešní pluralitní společnosti je poněkud nebezpečné nálepkovat různá seskupení či hnutí, jakkoli v nich prvky deviace lze najít (hnutí punk, skinheads, různé sekty). Nemusí jít o čistou patologii, záleží na míře tolerance v dané kultuře*“.

Nyní sociologický pohled na subkulturu, vycházející ze zkoumání skupiny jako celku. M. a C. Sherifovi (1968) definují skupinu jako „*sociální jednotku, skládající se z nějakého počtu jedinců, kteří jsou svými statusy a rolemi ve vzájemném vztahu, která je v určitém čase a nějakém stupni stabilizována a která má soubor hodnot nebo norem, regulujících chování členů, alespoň pokud jde o jeho následky pro skupinu*“ (Geist, 1992, str. 380).

Často citovaným je vymezení M. E. Shawa (1981), který definuje skupinu jako „*dvě nebo více osob, kteří vzájemně interagují takovým způsobem, že každá osoba ovlivňuje a je ovlivňována další osobou*“ (Geist, 1992, str. 381).

Existuje poměrně rozsáhlá typologie sociálních skupin, členíme je podle různých hledisek. Subkultury mládeže lze zařadit do malých sociálních skupin, které jsou pak součástí většího celku. Sdružují omezený počet jedinců, kteří se navzájem znají, vstupují do vzájemných interakcí tzv. tváří v tvář, mají tedy k sobě blízký vztah, který je „podepřen“ společnými zážitky a pocitem sounáležitosti jejich členů. Tyto skupiny mají svoji vnitřní organizaci, diferenciaci pozic a rolí, svůj soubor společných hodnot, uznávaných norem, symbolů, ale také systémy sankcí.

Jiří Buriánek (1996, str. 67) říká, že malou skupinu „*charakterizuje vědomí její zvláštní, specifické identity (může krystalizovat i do určité ideologie, rituálů apod.). Skupina si vytváří nejen určitý obraz sebe (autostereotyp), ale i obraz těch druhých (heterostereotyp – ten může být pozitivní, ale stejně tak i nepřátelský)*“.

Výrazně se zde formují základní složky osobnosti, ať již společensky žádoucím nebo nežádoucím směrem.

2.1.2 Psychologický pohled

Psychologický pohled na subkulturu mládeže, vychází ze zkoumání jedinců jako členů skupiny a jejich psychických vazeb konstituujících skupinu.

Dospívání je velice složitým a konfliktním obdobím, ve kterém dochází k významným biologickým, psychickým a sociálním změnám. Dochází k prudkému nárůstu výšky a váhy, hormonálním změnám a tím ke změně vzhledu, který je pro ně v tomto období nesmírně důležitý a vyrovnat se pak najednou s tolika tělesnými změnami není vůbec jednoduché.

Po stránce psychické je toto vývojové období spojeno s určitou citovou „labilitou“. Prožívají období prudkých citových reakcí, kdy je ovládají pocity zlosti, strachu, méněcennosti, vnitřní nejistoty a jindy, často bez příčiny, pocity euforie.

Sociální změny probíhají ve vztazích k vrstevníkům, ve vztazích k rodičům a jiným dospělým autoritám a konečně ve vztazích k opačnému pohlaví.

Vztahy k vrstevníkům považují za nejdůležitější a jsou velmi intenzivní, naopak vztahy k rodičům a jiným dospělým autoritám se postupně uvolňují a mění svůj charakter.

Bohužel i vztahy k opačnému pohlaví jim mnohdy přinášejí spoustu nejistot a zklamání.

„Na vnitřní zpracování velkého množství podstatných změn, jejich ujasnění a integraci

do představy o sobě, do vymezení svého „JÁ“, definování svojí identity má dospívající extrémně málo času. Logickým důsledkem této skutečnosti je to, že dospívající zranitelně prožívá svojí nešikovnost v mezilidských vztazích, svojí „nedokončenost“, nedokonalost, nejistotu a nespokojenost se sebou samým a to hlavně tehdy, když mu to dospělé autority neustále dávají silně pocítit svojí kritikou, hodnocením, očekáváním a nároky“ (Labáth, 2001, str. 18).

Touží po samostatnosti, snaží se osvobodit z vlivu rodiny, vlivu autorit, neboť pociťují, že jim nerozumí a hledají si zázemí jinde – ve vrstevnických partách, někdy i subkulturách. Mladí lidé touží někam patřit. Výběr skupiny, do které se zařadí, je pak ovlivněn mnoha faktory, nejčastěji spolužáky, přáteli, zájmy, hudbou apod. Sdružují se do těchto skupin, neboť jim poskytují pocit sociálního bezpečí a jistoty. Spojuje je podobnost problémů, sounáležitost, emocionální podpora, porozumění. Zvláště v dnešní hektické době, kdy se mnoho rodin potýká s rozvodovostí, nedostatkem financí, ale zvláště nedostatkem času na své děti. A ty pak zde nacházejí hledaný pocit bezpečí, jistoty, zázemí.

Matoušek a Kroftová (1998, str. 84) uvádějí, že vrstevnická skupina je důležitá hlavně pro děti, které mají problémy s rodinou a kompenzují si tam tak své špatné rodinné vztahy a prostředí. Připouštějí však, že vrstevnické skupiny jsou důležité i pro děti, jejichž rodinná výchova je bezproblémová.

Jandourek (2008, str. 181) píše, že vrstevnické skupiny jsou důležité také k osamostatňování se a nabývání nových, samostatných zkušeností, které jsou nezávislé na rodičích. Domnívá se, že vytváření vlastní subkultury mladým lidem pomáhá zvládat přechod ze světa rodiny do širšího světa dospělých.

Současně je nutné připomenout, že pro tento věk je typická i častá změna názorů, hodnot, přesvědčení, a to jsou důvody, proč mladí lidé někdy opouštějí svojí skupinu a stanou se součástí jiné, někdy i radikálně odlišné. Michael Erdinger (2006) pro časté střídání jednotlivých subkultur mladým člověkem používá pojem „promiskuita subkultur“.

2.1.3 Politologický pohled

Každá společnost s sebou přináší různorodost názorů a postojů lidí k různým otázkám. V každé společnosti se také objevují jedinci či celá hnutí s radikálními postoji, která se snaží více či méně, důrazněji prosazovat. Většinou však nejsou, z hlediska stability společnosti, nebezpečná. Tyto radikální ideologie jsou spojovány především s politickými stranami nebo hnutími. Nelze však pominout, že některé jejich myšlenky si berou za „své“ i příslušníci některých subkultur mládeže. Děje se tak od šedesátých let, kdy se různá hnutí

mládeže a subkultury začaly vymezovat politicky a vytvářely tak jakési „podhoubí“ pro radikální a extrémní politiku. Šíření extremismu mezi mladými lidmi je pro každou společnost „bolavým“ místem, přestože se odborníci shodují, že jde spíše o okrajový problém. Vzhledem ke své duševní nevyzrálosti a nedostatečným zkušenostem jsou mladí lidé v tomto směru nejohroženější skupinou. Radikální názory jsou jim blízké, mívají výhrady k hodnotovému systému většinové společnosti a vyznačují se určitou revoltou vůči autoritám, nekritičností, náchylností k riskování a přejímáním názorů vytržených z kontextu. Bohužel pak jsou tato mládežnická hnutí snadno zmanipulovatelná, zneužitelná, ale také nebezpečná.

Josef Smolík uvádí, že *„subkultury mládeže jsou mnohdy popisovány jako určité zázemí a pole působnosti jednotlivých extremistických ideologií, které ohrožují vnitřní bezpečnost, přestože na druhé straně na bázi subkultur mládeže často vznikají jednotlivé neziskové organizace, diskusní skupiny, zájmové organizace, případně i politické strany“* (Rexter, 1/2006).

Politický radikalismus a extremismus se u nás v České republice objevuje až po roce 1989, tedy v době nástupu demokracie. Několik subkultur mládeže je dnes u nás považováno za politicky extremistické, neboť v jejich chování a životním stylu se objevují symptomy rasismu, rasově motivovaných činů, užití násilí a podpora totalitních ideologií (např. komunismu, fašismu) - jedná se především o skinheads a anarchisty.

Mareš (2003) uvádí, že *„o několika subkulturách, resp. jejich částech, lze konstatovat, že jsou nositelkami pravicově extremistických postojů a ve výjimečných případech i propracovanějších politických koncepcí, popř. jejich příslušníci vyjadřují alespoň povrchně odůvodněné sympatie k historickým formám či metodám ultrapravice. Zpravidla však konsistentnější ideologické zázemí nemají“*. Podobně lze mluvit i o subkulturách, které jsou nositelkami levicově extremistických postojů (Smolík, Rexter, 1/2006).

Syrový (1999) tvrdí, že *„problém subkultur nastává v okamžiku, kdy vnitřní sebeidentifikace s hodnotami subkultury získává ráz fanatického lpění, popřípadě, když se subkultura stává pro jedince jediným možným zdrojem vidění světa i sebe sama“* (Smolík, Rexter, 1/2006).

Jan Chmelík (2001, str. 5) se k tomuto tématu vyjadřuje takto: *„Problém skutečně nastává ve chvíli, když veřejnost nebo aspoň její podstatná část je k projevům rasismu lhostejná nebo s ním dokonce sympatizuje. V tomto případě jde o nebezpečný „protispolečenský“ jev, který může vést k sociálním konfliktům, a dokonce politické destabilizaci.“*

Prvky extremismu – od xenofobie po rasismus, jsou rozhodně odsouzeníhodnými postoji. A je třeba proti nim postupovat s maximální razancí. Nicméně na závěr je třeba připomenout, že mnohdy jsou příslušníci jednotlivých extremistických subkultur nesprávně „nálepkováni“ a tzv. „házeni do jednoho pytle“. Ne každý skinhead je rasista a ani příslušník hnutí punk nemusí být nutně antiglobalistou. Jan Charvát (2007, str. 123) se k takovému nálepkování vyjadřuje takto: „nelze položit rovnítko mezi subkulturou a konkrétní politickou ideologií, přesto si extremismus spojujeme více s extravagantním zjevem jeho mladých přívrženců než s ideologickým rámcem jejich politických představ“.

3 Negativní jevy spojené s příslušností k určitým subkulturám

Většina dospívajících má tendenci čas od času se chovat rizikově, asociálně nebo antisociálně. Nejčastějšími formami takových aktivit je v dnešní době pití alkoholu, kouření a užívání marihuany. U teenagerů se však setkáváme i s jinými patologickými jevy – např. vandalismem, násilím, agresivitou, krádežemi, extremismem, lhaním, útoky, sexuální promiskuitou, různými závislostmi, záškoláctvím, podvody, sebepoškozováním, sprejerstvím, častým používáním vulgarismů, gamblingem atd.

Život mladých lidí začleněných do některých subkultur mládeže je velmi často spojen s mnoha, výše jmenovanými, sociálně patologickými jevy.

Labáth (2001, str. 52) připisuje velkou důležitost vzoru v sociálním učení. Pokud je pro mladého člověka disociálně orientovaná subkultura přitažlivá, pak se s ní velmi lehce identifikuje a disociální chování tohoto jedince je pak vlastně adaptivní formou požadovaného chování v této subkulturní skupině.

Michal Hřeka v knize „Sociální deviace“ (2001, str. 141) uvádí, že *„deviantní skupina umožňuje efektivní organizaci deviantních aktivit a obranu proti detekci a sankcím. Členové skupiny si navzájem poskytují emoční, sociální a materiální podporu, učí se deviantním technikám, postojům, a racionalizacím, vzájemně si posilují deviantní motivy a dispozice, schvalují a odměňují své deviantní chování, čímž oslabují vliv sankcí a negativních postojů zbytku společnosti.“*

3.1 Agresivita, sebepoškozování, návykové látky, vandalismus, sprejerství

Agresivita a násilí se bohužel stávají akceptovanou součástí naší společnosti, k jejich „rozvoji“ dochází díky médiím, internetu a zvýšenou tolerancí společnosti vůči nim.

Fischer a Škoda (2009, str. 51) uvádějí, že agresivnímu chování se lze naučit pozorováním a nápodobou. Čím více je posilováno, tím častěji se bude vyskytovat. K získání a rozvíjení vzorců agresivního chování může docházet v rodinách nebo dalších sociálních skupinách, kterými jsou například vrstevnické party.

J. Štúrová popisuje rodinné prostředí, kde jsou násilí a hrubá síla vysoko ceněny. Často zde vyrůstají děti, které jsou nepřiměřeně až krutě trestány. V tomto citově chudém, nepodnětném prostředí vyvinou nevědomý obranný mechanismus a přijmou násilí jako normu. Jsou pak méně citlivé vůči násilí, vůči bolesti vlastní i cizí (Labáth, 2001, str. 30).

Matoušek a Kroftová (2005, str. 85) vidí motivy takového chování ve snaze předvést se

před kamarády jako „správném tvrd'ák“. Předpokladem je „skupinová atmosféra, kvůli níž před násilným aktem nikdo nedokáže couvnout, protože by ve skupině blamoval svou slabostí“.

S agresivitou a násilím se nejčastěji setkáváme v kontextu subkultur pravicového extremismu a fotbalového chuligánství. Především násilné útoky přívrženců skinheads jsou známy svou brutalitou.

Vandalismus

Fischer a Škoda (2009, str. 55) ho definují jako „sociálně patologický a agresivní jev, který je charakteristický logicky nezdůvodnitelným poškozováním a ničením veřejného i soukromého majetku či věcných hodnot. Jde o jednání, které nepřináší pachateli žádný materiální zisk“.

Vandalismus je obvykle součástí životního stylu některých part a jedinců, hlavně mužského pohlaví. Takového jednání se dopouštějí pro vlastní potěšení, radost z ničení, potřebu odreagovat se, zabavit se, překonat nudu a životní stereotyp. Fischer (2006) považuje za častý motiv potřebu stát se uznávaným členem party a demonstrace odvahy a síly před vrstevníky (Fischer, Škoda, 2009, str. 56).

S vandalstvím je spojována subkultura graffiti. S jejich „uměním“ se setkal jistě každý z nás. Díla spreyerů, která jsou tvořena nelegálně - na domy, památky, dopravní prostředky apod., jsou českými zákony považována jako závažná forma vandalismu a jsou posuzována jako trestný čin.

Názorným příkladem skupinového vandalismu byli také demonstrace odpůrců globalizace proti pražskému zasedání Mezinárodního měnového fondu a skupiny Světové banky v září 2000, které se pak proměnily v pouliční bitky radikálních aktivistů s policií a ničení majetku.

Vandalismus je také součástí životního stylu hooligans a setkat se s ním můžeme i u pravicových radikálů, například v podobě ničení židovských hřbitovů. Stranou však nezůstává ani chování subkultury punku.

Mnohdy je to možná i určitý druh msty. Mstí se tak společnosti za nepochopení jejich světa, za pohrdání jimi. Nejčastěji ho mladí chlapečci páchají pod vlivem alkoholu nebo drog. Ničí lavičky, rozbíjejí výlohy, auta, devastují zeleň v parcích, ničí hřbitovní náhrobky, ale i sedadla v dopravních prostředcích apod.

Sebepoškozování

Fischer a Škoda (2009, str. 84) sebepoškozování definují jako „*chování bez vědomého a cíleného záměru zemřít, jehož důsledkem je poškození tělesné integrity a znamená závažnou patologii zvláště ve věku adolescence, kdy se nejčastěji objevuje*“. Dále uvádějí, že pozorováno bývá převážně u dívek a typickými způsoby sebepoškozování jsou řezná poranění kůže, zápěstí, předloktí, hřbetů rukou, škrábance a vyřezávání znaků do kůže.

Černá a Šmahel (2009, str. 29) poukazují na spojitost dvou současných subkultur mládeže - Emo a Gothic s fenoménem sebepoškozování. Výzkumy, podle jejich názoru, však zatím neprokázaly, jakého charakteru tato souvislost je a nakolik má reálný základ a nakolik je zkreslená medializací. Každopádně na blozích adolescentů jmenovaných subkultur se tento pojem často objevuje, a proto rozhodně stojí za pozornost.

Zneužívání psychoaktivních látek – alkohol, tabák, marihuana, aj.

Vznik závislosti má mnoho příčin – genetické a biologické predispozice, psychické a sociální faktory. Fischer a Škoda (2009, str. 98) za významné sociální faktory považují – vliv špatného rodinného prostředí, sociální skupiny (party, subkultury), životního prostředí (prostředí měst, sídlišť apod.) a sociální konformity.

Ve stejné publikaci (str. 98) je citován i Lloyd (1998), který jako další rizikové faktory uvádí problémy se závislostí v rodině, špatný školní prospěch, sociální deprivaci, deprese, sebevražedné chování v době dospívání a nízký věk počátku zneužívání psychoaktivních látek jedincem.

Konzumace alkoholu a tabáku mezi teenagery je v České republice velmi rozšířeným fenoménem. Naše společnost je k jejich užívání značně benevolentní. Po listopadu 1989 se u nás dramaticky změnila i situace v oblasti užívání jiných návykových látek – marihuany, LSD, kokainu aj. V současné době jsou tyto drogy k dostání takřka všude (především ve větších městech, školách, klubech apod.). S jejich užíváním má zkušenosti stále více mladých lidí.

Není proto divu, že konzumace alkoholu, kouření a užívání jiných návykových látek je spjata také se subkulturami mládeže. Právě u nich je to často ve zvýšené míře, neboť jejich příslušníci jsou často rizikovní, problémoví jedinci. Navíc některé subkultury užívání návykových látek přikládají symbolickou důležitost a preferují určitý typ drogy. Tak jako tomu bylo v minulosti u hippies.

Alkohol je jistě určitou „posilou“ pro chování fotbalových fanoušků a subkultura punku je také protkána jeho hojným užíváním.

4 Typologie subkultur mládeže

Smolík (Rexter, 1/2006) uvádí, že subkultury mládeže lze typologizovat na základě nejrůznějších kritérií. Například podle:

- 1) vzniku – na přenesené (z jiných zemí) a originální (původní)
- 2) rozšíření subkultury (či dokonce existence, resp. neexistence v ČR)
- 3) jednotnosti nebo nejednotnosti subkultury (tzn. existence několika proudů v rámci jedné subkultury)
- 4) hlediska politické angažovanosti (angažované, neangažované)
- 5) míry společenské přijatelnosti z hlediska ústavního pořádku (subkultury s extremistickými prvky a subkultury bez extremistických projevů)

Vzhledem k tomu, že subkultury mládeže jsou po mnoho let neustále v „pohybu“ – vyvíjí se, prolínají, zanikají nebo vznikají nové, je velmi komplikované stanovit jejich přesnou typologii. Žádný odborný materiál takovou typologii neposkytuje.

Jak a kam tedy přesně zařadit skinheady, technaře, hooligans, graffitáky, squattery nebo příslušníky hnutí punk?

Pro alespoň částečnou názornost se budeme držet výše uvedeného členění Josefa Smolíka a jako pomocné použijeme kritérium míry společenské přijatelnosti z hlediska ústavního pořádku a rozdělíme subkultury mládeže na:

- 1) extremistická hnutí
  - pravicový extremismus
  - levicový extremismus
  - náboženský extremismus

- 2) subkultury bez extremistických projevů
  - taneční scéna: techno, hip-hop
  - nekonformní subkultury: squatters, hooligans, graffiti
  - ostatní: hippies, punk, goth, EMO

Chmelík (1997, str. 18) uvádí, že mezi extremistické skupiny lze zcela okrajově zařadit i tzv. hooligans, skejtáky, sprejaře a technaře. Programově je sice nelze zařadit k pravicovému nebo levicovému extremismu, ale důvodem pro takové zařazení je jejich revolta proti společnosti. Navíc jsou tyto skupiny „trnem v oku“ pro pravicové extremisty,

neboť nejsou ochotny se pořídit „vládě tvrdé ruky“ a jejich myšlenky se opírají o úplnou svobodu člověka.

4.1 Extremistická hnutí

Extremismus bude zřejmě vždy součástí naší společnosti. Cílem demokratické vlády není jeho úplné odstranění z politického spektra, ale nastavení hranic aktivit jeho příslušníků.

Pojmy extremismus a radikalismus slyšíme z médií poměrně často. Novináři oba pojmy běžně směšují a nerozlišují se mezi nimi. Představují nám pod nimi obrázky agresivních demonstrantů útočících na policii, případně ničících majetek, nebo účastníky neonacistických koncertů s portréty Adolfa Hitlera na tričkách. A díky tomu, že záběry zakuklených demonstrantů, hořících aut, potetovaných skinheadů či nacistických insignií spolehlivě přitahují diváckou pozornost, setkáváme se s nimi v médiích poměrně často (Charvát, 2007, str. 10).

Běžně se za extremistu považuje člověk, jehož politické názory jsou v dané společnosti výstřední, neakceptovatelné. To je však velmi široké vymezení tohoto pojmu, neboť tak by mohl být za extremistu občas považován každý z nás.

Charvát (2007, str. 9) vysvětluje, že slovo *extrém* pochází z latiny a jeho význam je „nejvzdálenější“ nebo „nejkrajnější“. Podle jeho názoru „*označuje tento pojem takovou pozici na pomyslné politické škále, která je nejvíce vzdálená od politického středu. Obvykle je chápán jako jakákoli ideologie nebo aktivita, která směřuje proti stávajícímu politickému systému jako takovému a klade si za cíl jeho likvidaci a následné nahrazení vlastní alternativou. O této alternativě se většinou předpokládá, že bude nedemokratická, diktátorská a bude porušovat lidská práva.*“

Chmelík (2001, str. 13) jej charakterizuje jako „*protisystémový postoj, který je postojem krajně vyhrocené, demokratickému systému nepřátelské ideologie, jedná se o postoje a názory, které se objevují v pozadí destruktivních aktivit. Přitom za destruktivní, nežádoucí a nebezpečné považuje takové aktivity, které působí, ať již přímo, nebo v určitém horizontu, destruktivně na stávající demokratický systém, který se snaží nahradit systémem antagonistického typu totalitního režimu, diktatury, anarchie apod.*“

Slovo radikální má svůj původ v latinském slově *radix*, které označuje kořen. „*Radikalismus je tedy takové jednání či řešení, které - jde ke kořenu*“. Takto etymologický

základ slova popisuje Charvát (2007, str. 10) a dále uvádí, že jeho aplikace by ve společnosti vedla k velkým změnám, ne však k likvidaci demokracie.

Sociologové však používání termínu extremismus kritizují, podle jejich názoru má nízkou vypovídající hodnotu. Většina vědců kritizuje jeho neuchopitelnost a dává přednost přesným označením – neonacismus, rasismus, případně terorismus (Charvát, 2007, str. 13). Podobně se na tento pojem „dívá“ Fiala (1998) – tvrdí, že „z hlediska politické vědy je obecný pojem „politický extremismus“ velmi problematický, protože je příliš prázdný, libovolně aplikovatelný a jeho výpovědní a označovací hodnota je prakticky nulová“ (Smolík, Rexter, 1/2003). I přes tyto rozpory pojem zdomácněl a běžně se užívá.

Chmelík (1997, str. 7) na zvláštní pozici staví extremistické aktivity vyvíjené nedospělci. Ti vyjadřují svoji nonkonformitu a odstup do „světa starých“ různými způsoby, jako je klackovství, vandalství, přejímání názorů vytržených z kontextu, jejich radikální prosazování aj. Jejich protesty vůči společnosti nabývají různých forem – od pacifismu již zaniklých hippies, přes opovržení punks až po agresivitu skinheads, u nichž přechází do zóny politické.

Obavy plynou zvláště z negativisticky zaměřených hnutí mládeže, která jsou snadno zmanipulovatelná.

Extremistické aktivity je možné podle ideové motivace rozdělit do tří základních skupin – na pravicové, levicové a náboženské. Toto rozdělení je jen „pomocné“, neboť samotný extremismus přesně vyhraněné dělicí roviny nemá. Aktivity jednotlivých extremistických proudů se liší svou složitostí a dosahem. Příznivci pravice a levice se inspiroují hodnotami příznačnými pro tyto směry. Pohnutky náboženských extremistů jsou mnohem širší a nejsou vyhraněné (Chmelík, 1997, str. 6).

4.1.1 Pravicový extremismus

Základní prvky ideologie pravicového extremismu tvoří rasismus, antisemitismus, nacionalismus a jeho modifikace – fašismus, nacismus a neonacismus (Chmelík, 1997, str. 9). Všechny tyto postoje a přesvědčení jsou pravicovými extremisty často „schováána“ za témata jako jsou autorita, národ, vlastenectví. Problematická je pro pravicové extrémisty otázka vztahu k náboženství.

Nejvýraznějším myšlenkovým východiskem všech typů pravicově extremistického myšlení je silný rasismus, popírající princip rovnosti lidí a projevující se jako přesvědčení o „biologické nadřazenosti“ bílého etnika. Rasisté staví bílou rasu na vrchol vývoje druhů a za její nejdokonalejší představitele považuje árijce, především Germány (Chmelík, 1997,

str. 8). S touto myšlenkou souvisí i tzv. kulturní rasismus, o kterém Charvát (2007, str. 60) píše: „*vychází z přesvědčení, že příslušníci jiných ras jsou příslušníky jiných kultur, které nejsou kompatibilní s evropskou kulturou a civilizací*“.

Tato přesvědčení jsou úzce provázána i s xenofobií, tj. nedůvěře a odporu k cizincům, lidem jiné barvy pleti nebo přistěhovalcům. Typickým příkladem rasové nenávisti je antisemitismus, nesnášenlivost a odpor vůči Židům.

Základem většiny směrů krajní pravice je ideologie nacionalismu. Sama o sobě není nijak extrémní, obsahuje však prvky, jichž je možné zneužít. Charvát (2007, str. 32) jednu takovou myšlenku popisuje takto: *cílem nacionalistů je tedy dosáhnout stavu, v kterém územní hranice splývají s hranicemi etnickými, jazykovými a kulturními*. Autor dále uvádí že, nepanuje shoda o tom, jak hranice přesně definovat a v historii lidstva bylo toto přesvědčení často záminkou k agresi.

Nacionalismus má mnoho forem a škála jeho projevů je rozsáhlá – od pouhého poukazování na svébytnost národa až po agresivní války (Chmelík, 1997, str. 10). Vychází z něj i ideologie nacismu, neonacismu a fašismu. Se sympatiemi k těmto ideologiím a jejich otevřené propagandě se setkáváme v projevech příznivců extrémní pravice. Především se jedná o činnost různých skinheadských skupin, které představují podstatnou část rezervoáru sil pro krajní pravici. Formy nesnášenlivosti a boje proti těmto „méněcenným lidem“ jsou různé. Od umírněných po radikální. Nejmilitantnější rasisté pak hovoří dokonce o nutném vypuknutí „rasové svaté války“ (RAHOWA).

Ultrapravicové skupiny jsou výrazně orientovány na moc. Ta je pro ně zárukou autority, která implikuje nadřazenost některých skupin nebo jednotlivců. Za specifickou variantu moci považují násilí. Národ vnímají exkluzivně - cizí vlivy jsou nežádoucí a odmítají multikulturní společnost. Nejproblematictější je jejich vztah k náboženství. Současná ultrapravicová uskupení konzervativního a neofašistického typu jej považují za základ své ideologie a mezi neonacisty jsou rozšířeny spíše pohanské kulty, hlavně odinismus (Charvát, 2007, str. 135).

Aktivity pravicových extremistů jsou zaměřeny na zlepšení kvalit společnosti, chápané ať jako národ, stát nebo rasa. „*Stávající hierarchické uspořádání společnosti a společenské vztahy, které se z něj odvozují, z nichž je příkládán zásadní význam institutu autority, jsou zcela nebo do značné míry respektovány. Pravicoví extremisté jsou přesvědčeni o své nadřazenosti nad jinými a svou nadřazenost také dávají najevo*“ (Chmelík, 1997, str. 8).

„*Pravicová extremistická scéna je stále více poznamenávána radikálními projevy mladých lidí, přičemž jimi hlásané myšlenky jsou často velmi jednoduché a povrchní,*

nejsou výsledkem jejich úvah, ale jsou přebírány jako celek vytržené především v jejich heslovité podobě. Proto své přesvědčení prosazují spíše s fanatismem než argumentací. Jsou okouzleni silou, přímou akcí a realizují se téměř vždy v „mase“. Hlásají ideály „pevné ruky“, ale více je uspokojují vzájemná setkání, provolávání hesel a provokování, násilné útoky proti romskému etniku, patos, gesta.“ (Marešová; Novák, 1999, str. 17)

Právě těmto pravicovému extremismu se stále daří získávat přízeň mladých lidí, a to prostřednictvím Internetu, vydáváním vlastních časopisů, koncertů skupin s rasistickým repertoárem a dalšími akcemi propagujícími ideje pravicového extremismu. Aktivity některých skinheadů jsou namířeny tradičně proti tzv. méněcenným rasám (Romové, Židé,...).

Pravicoví extremisté se však nesnaží oslovit jen mládež, ale i širší veřejnost pomocí zajímavých témat. Uvědomují si, že své ideje mohou prosadit jen v souladu se zákony a tak se tomuto požadavku začínají přizpůsobovat – mění svoji image, životní styl, aktivity i vhodná témata k oslovení. Začínají se v podstatě profesionalizovat, což je bohužel velmi znepokojující.

Zástupci ultrapravicového hnutí v České republice

Převážnou většinu pravicových extremistů tvoří příznivci hnutí skinheads. Toto hnutí se u nás v současné době štěpí do mnoha proudů, často i protichůdných. Zahrnuje především ultrapravicové, ale i ultralevicové frakce nebo apolitické skins. Tato ultrapravicová scéna je u nás stále v pohybu – u některých hnutí dochází k navyšování počtu členů, některé skupiny splývají, zakládají se nová uskupení, jiné zanikají a jejich členové se přesouvají do nových skupin. Většina skinheadů však není organizována a nejsou napojeni na žádnou z dále jmenovaných organizací.

Ultrapravicové hnutí ještě dále dělíme na neonacisticky, fašisticky a nacionalisticky orientované skiny. Levicové frakce skinheads představují „Sharpskin“ a „Redskins“.

Neonacistická scéna

Při vytvoření stručné charakteristiky zástupců této scény jsme vycházeli z materiálu vydaného MV ČR – *Strategie boje proti extremismu v roce 2009* (Tejchmalová, Pětioký, Beneš, 2010, str. 3-5). Hlavními a nejviditelnějšími subjekty v roce 2009 byly neregistrovaná uskupení Národní odpor (NO) a Autonomní nacionalisté (AN) a dále Dělnická strana (DS). Tyto tři subjekty se nejvíce prezentovaly na veřejnosti a zvyšoval se

jejich radikalizační potenciál. Nejzávažnějším skutkem, kterým se neonacistická scéna prezentovala, byl útok na romskou rodinu ve Vítkově v dubnu 2009.

Národní odpor je neonacistické uskupení. Někteří jeho přední aktivisté se v roce 2009 politicky angažovali v DS. Současně udržovali úzké vazby na německé neonacisty.

Autonomní nacionalisté získávali v roce 2009 na české neonacistické scéně významnou pozici. Spolupracovali s DS i NO, ale udržovali si určitou samostatnost. V porovnání s NO se jedná o mladší a „modernější“ organizaci.

Dělnická strana zaznamenala v roce 2009 „vítězství“ ve formě zamítavého rozsudku (na jejich rozpuštění) Nejvyššího správního soudu ze dne 4. 3. 2009, což značně posílilo jejich sebevědomí a jejich aktivity pak opět narůstaly.

Ve svých projevech se záměrně věnují běžným problémům obyčejných lidí, aby u nich vzbudili dojem, že jsou to právě oni, kdo jim pomohou.

Krajně nacionalistické skupiny

Tradiční nacionalistické organizace v roce 2009 postupně ztrácely svůj význam, například politická strana **Národní sjednocení** a občanské sdružení **Vlastenecká fronta**. Jediným výraznějším subjektem byla **Národní strana** (NS), která se snažila ovlivnit širší veřejnost před volbami do Evropského parlamentu nebo například svoji aktivitu projevila prezentací „studie“ zabývající se otázkou romského etnika v ČR v Letech u Písku apod. (Tejchmalová, Pětioký, Beneš, 2010, str. 7)

4.1.2 Levicový extremismus

Klíčovými tématy pro krajní levici jsou svoboda, rovnost, stát (jeho odstranění), třídní boj, revoluce, antikapitalismus, antifašismus.

Zahrnuje v sobě dvě ideologie – anarchismus a komunismus. Komunismus je chápán jako zastřešující termín mnoha různých ideologií vycházejících z marxismu. A základem marxismu je rousseauovská myšlenka, že člověk je od své přirozenosti dobrý a teprve společnost z něj činí člověka „špatného“. Jen sociální revoluce může vytvořit spravedlivou společnost – beztřídní a nestátní (Charvát, 2007, str. 93).

„Termín anarchie pro anarchisty neznamená jako pro zbytek společnosti chaos, ale specifickou formu společenského sebeorganizace, spočívající na antiautoritářství, dobrovolné dohodě a kooperaci.“ (Charvát, 2007, str. 112)

„Příslušníci ultralevice se pokoušejí o vytvoření společnosti, v níž by panovala naprostá rovnost a mezi jejími členy by byly vzájemné harmonické vztahy, založené na principu sounáležitosti, tolerance, dobré vůli a obětavosti.“ (Chmelík, 1997, str. 14)

Cílem jejich snah je vytvořit „zcela“ svobodný stát na ideologii marxismu-leninismu nebo anarchie, který by se skládal z federace samosprávných obcí, a které by vzájemně spolupracovaly, podporovaly se. Jejich idea je na rozdíl od pravicových extremistů více zakotvena v realitě. Jejich jednání je více racionální, promyšlené, zvažují konkrétní společenské a politické podmínky, uvažují nad důsledky. Levicově extremistická scéna je také společností vnímána mnohem tolerantněji. Nicméně někteří své cíle berou velmi vážně, mnohdy jako boj nebo revoluci!

Pod pojem levicový extremismus v České republice řadíme aktivity zaměřené na kritiku společnosti jako systému, a které směřují k odstraňování chyb společnosti, nikoli tedy společenského systému jako takového, jak tomu bylo v klasickém pojetí anarchismu (Marešová; Novák, 1999, str. 20).

Krajně levicová uskupení mají jiné sociální složení než skupiny krajní pravice. Nejvíce příznivců je sice také z řad mládeže, ale většinou jde o studenty středních a vysokých škol. *„Intelektuální zázemí je tak mnohem hlubší a úroveň používaných argumentů jen obtížně srovnatelná s obdobnou situací na krajní pravici. Často se k těmto ideologiím hlásila i řada světových intelektuálů.“ (Charvát, 2007, str. 86)*

Podle Chmelíka (1997, str. 84) jsou ultralevicové skupiny v používaných symbolikách mnohem různorodější než pravicově orientované extremistické skupiny, což je dáno velkou šíří názorové a ideologické orientace od ekologických radikálů přes nejnebezpečnější anarchisty po militantní maoistické buňky. Žádný ze symbolů zatím nebyl zakázán, pouze se spekuluje o symbolu znázorňujícím srp a kladivo. Za tradiční barvu anarchie je považována černá, někdy v kombinaci s rudou (krev) a častým doplňkem je písmeno „A“ v kruhu.

Další odlišností je neochota jednotlivých složek krajní levice vzájemně spolupracovat. Nejsledovanější část krajní levice – anarchistické křídlo odmítá spolupráci s komunistickými i trockistickými skupinami. Z tohoto důvodu dochází k naprosto oddělenému vývoji obou částí tohoto spektra (Charvát, 2007, str. 157).

Chmelík (1997, str. 15) uvádí, že ultralevicové hnutí je možné rámcově rozdělit na tři základní kategorie:

1. hnutí snažící se nastolit nové sociální uspořádání týkající se celého lidstva (militantní marxistické a autonomní ideologie, k nimž je možné připojit i autonomy)

Jsou nejnebezpečnější, neboť se snaží o úplné zničení stávající společnosti.

2. hnutí o nastolení nových vztahů mezi člověkem a přírodou

(militantní ekologové a ochránci zvířat)

3. hnutí, jejichž prioritou je nastolení nových vztahů mezi mužem a ženou

(militantní odpůrci sexismu)

Zástupci ultralevicového hnutí v České republice

Chmelík uvádí (1997, str. 15-17), že subjekty současné ultralevicové scény lze rozdělit na fundamentalistické komunisty a na vzájemně provázané anarchoautonomní hnutí. Řadí sem i squattery, kteří nejsou politicky orientovaní, nicméně patří k autonomnímu hnutí a příslušníky hnutí punk.

Anarchoautonomní scéna je souhrnem různých, vzájemně propojených, ale i často měnících se skupin. Některé z těchto skupin jsou velmi militantní. Podle názoru J. Chmelíka (1997, str. 16) jim však chybí jednotná ideologie ke společným „bojovým“ akcím. Jejich ideologie byly různě smíšeny a byl vytvořen nekonzistentní program, v němž jsou ústředními zájmy – boj protiněmeckému (fašistickému) imperialismu, snaha o odstranění kapitalistické společnosti, boj za lidská práva a obranu menšin, boj za ochranu přírody a zvířat, odpor proti „sexismu“.

Jejich dalším zájmem je boj proti globalizaci současné společnosti, současnému celosvětovému politickému systému a proti nadnárodnímu ekonomickému systému. V případě potřeby se dokážou spojit, podřídit se velení a kázni. Dobrou ukázkou takové situace byla v květnu 1998 tzv. Global Street Party.

Ve Strategii boje proti extremismu v roce 2009 (Tejchmanová, Pětioký, Beneš, 2009, str. 9-11) se uvádí, že nejvýznamnějšími subjekty anarchoautonomní scény byly v roce 2009 neregistrované organizace Československá anarchistická federace (ČSAF) a Antifašistická akce (AFA). Na našem území se pak ještě nachází celá řada regionálních anarchisticky či antifašisticky orientovaných autonomních skupin. Z tohoto materiálu pochází také jejich stručný popis.

ČSAF je považována za méně radikální a plní spíš roli iniciátora a kooperátora nejrůznějších akcí.

V **Antifašistické akci** se sdružují nejradičálnější jedinci, kteří se ve svém programovém prohlášení zavazují bojovat ideologicky, ale také násilnou formou proti fašismu, nacionalismu, ultrapravicí, rasismu a jiným útlakům na menšinách. Násilí je pro ně jediným správným prostředkem k dosažení cílů.

Další část levicově extremistického spektra tvoří marxisticko-leninsky orientované skupiny. Nejviditelnějším subjektem na této marginální české marxisticko-leninské scéně byl **Svaz mladých komunistů Československa (SMKČ)**, který pokračoval v činnosti rozpuštěného Komunistického svazu mládeže.

Redskins – považováni za velmi radikální, nebezpečné. Jsou proslulí fyzickými útoky na ultrapravicově orientované skinhead a členy neonacistických organizací. Vyznávají marxistické ideologie – stalinismus, maoismus, trockismus (Chmelík, 1997, str. 13)

4.1.3 Náboženský extremismus

Ústředním pojmem skloňovaným v mnoha pádech v oblasti náboženského extremismu je pojem sekta. Lze jej vymezit z různých pohledů – sociologického, kriminologického, teologického apod.

Chmelík (2001, str. 41) definuje sektu jako *„organizovanou skupinu religiózně zaměřených lidí s dogmaticky nekonvenčními názory na úlohu a postavení člověka ve společnosti, založenými na kultu osobnosti, s výraznou psychickou manipulací osobnosti, zaměřené na rozložení osobní identity jednotlivce, vedoucí až k vytvoření duševního otroctví a absolutní závislosti na vůdci sekty“*.

Chmelík (2001, str. 40-41) dále uvádí, že pro většinu sekt jsou charakteristické extrémní názory na život, společnost, vztah mezi lidmi, chápání dobra a zla apod. Potencionální nebezpečí vidí hlavně v psychické manipulaci s jednotlivcem, ztrátě individuality, snížení sebevědomí, snížení schopnosti žít samostatně bez skupiny a bez jejího vůdce a typickému strachu z vnějšího světa. Zejména u mladých lidí dochází k hlubším změnám osobnosti, které jsou důsledkem ovlivňování jednotlivce specifickými metodami nátlaku, sugesce, rituálu, izolace, půstu aj.

Tyto specifické metody a různé manipulativní techniky mají přivést člena sekty k poslušnosti, ke konformitě a k jeho bezvýhradnému ztotožnění s přesvědčeními, postoji, cíli a metodami skupiny.

Předpokládá se, že členy náboženských sekt u nás jsou především mladí lidé ve věku 18 – 25 let (Marešová, Martinková, 1999, str. 31), neboť jsou nakloněni radikálním přístupům k realitě a jsou, jak už jsme mnohokrát zmiňovali, v období - kdy touží někam patřit.

Aktivity náboženských skupin a hnutí v České republice v současné době neporušují platné zákony. Posuzování jejich činnosti jako extremistické a její srovnávání s činností politických extremistů, je tedy do jisté míry povrchní. Vychází snad ze subjektivní české nedůvěry k náboženskému zanícení a je projevem netolerance některých lidí vůči všemu, s čím nejsou ochotni se alespoň částečně se ztotožnit (Marešová, Martinková, 1999, str. 29).

Na našem území působí několik známých sekt a řada nejrozmanitějších náboženských alternativních hnutí, která se zde objevila hlavně po roce 1989. Vzhledem k tomu, že většina z nich je odnoží sekt působících v zahraničí, je třeba se mít na pozoru a jejich vývoj sledovat.

Některá náboženská hnutí působící na území ČR:

Svědkové Jehovovi jsou známí především odmítáním transfúze krve a to i ve chvílích ohrožení života. Možné nebezpečí plyne i z jejich očekávání a vypočítávání konce světa (Ondráčková, 3/2009, str. 6).

Ve **Hnutí Grálu se** prolínají prvky tradičního křesťanství a ezoterní proudy, vyznávající princip reinkarnace. Volný výklad poselství grálu zapříčinil vznik nových odštěpených hnutí. Několik z nich je mediálně známo díky svým kontroverzním jednáním (kauza Kuřim, skupina kolem Jana D. Dvorského – Imanuelité, která je považována za nejnebezpečnější u nás). Hnutí Grálu se od těchto případů veřejně distancuje (Ondráčková, 3/2009, str. 6-7).

Scientologie

Její učení je založeno na představě stěhování duše člověka do různých těl. Zároveň si s sebou nese zážitky z minulých životů a ty pak člověka deprimují a omezují. Jediným, kdo lidem může pomoci je tzv. auditor v dianetickém centru. Klient mu sdělí zážitky ze svého života a auditor aplikuje „léčbu“, která se za žádnou cenu nesmí přerušit (Chmelík, 1997, str. 93)

Je vnímána jako nebezpečná, destruktivní a manipulativní organizace, která jen předstírá religiozitu za účelem finančního obohacení a zisku politického vlivu. Jádrem scientologické nauky je technika auditingu prováděná auditorem (duchovním poradcem), který zajišťuje kontrolovaný proces sebepoznávání za pomoci e-metru (Ondráčková, 3/2009, str. 8-9).

Satanisti

Matoušek a Kroftová (2005, str. 91) uvádějí, že v pravém smyslu slova sektou nejsou, neboť jejich učení nemá systematickou povahu. Nemají žádného autoritativního vůdce ani žádnou vnitřní strukturu. Existují jako rozdrobené, nepropojené skupiny. Praktikují parodie církevních obřadů na hřbitovech a v kostelech tzv. černé mše.

Satan je pro ně symbolem volnosti a přirozenosti. V oblečení preferují černou barvu, časté je tmavé líčení, nosí dlouhé černě obarvené vlasy. Symbolem je pro obrácený pentagram jako symbol ďábla a obrácený kříž jako negace křesťanství (Buryánek a kol., 2005, str. 167).

Rastafariáni

Základem je přírodní filozofie, která pochází z Jamajky. Zpopularizoval ji hudebník Bob Marley, který patří ke kultovním symbolům rastafariánů. Rastafariáni jsou většinou vegetariáni, pacifisté a jejich životní styl je spjat s marihuanou. Vlasy upravují do podoby dreadů a typické barvy jejich oblečení jsou červená (krev), zlatá (slunce) a zelená symbolizující zemi (Buryánek a kol., 2005, str. 167).

Ještě k extremismu. *„Co říci závěrem? Snad jen to, že kritický pohled na společnost nemusí být automaticky extremismem a že nejsou nekritizovatelné pravdy. Zároveň je však nutné si uvědomit, že hnacím motorem řady skupin není kritika, ale nenávisť a té je třeba se vždy postavit na odpor, ať přichází z jakéhokoli směru.“* (Charvát, 2007, str. 139)

4.2 Subkultury bez extremistických projevů

4.2.1 Taneční scéna – techno, hip-hop

O shrnutí informací o subkulturách současné taneční scény se zatím žádná vědecká publikace nepokusila, přesto je popularita různých stylů taneční elektronické hudby mezi mládeží současným fenoménem.

Hudba sehrává významnou úlohu v životě příslušníků subkultur, ale i mladých lidí vůbec.

„Hudba je symbolická forma, jazyk v širším smyslu. Antropologie hudby tvrdí (kupříkladu Alan P. Merriam, The Anthropology of Music), že obecné hodnoty dané (sub)kultury lze nalézt v její hudbě“ (Nanoru, 2005).

Technoscéna (někdy také nazývána jako rave, house nebo freetekno scéna)

Počátky tohoto hudebního stylu se pojí s počátky 80. let 20. století – se vznikem elektronické hudby. K jejímu vzniku a rozšíření přispěl rozvoj elektrotechniky, především nových technologií, pomocí nichž je možné upravovat taneční hudbu – tzv. ji mixovat. Své zásluhy v rozšíření má nepochybně Internet, který urychluje komunikaci mezi příznivci a přenos informací o místě konání párty.

MUDr. Straka (1997) vidí důvod vzniku technoscény v hektickosti dnešní doby. „*Mladým lidem už nestačí objektivní realita a „pravdu“ hledají za jejími hranicemi.*“ (Donovalová, In: Džambazovič, Klobucký, 1999, str. 24)

Jde o subkulturu, jejíž hlavním zájmem je taneční hudba. Typická je pro ni velká hlasitost, opakující se rytmus a zdůraznění spodní basové linky. Hudební produkce je spojena s počítačovou technikou, kterou obsluhuje DJ's. Ten komunikuje s publikem pouze hudbou a často za ohromnými reproduktory není ani vidět. Přechází se z jedné skladby na druhou bez přerušení repetitivního rytmu. V podstatě se hudební produkce splývá do jednolitého proudu rytmické hudby bez přestávky. Někdy je tato hudba přirovnávána ke kmenové hudbě, využívané při různých rituálech. Člověk tancuje sám, což mu umožňuje lépe prožít svůj tanec a uvolnit se.

„*Techno nemá složitou filosofii: cílem je pomocí dlouhotrvajícího tance dosáhnout změněných stavů mysli. K tomu většinou napomáhají i drogy, které mění vnímání hudby a udržují tělo v čerstvém stavu po dlouhou dobu: především extáze, speed, ale také LSD, lysohlávky nebo marihuana*“ (Buryánek a kol., 2005, str. 167). Jen těžko si lze představit, že by tito mladí lidé dokázali vydržet taneční tempo, tak náročnou fyzickou aktivitu, po celou noc, bez užití drog.

J. Donovalová uvádí, že na house party nejde jen o samoučelné užívání drog. Drogy jsou zde prostředkem k navození specifické atmosféry, která je pro takovou party charakteristická, i když toto tvrzení nelze absolutizovat (In: Džambazovič, Klobucký, 1999, str. 23-24).

Oblíbené jsou tzv. technoparty (teknivaly, freeparty). Malé party se pořádají v klubech, kde počet návštěvníků nepřekročí 100 lidí. Velké technoparty se konají na loukách, polích nebo jiných odlehlých veřejných prostranstvích, nejčastěji nelegálně zabraných. V poslední době dochází ke změně a organizátoři se snaží místo legálně pronajmout. Zde se pak seskupí několik soundsystémů a party začíná.

Ohromný „parket“ hudbou emocionálně spojených lidí má však svůj efekt mnohdy i bez drog, významný je tady pocit sounáležitosti, spojení s přírodou (místo konání ve volné přírodě) a uvolněná atmosféra. Mnozí příznivci této subkultury přirovnávají své pocity až k pocitům posvátného, šamanského rituálu, díky němuž se dostávají až do stavu transu (Nanoru, 2005).

Donovalová popisuje typické oblečení technařů na party. Jejím hlavním znakem je tzv. unisex. I chlapci nosí sukně a používají make-up. Oblečení je ze syntetických materiálů, plastů, gumy, kovu jako symboly industrializovaného světa. Nosí boty na vysokém podpatku – kluci i děvčata. Barvy jsou výrazné, často fosforově zářivé. Jejich kostýmy často připomínají skafandry a protichemické obleky. Pro jejich módu platí, že čím odvážnější, šokující, efektnější kostým – tím lépe (In: Džambazovič, Klobucký, 1999, str. 27).

Škála image účastníků techno-party je velmi široká: od zcela civilního vzhledu přes „výpůjčky“ z jiných hnutí a módních trendů až k erotickým, latexovým, různě světélkujícím, sci-fi a high-tech výstřelkům (Buryánek a kol., 2005, str. 167).

Oblečení většiny technařů je však vcelku obyčejné a působí dojmem neupravenosti – tvoří ho mikiny s kapucou, kšiltovky, vše většinou tmavé barvy. Typické je vrstvení oblečení.

Podobně jako u punku vyjadřuje buďto přímo zažívanou a zvýrazňovanou materiální chudobu nebo je výrazem sympatií s ní, odmítání hodnot střední třídy – slušnosti a úpravnosti (Nanoru, 2005).

Pro členy této subkultury je typická svobodomyslnost, touha po nezávislosti, alternativní životní styl. Přestože tak jako ostatní subkultury mládeže stojí proti většinové společnosti, nikterak razantně proti ní nevystupuje a není spojena s politickými idejemi. Dalo by se však říci, že je vzdáleně propojena s anarchistickým myšlením a životním stylem.

Jana Donovalová předpokládá že, členové „tvrdého jádra“ se vyznačují těmito charakteristikami – častý účastník houseparty, který poslouchá elektronickou hudbu, je ekologicky orientován, názorově a rasově tolerantní. K dalším znakům patří absence autorit, specifické zájmy, dobré finanční zabezpečení a větší rozšíření drog (Džambazovič, Klobucký, 1999, str. 26).

Za největší technofestival byl považován gigantický Love Parade, pořádaný od roku 1989. Ten letošní, pořádaný v Duisburgu, je bohužel poznamenán tragickou událostí, při které bylo davem ušlapáno 19 lidí v úzkém přístupovém tunelu.

Hip-hop

Hip hopové subkultuře a s ní úzce provázané subkultuře graffiti se budeme věnovat podrobněji v samostatné kapitole.

4.2.2 Nekonformní subkultury – squatteři, hooligans

Tyto dvě subkultury by jistě bylo možné zařadit pod pravicový a levicový extremismus. Přesto jsme je v této práci zařadili zvlášť – jako nekonformní subkultury, neboť jejich zařazení pod pojem extremismus je sporné.

Vlastimil Růžička (2005) uvádí, že squatting se v politologické literatuře příliš nevyskytuje, a pokud ano, zpravidla dostává nálepkou „extremistický“. Podle jeho názoru jde však spíše o „zájmové sdružení“ než o reálnou extremistickou hrozbu.

Charvát (2007, str. 128) se domnívá, že hooligans nelze označit za politickou skupinu, přestože většina jejich členů se často rekrutuje ze skinheadských řad. Jejich aktivity se totiž především redukuje na fotbalové násilí a politické činnosti politických organizací se většinou neúčastní.

Fotbalové chuligánství bývá často označováno za extrémní či extremistické, aniž by splňovalo atributy extremismu – tak se k tomuto tématu vyjadřuje Pehe (2002, In: Smolík, Rexter, 1/2003).

Squatteři

Chmelík (2001, str. 24) definuje squatt jako „*nelegálně, tj. bez svolení majitele obsazený objekt komunitou zpravidla mladých lidí*“. Nejčastěji jsou takto obsazovány staré opuštěné domy a domy určené k demolici.

Jeho obyvatelé pak zde žijí v jakési komunitě a většinu věcí užívají společně. Často také iniciují vyjednávání s majitelem zabrané nemovitosti o udržování objektu v nezhátraném stavu. Policie (nebo majitel za pomoci policie) se však většinou snaží squatting potlačit, kriminalizovat a squattery z nelegálně obsazeného objektu vyhnat. Při jejich počínání – nelegálním obsazením objektu, totiž dochází k naplnění skutkové podstaty trestného činu. Policie své razie uvnitř squattů často zdůvodňuje jako akce proti prostředí, kde se konzumují a distribuují drogy.

Buryánek a kol. (2005, str. 148) však o squatterech píše, že se většinou od užívání tvrdých drog distancují. K užívání marihuany jsou ale značně benevolentní a její kouření považují za součást životního stylu.

I samotným squatterům vadí nálepka extremistů. Podle jejich názoru jde o životní filozofii, o otevřené sociálně-politické hnutí, které nemá jednotnou a vyhraněnou ideologii. Poukazují na to, že řada squattů (zvláště ve světě) je výrazně apolitická. Přesto je třeba připomenout, že často patří většina obyvatel squattu k anarchistům a anarchoautonomům, jejichž aktivity jsou spjaty s antiglobalizačními protesty. A to je také důvod, proč bývají občas terčem útoků pravicových extremistů (Růžička, 2005).

Squatting je vnímám rozporuplně i squattery. Pro některé je životní filozofií, pro jiné je přechodnou stanicí a v neposlední řadě je některými vnímán jako příprava na sociální revoluci. Řídí se heslem: „Obsad' a žij!“ Nejčastěji používaným symbolem squatterů je kruh protnutý písmenem „Z“ se šipkou. Svým alternativním způsobem života se snaží poukázat na špatný společenský systém, na jeho nevyřešenou bytovou situaci, kdy většina obyvatel díky vysokým cenám nemovitostí na jejich koupi prostě nedosáhne. Jejich protizákonné chování je signálem pro společnost, pro řešení bytové otázky sociálně slabých lidí.

Podle Chmelíka (2001, str. 24) „*osazenstvo squattů tvoří nejenom mladí nezaměstnaní, bezdomovci, imigranti, ale i intelektuálové, pro které je tento způsob života šancí odpoutat se od vlivu rodičů a realizovat v praxi své představy o způsobu života. Některé squatty se však staly útočištěm narkomanů a kriminálních živlů*“.

Pohledy lidí na squatt a jeho obyvatele se různí. Někteří jej považují za sociální experiment komunitního soužití, jiní za politický protest, často je i řešením bytové otázky. Jeho obyvatele jsou velmi často považováni za feťáky, kteří žijí v otřesných podmínkách a špině. Podobně nedůvěřivý bývá i postoj lidí v okolí obsazených domů. Po bližším seznámení se strach a obavy z nových „exotických“ sousedů většinou rozptýlí a někdy se změní i v sympatie a jejich aktivní podporu. Tak tomu bylo například při obsazení Ladronky, Milady nebo Nové zahrady v Brně (Růžička, 2005).

Chmelík (2001, str. 24) považuje squattery také za bezproblémové, alespoň do té doby, než je „moc“ začne násilně vystěhovávat z obsazených objektů.

Hooligans (rowdies, fotbaloví chuligáni)

Charvát (2007, str. 128) uvádí, že fotbalové chuligánství vzniklo v šedesátých letech minulého století v Anglii a pak se postupně rozšířilo do celé Evropy. „*Chuligáni představují menšinu fotbalových fanoušků, která vyhledává násilné střety s podobně laděnými příznivci soupeře*“.

Tato menšina se skládá z tzv. tvrdého jádra, radikálních hooligans a ostatních, umírněnějších jedinců, jejichž úloha je také nezanedbatelná.

Hooligans – tak se říká sportovním (nejčastěji fotbalovým) fanouškům, kteří uctívají svůj klub a vyvolávají nepokoje se všemi, kdo úctu k jejich klubu nesdílí (Buryánek a kol., 2005, str. 166). Skupinky těchto fotbalových chuligánů tak kazí sportovní atmosféru svým násilnickým chováním, výtržnostmi a mnohdy velkou brutalitou. Házejí předměty na hrací plochu nebo na ni sami vnikají, demolují stadión a vyvolávají (verbální i fyzické) konflikty s fanoušky a hráči opačného týmu, rozhodčími, policií nebo pořadateli. Jedná se převážně o skupiny mladých, militantně orientovaných chlapců. Na zápas přicházejí s jasným cílem – vyvolat konflikt. Většinou jsou dobře organizovaní. Potyčky a násilí však nevyvolávají jen na stadiónech, ale i cestou na zápas nebo z něj. Z tohoto důvodu je důležitá i přítomnost Policie ČR.

„Ideologií hnutí hooligans je kult násilí spočívající ve vyvolávání výtržností a fyzických střetů“ (Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2002, str. 43)

Chování a projevy hooligans bývají spojovány s extremismem, přestože nemívají politický podtext. Jde spíše o asociální či antisociální aktivity příznivců jednotlivých klubů. Jejich příslušníci ale jsou často nějakým způsobem propojeni s ultrapravicovou scénou. Existují však i skupinky nepolitických a levicově orientovaných hooligans (Smolík, Rexter, 1/2003).

Příslušnost ke skupině je prezentována oblečením, a to značky UMBRO, THOR STEINAR, skins zn. LONDSDALE, PITTBULL, DOUBLEMAKER, HOOLIGANN (Kasal, 2006, str. 120).

Nepostradatelnou součástí jejich image jsou šály, pokrývky hlavy a jiné oblečení v barvách klubu, v neposlední řadě vlajky. V poslední době nosí i neformální oblečení, aby tak lépe splynuli s davem a vyhnuli se tak policejnímu dozoru. Prezentované symboly jim, tak jako ostatním jedincům v jiných subkulturách, napomáhají pocitu sounáležitosti a ztotožnění se se stejnými postoji ve skupině (např. i k politice) a předsudkům (např. rasismu, xenofobii), které jsou pro ně obvyklé.

„Fanoušci rádi vyprávějí o svých výjezdech na hostující fotbalová utkání, kde ještě na hranici hostujícího města si přebírají policisté jejich autobus a za zvuku houkaček je provázejí městem až na stadión. Při cestě vlakem si fanoušky přebírají již na nádraží a provází je zase celým městem až na stadión. Kde hledat jasnější příklad toho, že společnost prostřednictvím policie fakticky legalizuje chování chuligánů, veřejně deklaruje jejich výlučnost a důležitost. Tito, vesměs mladíci, tak zažívají přímo existenciální pocit

sebeidentifikace a smysluplnosti, který jim, bohužel, není schopna dát škola ani rodina“
(Kasal, 2006, str. 121).

4.2.3 Ostatní – hippies, punk, goth, EMO aj.

Kromě subkultur mládeže, které jsou popisovány v předešlé části této práce, existuje celá řada dalších – příslušníci hnutí punk, gothici, skejtáci, EMO, metaláci a další. V této práci jsme je zařadili do kategorie „*ostatní*“. Jejich další rozčlenění by bylo značně problematické, neboť subkultury mládeže, jak již bylo uvedeno, se navzájem různě prolínají, mísí mezi sebou, programově na sebe navazují nebo jsou naopak diametrálně odlišné. Jindy ztrácejí své kořeny, svůj původní účel i význam.

Pro podrobnější popis a charakteristiku jsme vybrali jen některé z nich. Cílem práce není popsat všechny subkultury mládeže, neboť jejich výčet a charakteristika by rozhodně přesáhla rámeček této práce.

5 Specifika současných vybraných subkultur

K podrobnější charakteristice jsme vybrali tyto subkultury – skinheds, punk, hip hop a graffiti. Tento výběr byl cílený, neboť v praktické části bakalářské práce se budeme zabývat výzkumem prostředí, ze kterého pocházejí příznivci právě těchto subkultur.

5.1 Skinheads

Na úvod kapitoly jen drobná, leč zajímavá poznámka - vznik a vývoj této subkultury je skvělou ukázkou multikulturalismu, ale jejich současný obraz v očích společnosti je naprostým opakem.

5.1.1 Historie skinheads

Skinheadské hnutí vzniklo na konci šedesátých let minulého století v Anglii jako hnutí mladých, často nezaměstnaných mužů z dělnických předměstí. Jeho předchůdci byli původní subkultury z padesátých let – angličtí Moods a černí přistěhovalci z Jamajky zvaní Rude Boys, jejichž splnutím vznikají skinheads. Kladli důraz na styl oblékání odkazující k dělnickým kořenům, na hudbu a kulturu tančiren, fotbalové fandovství a násilí. Základ, k němuž se většina skinheads odkazuje dodnes, byla příslušnost k dělnické třídě – working class. Svůj vrchol hnutí prodělalo na konci šedesátých let, pak o něj zájem upadal. Po létech ústupu se skinheads vrátili až v polovině sedmdesátých let s nástupem punku. Tehdy skinheads tvořili specifickou část punkové subkultury. Záhy ale nastaly třenice, neboť pro řadu skinheads představoval punk novodobé hippies (Charvát, 2007, str. 124 - 125).

Vadil jim jejich příklon k drogám, „koketování“ s levicovými postoji, asociální image a distancovali se od sexuální revoluce. Jim naopak imponovali tradiční anglické hodnoty a patriotismus.

Chmelík (2000, str. 11) o tehdejších skinheads uvádí, že rasismus nevyznávali a jejich zájmy byli prosté – šlo o pití alkoholu (kultovním nápojem bylo pivo), vysedávání v hospůdkách a rockových klubech. Jejich životní styl doplňovaly rvačky, vyžívali se v provokacích na veřejnosti a návštěvách fotbalových zápasů, zájmem některých byla četba ultralevicových, populárních publikací. Byli velmi tvrdí a společensky

nepřizpůsobiví. Většinou opovrhovali vzděláním, nenáviděli hippies a narkomany.

Tehdejší ekonomická krize, příliv imigrantů a následná nezaměstnanost způsobila u některých skinheads příklon k politické pravici. Právě tady zřejmě začaly vyrůstat první kořeny nesnášenlivosti vůči přistěhovalcům a cizím etnikům. Tento postoj ale nebyl jednotný pro všechny skinheads.

Tyto neshody byly na konci sedmdesátých a na začátku osmdesátých let příčinou štěpení subkultury skinheads. Toto hnutí se rozdělilo do tří skupin: rasistické, nerasistické (tradiční, apolitické) a antirasistické. A tak najednou proti sobě stáli skinheads ovlivnění rasismem a politickým programem extrémní pravice a skinheadi uctívající původní multikulturní ideologický základ a akcentující spíš levicové prvky. Stranou zůstali nepolitictí skins. Všechny tyto skupiny se záhy rozšířily po celé Evropě, nicméně rasistická větev o sobě dává nejvíc vědět a tak je nejvíce proslulou. Bohužel. A díky ní dochází k negativnímu nálepkování této subkultury (Charvát, 2007, str. 125).

5.1.2. Vnější projevy a vnitřní složky životního stylu – styl oblékání, hudba, chování, hodnoty, normy

Pro většinu subkultur mládeže je typické, že hlavním předmětem jejich životního stylu je hudba a styl oblékání. Není tomu jinak ani u subkultury skinheads.

Oblíbenou hudbou prvotních skinheadů byl americký soul a jamajské reggae. Texty reggae se však postupně začaly obracet více ke kořenům přistěhovalců, navíc vybízely k harmonii a slušnému chování a tak dochází k odcizení této hudby a této subkultury.

Po nástupu punku poslouchají tzv. street punk (např. Sham 69) a tehdy vzniká i tzv. styl OI! Pak se vrací opět k reggae, tentokrát rychlejšímu, ovlivněnému punkem a vzniká ska (Buryánek a kol., 2005, str. 151). Pro rasisticky orientované skinheads je typická především White power music, která je zvláště v posledních letech provázána s rockem a metalem.

Hudba slouží (mimo jiné) pro tuto subkulturu jako efektivní prostředek propagandy a náborový instrument. Koncerty skinheadských kapel se konají většinou tajně jako tzv. soukromé akce a slouží k šíření ideologie, navázání kontaktů, komunikaci a k dalšímu rozvoji tohoto subkulturního hnutí - prodávají se zde hudební nosiče, různé neonacistické materiály a trička. A v neposlední řadě jsou důležitým zdrojem financí pro pořadatele a vyvolávají v přítomných pocit sounáležitosti a jednoty.

Tak jako byl pro beat generation a hippies „biblí“ Kerouacův román *Na cestě*, u skinheads vyznávajících rasismus se takové počtě „těší“ Hitlerův *Mein Kampf*.

Oblečení těchto mladých lidí vyjadřovalo dělnický původ. Nosili pevné boty s okovanou špičkou tzv. „martensky“, které byly součástí pracovního oděvu černých imigrantů z Karibské oblasti (Chmelík, 2001, str. 20). K oblečení patřila vojenská bunda „bomber“, džíny, kšandy, košile (nejčastěji značky Ben Sherman) nebo trička (Fred Perry). To vše dohromady tvořilo jakousi uniformu hnutí. Nejdůležitější ale byly nakrátko ostříhané vlasy, podle nichž se příslušníkům tohoto hnutí začalo říkat skinheads – holé hlavy.

Podle Buryánka a kol. (2005, str. 153-154) je striktně tradiční skinheadská image spíše na ústupu a délka vlasů u neonacistů sahá od úplně vyholené hlavy až po ulízané patky a nagelované krátké vlasy. Tento autor dále uvádí, že tradiční skins, Redskins a SHARP více svým oblečením napodobují původní skins. Stále nosí džíny, těžké boty, košile, kšandy, bundy tzv. harringtony, kabátky tzv. donkey a bombery. Ve snaze odlišit se od neonacistů a rasistů nosí nášivky a placky, které poukazují na jejich příslušnost k určité scéně, kapele a vyjadřují jejich protirasistický postoj.

Kubátová (2010, str. 226-227) cituje Kosíkovou (2003), která dnešní skinheads charakterizuje „*odmítáním obecně uznávaných norem tolerance a respektování práv bližního, oslavou síly a používáním násilí.*“ Oblečení i účes se podle Kosíkové příliš neliší od původních skinheads a jsou přizpůsobeny rvačce. Kukly a šátky, které nosí na krku, slouží k jejich rychlému vytáhnutí přes obličej a vytvoření anonymity. Typickým šátkem je vlajka Kukluxklanu symbolizující otrokářství a nadřazenost bílé rasy. I její barvy jsou symbolem: bílá symbolizuje bílou rasu, červená německý nacionalismus, černá německý fašismus. Image skina dotváří tetování na předloktí a zbraně – obušky, spreje, nože apod. Podle nášivek lze poznat, ke které frakci skin patří a vyjadřují i jeho postavení v hierarchii skinheadů.

Skinheadské image ještě dotváří dobře vypracované tělo, drsný výraz ve tváři a „tvrdé“ vystupování. Příslušníci pravicových variant skinheads si respekt často dobývají silou a agresí a přisvojují si právo zavádět „pořádek“ vlastními silami.

„Příslušníci neonacisticky orientovaných skinheads se pravidelně a dobrovolně vystavují vymývání mozků prostřednictvím četby nacistických tiskovin, ideologických schůzek, rasistických koncertů či společného „hajlování“ a skandování hesel. Zásluhou tohoto prohlubování „rasové a ideové uvědomělosti“ se neonacisté dostávají do jakési

virtuální reality - skrze svůj ideologický filtr vidí svět jinak, než většina populace.“ (Buryánek a kol., 2005, str. 159).

Chmelík (1997, str. 32) za nejnebezpečnější považuje verbální projevy neonacistů. Hlásají při nich systematickou likvidaci rasově nevyhovujících méněcenných národů, ale i nevyléčitelně nemocných či jinak postižených lidí. Tyto projevy mohou lehce přerůst až v násilné útoky. Podporu fašistické ideologii vyjadřují i fašistickým pozdravem „SIEG HEIL“ se zdviženou předpaženou rukou a užíváním hákového kříže.

Pro subkulturu skinheads má symbolika obzvláště velký význam. Její znalost zpevňuje kolektivní identitu a navenek poukazuje na příslušnost k dané odnoži skinheads.

Buryánek a kol. (2005, str. 161) na toto téma ještě dodává, že neonacisté svoji ideologii shrnují do krátkých, pro větší utajení zašifrovaných hesel. Nejtypičtějším je „14/88“, kdy 14 představuje tzv. 14 slov, která v českém překladu znamenají – My musíme chránit existenci naší rasy a budoucnost bílých dětí. Šifrou pro nacistický, výše jmenovaný pozdrav je číslo 88.

Příznačné pro ně je, že na veřejnosti prezentují rasismus jako „vlastenectví“, xenofobii jako „touhu po blahu národa“, iracionální agresi proti náhodně vybraným jedincům jako „dělání pořádku“ a rasovou nenávist schovávají pod „národní uvědomění“.

Carsten Enders (Nebezpečné známosti, 2009, str. 139) poukazuje na pokus o převzetí levicové symboliky neonacisty, kdy jsou na jejich akcích k vidění tzv. palestinské šátky či černé vlajky. Dokonce i symbol punku „číro“ není mezi neonacisty žádné tabu. Podle tohoto autora jsou symboly antifašistických uskupení vytrženy ze souvislostí a obracejí se v protiklad.

5.1.3 Česká republika a skinheads

V České republice se první skinheads objevují v polovině osmdesátých let dvacátého století. Tehdy udržovali kamarádské vztahy i s anarchisty a punkery, neboť je spojoval stejný nepřítel – totalitní režim. Teprve po sametové revoluci se z nich ale stávají úhlavní nepřátelé. Za zlomové v dějinách českých skinheads se dá považovat založení hudební skupiny Orlík Davidem Matáskem a Danielem Landou v roce 1988. Atmosféra svobody ve spojení s českým nacionalismem a odkazem na husitské tradice v jejich textech přinesla Orlíku velkou oblibu a zasloužila se o politizaci této subkultury.

Texty prezentované skupinou Orlík se staly podnětem pro vznik specifické české mutace skinheads, tzv. kališníků. Hlásí se k českému šovinismu a rasismu, ale stojí proti

nacismu či fašismu. Oficiálně vydané nahrávky kapel Orlík a Braník umožnily rozkvět skinheadského hnutí u nás v polovině devadesátých let, především jeho rasistické odnože (Charvát, 2007, str. 146).

Tyto kapely byly podnětem pro vznik dalších kapel, jejichž texty byly již výrazně rasistické, fašistické a nacionálně zaměřené. Jde například o kapely Buldok, Vlajka a Zášť 88, které „přitvrdily“ a jejich texty jsou otevřeným návodem k rasismu. Skinheads vydávali své časopisy a začalo se formovat tvrdé jádro skinheads. Objevuje se agrese proti Romům, židům, některým cizincům, ale i ultralevicovým anarchistům a jiným subkulturám, prosazujícím individuální svobodu.

Kalibová a Cakl v knize *Nebezpečné známosti* (2009, str. 76 a 83) uvádějí, že demonstrace jsou jedním z nástrojů, kterými se extrémní pravice prezentuje na veřejnosti. Jsou využívány k oslovování veřejnosti a k veřejnému deklarování politických názorů a posilování soudržnosti aktivistů s idejemi hnutí. Ke své komunikaci a publikování i šíření svých myšlenek využívají také téměř nekontrolovatelného veřejného prostoru, jaký představuje internet.

V České republice existuje několik podskupin skinheadů. Každá tato odnož má své jedinečné prvky a významně se od sebe odlišují v názorech na rasismus.

Rasisticky orientované skinheads je možné rozdělit ještě na neofašisty a neonacisty. Neofašisté navazují na původní fašistické tradice, hlásí se k nacionalismu a vyhlašují boj imigrantům a „barevným“. Neonacisté navazují na tradici hitlerovskou, opovrhují nacionalismem, důležitá je podle nich barva kůže, „správná“ krev a boj proti Židům. Přestože každá z těchto odnoží hlásá odlišné ideje, tvoří navzájem přirozené spojení. Společný je pro ně i jejich oblíbený hudební styl, který se označuje jako White Power Music (Charvát, 2007, str. 125-126). Čeští neonacisté nosí oblečení značky Thor Steinar, Grassel a Nibelungen, jež odkazuje k severské mytologii.

Jejich činnost by jistě zasloužila podrobnější popis, ale to by vydalo na další bakalářskou práci a cílem této práce nebylo studium extremismu. Odvažujeme se však vyslovit názor, že tihle skinheads nemají s obyčejnou pubertální revoltou proti rodičům, společnosti a jejím konvencím moc společného. Organizace tvrdého jádra spíše připomíná fungování náboženských sekt nebo teroristických skupin. Jejich programem je nenávisť a agrese.

Další, méně známou skupinou jsou u nás tzv. nerasisté (tradiční skinheads, apolitičtí skins). *„Navazují na původní, nepolitickou formu hnutí a odmítají extrémní politiku (pravicovou i levicovou). Hlavní jsou pro ně subkulturní atributy – oblečení, hudba, fotbal*

a patriotismus, který někdy přerůstá spíš k nacionalismu a šovinismu“ (Charvát, 2007, str. 126) Jde o skupinu, která vyznává určitý druh hudby, a to především ska, reggae, punk, Oi! nebo HC.

Třetí skupinu tvoří tzv. antirasisté. Jde o skinheads bojující proti rozmachu rasismu uvnitř hnutí. Jejich typickým představitelem jsou Sharpskins. Jsou považováni za bezproblémovou odnož. Naopak jsou sami terčem útoků jiných hnutí skinheads. Vydávají velmi kvalitní hudební časopis Bulldog.

U nás se poprvé objevují na počátku devadesátých let a jejich základní ideologií je odmítání rasové nenávisti, rasové výlučnosti, odmítání fašizujících tendencí v hnutí skins. Jsou zastánci myšlenky „Punks & Skins United, tedy mírových vztahů mezi skinheady a punkery, poukazují na provázanost obou subkultur (Chmelík, 2000, str. 16).

Levicově nejradiálnější a nejmilitantnější odnoží skinheads jsou Redskins. Jsou zastánci marxistických ideologií, jako je stalinismus, trockismus a maoismus. Někteří z nich jsou orientováni anarchisticky. Příslušníci této frakce nosí červené bombery a martensky (někdy také červené) a jsou od jiných skinheads odlišitelní také viditelně nošenými odznaky zastávaných ideologií a také nápisy „redskins“ na bomberech a baseballových čepicích (Chmelík, 2001, str. 23).

Společné mají všechny tyto odnože skinheads jen hrdost na dělnický původ, patriotismus, tzv. kult síly a mužnost a rozhodně negativní postoj k drogám. Velmi podobné je také oblečení. Džíny (někdy i maskáče) s ohrnutými nohavicemi, bundy typu bomber, martensky a nášivky či trička se symboly extremistické pravice (keltský kříž, sevřená bílá pěst, znak německých SS apod.) nebo naopak přeškrtnutý černý hákový kříž s nápisem GEGEN NAZIS (SHARP). Přívržence jednotlivých křídel a skupin lze od sebe odlišit jen těžko. Rozdíly jsou v nášivkách a na nich použitých symbolech. Některé články v tisku či na internetu, možnost identifikovat redskins podle barvy bundy nebo tkaniček od bot, považují za nepodložené.

Jak již bylo uvedeno, skinheads jsou v naší společnosti značně stigmatizováni a všichni jsou často považováni za rasisty, což je dáno zviditelňováním především jejich neonacistické frakce. Dalo by se říci, že postoj většinové společnosti k nim je rozdělen na dva tábory. Část veřejnosti je jejich rasově motivovanými aktivitami značně pobouřena a druhá část s nimi „v skrytu duše“ sympatizuje, neboť náš politický systém mnohdy nespravedlivě nahrává lidem, kteří zneužívají výhod sociálního státu.

5.2 Punk

PUNK má v angličtině několik významů. V doslovném překladu znamená ztrouchnivělé dřevo nebo povaleč. „*Je to hnutí mládeže s vlastní životní filozofií a životním stylem, jehož hlavním rysem je usilování o autencitu a přirozenost cítění a projevu, skepse vůči možnostem a slibům společnosti.*“ (Maříková, Petrušek, Vodáková, 1996, str. 901)

5.2.1 Historie punku

Charvát (2007, str. 130) datuje vznik punku do poloviny sedmdesátých let 20. století do Anglie. Uvádí, že již od samého počátku se v něm křížilo několik směrů. Prvotní punk byl výrazně nihilistický až asociální a využíval principy anarchismu jako reakce na sociální problémy.

První kořeny punku ale podle Šimčíka (2006, str. 522) sahají do poloviny šedesátých let 20. století do Spojených států. Tam tehdy vzniká punk jako opozice vůči hippies a je spojen s klubem Andyho Warhola, v němž vystupovala skupina Velvet Underground (Lou Reed, John Cale). Jejich oblíbenými doplňky byla kůže, náramky se cvoky a obojky, tedy atributy, které vidáme i u dnešních punks. Historie punku je nepopíratelně svázána i s kapelou The Stooges a charismatickou osobností Iggyho Popa, jehož vystoupení plná energie, agresivity a sebedestrukce pod vlivem alkoholu a drog se stala východiskem pro punkovou revoluci v 70. letech. Na Britských ostrovech vzniká kapela The Who typická svou rychlou agresivní hudbou a jednoduchými ostrými texty. Podle Šimčíka měl na vývoj punku vliv i David Bowie, který v éře dlouhých vlasů nosil krátké, výrazně obarvené vlasy. Punk a sedmdesátá léta v USA jsou spjata se jménem ojedinelé zpěvačky, textařky a básničky Patti Smith a mimo jiné kapelou Ramones a jejími jednoduchými texty a tříakordovou chytlavou melodií.

V USA byl punk záležitostí především bohémské komunity. V Anglii ale tomu bylo jinak, zde „rozvázala“ kapela Sex Pistols doslova punkovou revoluci a způsobila vytvoření mládežnické subkultury jako takové. Tato hudební ikona - kapela Sex Pistols při svém zrodu v roce 1975 zatřásla doslova celou nudnou a konzervativní Anglií. A tak nastoupil PUNK... nejprve jako hudební styl. Později jako forma společenského hnutí. Šlo o provokaci proti společenským normám, odpor k autoritám, státu a jeho cílem bylo šokovat a upozornit tak na problémy, které mladou generaci tehdy zasáhly. Byl vulgární, drzý, kritický, agresivní a „nicotný“ a společnost byla pobouřena.

V roce 1977 nahradil v Sex Pistols G. Matlocka Sid Vicious, o jehož instrumentálních schopnostech by se dalo s úspěchem pochybovat. Do party „spratků“ však zapadl jako

ulitý. Jeho vzezření, ostře nenávistné vystupování a ztřeštěnost byla pro Pistols přínosem. Nicméně bulvární tisk dával tuto kapelu a punkové hnutí do souvislosti se vším špatným, co se tehdy ve společnosti dělo a co nejvíc působilo na mládež. Stali se nejvykřičenější rockovou kapelou. Provokovali tehdejší společnost a díky médiím byli považováni za nejnebezpečnější bandu ve Spojeném Království (Rock proti proudu, 1993, str. 123).

Následoval vznik mnoha dalších kapel, například The Clash v roce 1976, Damned, Chelsea, Adicts. Postupně se však punk stával dílem hudebního byznysu a začal podléhat komerci. A z původně revoltujícího stylu se stávalo zboží. V roce 1978 se rozpadli Sex Pistols a objevuje se názor, že „punk je mrtev“.

Druhou vlnou punku je tzv. street punk, je pokusem o návrat punku. Jde o jednoduchý, ale agresivní punk rock. Jeho představitelem je například kapela Sham 69. Oblíbilo si ho hlavně tehdy nově vznikající hnutí skinheads. Někdy je také nazýván Oi! punk.

Punk ožil v roce 1979 vznikem skotské kapely Exploited. Její poměrně agresivní album, vydané v roce 1981, mělo název „PUNKS NOT DEAD“.

Třetí vlnou je anarchopunk.

Ve svých počátcích byla součástí oblečení nacistická symbolika (hákové kříže, keltské kříže a loga white power, členové některých kapel je dokonce měli vytetované na těle. Neznamená to však, že tehdy měl punk něco společného s nacismem. Byl to spíše jen generační protest.

5.2.2 Vnější projevy a vnitřní složky životního stylu

Chmelík (2000, str. 17) charakterizuje hnutí PUNKS (také pankáči, v překladu – mizerný, nesmyslný) jako hnutí mládeže reagující na neúspěch filozofie hippies. Navazuje na rockový směr vyznačující se jednoduchou technikou a údernými texty, jednoduše vyjadřujícími skepsi ze současného světa, pesimismus, ironii a provokaci společnosti. Jeho přívrženci se oblékají nápadně výstředním způsobem, často až šokujícím veřejnost, nezbytným doplňkem je typická úprava vlasů. Součástí oděvu jsou ozdoby z řetízků, cvočků a kovových předmětů. Podle tohoto autora mají přívrženci hnutí punk „*kritický, anarchistický až nihilistický přístup ke společnosti, vyjádřený heslem NO FUTURE (žádná budoucnost)*“.

Časem se příznivci punku rozdělili do dvou základních proudů. Část se angažuje politicky, především levicově a druhá část, větší, zůstává apolitická. Zcela na okraji jsou pak příslušníci nazi-punku, kteří sice mají punkovou image, ale spolupracují s neonacisty.

Mnoho příslušníků tohoto hnutí se shoduje na tom, že nejde o politiku, spíš o provokaci a lásku k punkové hudbě a životnímu stylu, v němž je prioritou skutečná osobní svoboda a individualismus. Charakteristický je odpor k autoritám, měšťáctví, přetvářce, majetnickému způsobu života, válce a vojenské službě, které jsou pro ně ztělesněním totálního násilí.

Texty punkové hudby jsou úderné, plné skepse a pesimismu ze současného světa. Objevuje se v nich vulgarita, dekadence, obraz drsného života, bezmoc, opuštěnost, ... „život bez budoucnosti“.

„Hudba provokovala svou jednoduchostí a neumělostí... I v ní se projevovala agresivita, která se při koncertech přenášela na publikum. Měla svým způsobem očištnou funkci – jako obludná skupinová psychoterapie pomáhala léčit z neuróz, zapříčiněných domovem, školou, zaměstnáním, společností. Rytmická, melodická i dynamická jednotvárnost zároveň souzněla s jednotvárností životní, tím spíš, že dominujícím tématem písní byla velmi často nuda a ošklivost života na sídlišťích a v satelitních městech. Protože obsese ošklivostí byla jedním ze základních kamenů punkové ideologie, z života v sídlištní betonové džungli se stával dokonce program, podobně jako u hippies z oslavy přírody a venkova. Při ambivalentnosti punkových názorů můžeme i tady vést jen velice jemnou hranici mezi ironií a vážně míněným názorem...“ (Lindaur, Vlasák, 1989, str. 20)

K této hudbě patří i specifický, chaotický tanec – zvaný pogo. Typické je pro něj poskakování do rytmu bicích nebo mimo něj, divoké mávání rukama a neustálá interakce s ostatními tanečníky, která probíhá formou postrkování nebo nabourání do druhého. Přestože tento tanec vypadá drsně, jako jedna velká strkanice, v žádném případě nejde o boj. Jde jen o vyjádření energičnosti a syrovosti punku pohybem.

Ke vnějším prvkům životnímu stylu této subkultury patří i specifický styl oblékání. V sedmdesátých letech byli typickými součástmi oděvu – sako nebo černá kožená bunda s cvoky, košile s úzkou kravatou, spínací špendlíky (v uších i na oděvech), odpadkové pytle, počmáraná a poloroztrhaná trička, prvky připomínající sexuální fetišismus (síťované punčochy), vojenské boty, řetězy a upnuté kalhoty (často barevné). Rifle tehdejší punkové příliš nenosili, neboť již byly „přijaty“ střední třídou a ztratily tak známku rebelství. Celkové image dotvářely obarvené vlasy a samozřejmě „čiro“ jako protest proti kultuře hippies a zřejmě i jako odlišení od skinheads, kteří měli hlavu úplně oholenou. Také prý je symbolem indiánského bezstarostného života „po svém“. Tento rebelantský účes tehdejší punks vytvářeli za pomoci piva, cukrové vody, laků na vlasy i auta, mýdla apod.

Vzhled dnešních punkerů se v mnohém nijak neměnil. Každopádně je stále provokativní, kreativní, vyjadřuje svobodu a působí „špinavě“. Stále se nosí saka nebo křiváky zdobené spoustou cvoků, pyramid a placek nebo spínacích špendlíků. Úzké rifle mají zkrácené na výšku boty a někdy je doplňuje místo pásku nábojový pás. Punkeři mívají někdy na krku obojek z kovových hrotů, jehož význam je symbolický a poukazuje otroctví jedinců ve všech typech státních zřízení, na spoutanost člověka konzumní společností.

Na nohou nosí vysoké boty nebo jen obyčejné tenisky.

Jejich záměrně roztrhaný, „ošuntělý“ a špinavý oděv je poukazováním na to, že hodnota člověka je v jeho morálních kvalitách a ne oděvu.

Roztrhaným tričkům nebo mikinám vévodí typické nápisy – NO FUTURE, PUNK NOT DEAD, FUCK OFF a názvy punkových kapel nebo jejich členů. Stále jsou oblíbeny mezi příznivci punku typické barevné účesy - „čiro“, bodliny nebo jen obyčejný „rozcuch“. Dnes už se však netuží cukrovou vodou či pivem, ale moderními vlasovou kosmetikou. Díky tomu, že dnes lze spoustu punkového oblečení koupit ve speciálních obchodech, ztrácí jejich image někdy kouzlo originality a tvořivosti. V současné době můžeme potkat na ulicích chlapce ve slušném, často značkovém oblečení a s nagelovaným čírem na hlavě, v tomto případě nejde o punkáče. Tento, dnes módní účes vlastně klasickým „čírem“ není. Punkové „čiro“ je pruh vlasů na hlavě, která je jinak zcela vyholena.

Kubátová (2010, str. 226) cituje Kosíkovou (2003), která za hlavní rys punkerů považuje „*usilování o autenticitu, přirozenost cítění a projevu a skepse vůči společnosti. Na rozdíl od skinheadů není oblečení punkerů uniformní a každý z punkerů si zachovává vlastní identitu*“.

Příslušníci hnutí punk jsou často spojováni s nadměrným pitím alkoholu a užíváním jiných návykových látek.

Punkový životní styl má podle jeho příznivců čtyři základní aspekty – provokaci, nekonformitu, individualitu a svobodu. Mnozí z nich mají blízko k anarchistickým myšlenkám, ale rozhodně nelze každého punkera automaticky považovat za anarchistu. Punkeři jsou především fanoušci hudebního stylu a anarchisté jsou spíš odpůrci politického systému. Přesto je valná část lidí „směšuje“ a anarchistu si představuje jako kluka s barevným „čírem“ na hlavě a s tričkem, jehož ústředním motivem je áčko v kruhu. Podobně jako punkeři jsou naší společností vnímáni squatteři a teknaři.

5.2.3 Česká republika a punk

Punk se dostává do tehdejšího Československa na rozhraní sedmdesátých a osmdesátých let, v době hluboké totality. Tehdy se příznivců punku u nás objevilo jen pár desítek. Vzhledem k tomu, že šlo o rychlou a jednoduchou hudbu, postavenou na pár akordech a nebylo k ní třeba virtuózních schopností, začínají u nás vznikat poměrně brzy první punkové kapely. Jejich vizáž zpočátku nevynikala velkou extravagancí a tak je i „režim“ zpočátku nechával v klidu a soustředil se spíše na likvidaci undergroundových aktivit spojených s Plasty, DG 307 aj. Situace se prudce změnila s nástupem nové vlny (1981-82). Vznikaly kapely, které byly zcela punkové nebo alespoň měly s punkem mnoho společného – Jasná Páka, Dvouletá Fáma, Zikkurat, Kečup, novovlnový Pražský výběr, Hlavy 2000, Plexis aj. Hudebníci začali vystupovat v podivných úborech, líčit se a hrát jednodušší a přímočařejší hudbu. Texty se zkrátily a výstižné slogany popisovaly život na sídlišti, ulici a byly plné generačního protestu. Tehdy se punk stal trnem v oku „režimu“ a ten se ho snažil zlikvidovat formou zákazu kapel. Příslušníci hnutí punk se stáhli do „podzemí“ a končí tak 1. období punku u nás.

„Punk dýchal v nejhlubším podzemí (kam beztak patřil) a jen čekal, až si jeho první tuzemská generace odbude nutné zlo v podobě základní vojenské služby. Po určitém přeskupení sil udeřil ve druhé polovině osmdesátých let podruhé a s daleko větší intenzitou.“ (Hrabalík, 2001)

2. období punku u nás nastalo kolem roku 1986 a je charakterizováno jeho velkým rozmachem. Objevilo se velké množství nových kapel (např. Znouzecnost, HNF, Telex, Do řady!) a takřka každé větší město mělo svoji punkovou komunitu. Občas se objevily i články o punku v novinách a časopisech (Mladá fronta, Melodie apod.) a některým kapelám režim dovolil účastnit se oficiálních hudebních přehlídek typu Rockfest. Tajně vycházely první časopisy (In flagranti, Attack apod.) a příznivci tohoto hnutí si mezi sebou šířily nahrávky kapel z koncertů, časopisy i subkulturní oblečení.

„To, že se (punkové) neptali na svolení anebo dělali koncerty polooficiálně pomocí různých úskoků, způsobovalo odpovědným orgánům záchvaty zuřivosti. Nikoliv nestravitelnost hudby či vzhledu příznivců punku, ale právě ony spontánní, oficiálně neorganizované a nekontrolovatelné aktivity, byly nakonec nejčastější represí proti tomuto stylu.“ (Hrabalík, 2001)

Policie i StB se snažila potlačit punkové hnutí, ať už zákazem kapely, násilným rozeznáním účastníků koncertu, perlustracemi, pokutami i výslechy. Prakticky až do roku

1989. V důsledku ale tyto její aktivity působily spíš opačně. Tento „kolektivní stav ohrožení“ způsobil semknutí příznivců undergroundu, punku i ostatních volnomyšlenkářských teenagerů a způsobil to, že punkové hnutí u nás bylo velmi živé a jednotné (Hrabalík, 2001).

Po roce 1989 vydaly hudební společnosti Monitor a Multisonic oficiální kompilace československých punk (Rebelie, Epidemie). Pořádají se oficiální koncerty, první punkové festivaly, vycházejí punkové časopisy a český punk nabývá nebývalého rozmachu.

Konečně získává vytouženou svobodu a možnost realizovat oficiálně svoje aktivity. Přesto dochází k rozštěpení punkového hnutí. Část punkerů se názorově blíží extrémní levici a podílí se i na jejích aktivitách, jakými jsou například různé manifestace a pochody. Druhá část punkerů zůstává apolitická a politické aktivity je nezajímají.

Dnes už rozhodně není punk masovým hnutím, ale přesto má stále své příznivce v řadách mladých lidí. Dnešní punkeři se dělí ještě na několik skupin – na tzv. bower-punks, kteří žijí na ulici, žebrají, programově nepracují a z drog upřednostňují alkohol.

Do druhé skupiny patří „umírnění punks“. To jsou většinou mladí lidé, kteří bydlí doma, chodí do školy, vyznávají ideje punku a experimentují s širokým spektrem drog. Poslední skupinou jsou „sympatizanti s punks“. Ti poslouchají punkovou hudbu, inklinují k punkovým ideám, přejímají některé prvky punkové módy, ale nevyznávají punk jako životní styl (Janda, 2001).

Podle Charváta (2007, str. 131) punkové hnutí ovlivnilo i jiné subkultury mládeže, například skate, techno, ale i hip hop. Příznivce těchto subkultur většinou spojuje hudba, neboť neexistuje žádná dělicí čára mezi punkem a dalšími druhy hudby. Zcela odděleně od ostatních žánrů stojí pouze white power hudba.

5.3 Hip hop a graffiti

Subkultura graffiti je velmi úzce spojena s hiphopovou scénou, je do jisté míry její součástí. Fiedler (2003, str. 11) hip hop charakterizuje *„jako životní styl s rozvinutou a pestrou kulturou, s vlastním jazykem, stylem oblékání, specifickou hudbou a myšlením, který se neustále vyvíjí. Opírá se o čtyři základní pilíře: mc-ing (rapping), dj-ing, graffiti (writing, aerosol art), b-boyjng (breking). Mc-ing a dj-ing představují hudební složku kultury, graffiti výtvarnou a breaking taneční, pohybovou.“*

V této práci je z tohoto důvodu shrneme do jedné podkapitoly, přestože by si jistě každá z nich zasloužila podrobnější rozbor.

5.3.1 Historie obou subkultur

Hip-hop vznikl na konci šedesátých let 20. století jako jeden z posledních hudebních proudů black music. Do podvědomí veřejnosti se dostal až v letech sedmdesátých. Tato kultura mladých afroameričanů vzešla z ulic amerických velkoměst a byla silně ovlivněna rapem, který ve svých počátcích navázal na jamajské reggae. Již tehdejší jamajští DJové doprovázely hudbu mluveným slovem a jednoduchými slogany, kterými povzbuzovali tanečníky.

Hiphopovou scénu v 60. letech ovlivnil nástup funky music, jehož „králem“ byl James Brown. Právě on začal používat „bláznivé nevázané krokové variace“, které lidé začali napodobovat a je tak právem považován za průkopníka break dance.

Historie hip hopu je spojena i se jménem jamajského rodáka známého jako Kool Herc, který v 70. letech v New Yorku jako první použil dva gramofony, na nichž přehrával dvě stejné desky funku, a tím „zrodil“ break beat. Pak ho občas ještě doplnil trochou rapu. Spolu s Cokem La Rockem a Clarkem Kentem založili první hip hopou skupinu světa – Hercloids.

Teprve později na scénu vstoupili MCs, kteří se brzy díky své tvořivosti a charismatu stali uznávanými „akrobaty“ se slovy. DJové a MCs se spojili. (Fiedler, 2003, str. 5-15)

Postupem času se hip hop přenesl i do jiných zemí a vznikají nové skupiny, na žebříčcích hitparád se objevují noví interpreti. Za nejznámější jsou považováni např. N.W.A., Afrika Bambaataa, Ice Cube, Beastie Boys, Eminem a další. S jeho rostoucí oblibou ho, ale tak jako jiné subkultury, časem pohltila komerce a „všemocný“ trh. Stal se z něj byznys. Prvky hip hopu jsou vkládány do popové muziky, pořádají se velké hiphopové festivaly, udílejí se prestižní ceny, zakládají studia vyučující street dance a z původního oblečení se stala móda, na níž oděvní průmysl vydělává milióny.

K hip hopu patří i grafický projev zvaný **graffiti**, nejstarší element hip-hopu, který je s ním volně spjatý. Jeho historie sahá do New Yorku na konec 60. let, kdy tamní gangy tak vyznačovaly svoji teritoriální působnost. Graffiti však nejvíce proslavil mladík řeckého původu, jehož křestní jméno a číslo ulice, v níž žil, byly podnětem pro vznik jeho přezdívky TAKI 183. Pracoval jako poštovní doručovatel, navštěvoval různé čtvrti, ulice a ve všech po sobě zanechával svoje taggy. New York Times o něm v roce 1971 uveřejnil reportáž, proslavil ho a jeho taggy se tak staly impulsem pro vznik nového pouličního umění zvaného graffiti (Fiedler, 2003, str. 24-25).

Walach (Rexter, 1/2010) uvádí, že v polovině 70. let již nešlo o pouhé taggování, tedy jeho kvantitu. Vyvinula se komplexní podoba graffiti - individuální styly, různé formy a techniky a objevení nových míst pro graffiti, zejména metra, za účelem zvýšení viditelnosti děl a tím pádem také identity a statusu jejich autorů – writerů a crews“ (Rose 1994: 41 – 43).

Později množství graffiti začíná narůstat geometrickou řadou, objevuje se takřka všude – na památných budovách, vlakových soupravách, panelácích,... Writeři nemají respekt ani před historickou památkou. Stává se z něj celospolečenský problém a finanční náklady na jeho odstranění jsou značné. To zapříčinilo řadu represivních opatření a vyústilo v negativní postoj společnosti k tomuto „umění“. V osmdesátých letech tak vznikají ve společnosti dva tábory - jedni jej přijímají jako nový druh umění, jiní jej považují za vandalismus.

Na závěr této podkapitoly ještě popíšeme historické propojení subkultur graffiti a hip hopu, tak jak jej popisuje Smolík (2010, str. 196-197). New York se v sedmdesátých letech potýkal s velkou sociální a ekonomickou krizí, narůstala kriminalita, přibývalo narkomanů i pouličních gangů. V chudých čtvrtích jako Bronx, Brooklyn se uchytilo graffiti nejdříve, jeho tvůrci byli převážně mladí afroameričané a Hispánci. A zde se přirozeně spojilo s hiphopovou kulturou, která má své kořeny také v ghettech sužovaných sociálními problémy.

5.3.2 Vnější projevy a vnitřní složky životního stylu

Hiphopová kultura významně ovlivnila životní filozofii a svět moderní hudby konce 20. století, vnesla mezi mládež totiž cosi nového. Hudba je typická svými pomalými beatsy, které tvoří základ hiphopového rytmu a agresivním projevem mluveného slova. Tento pomalý, ačkoliv impulsivní rytmus na hudební scéně do té doby chyběl.

Smolík (2010, str. 193) definuje hip hop jako „*uměleckou formu zahrnující graffiti, breakdance, DJing a MCing*“.

Je tedy spojením hudby, tance, stylu oblečení, beatboxu (hlasová dovednost člověka napodobovat různé rytmické zvuky hudebních nástrojů) a prolíná se s graffiti. Hudba je spojením rytmů produkovaných DJem, který ji tvoří pomocí několika gramofonů a veršů, které do této hudby rytmicky vkládá rapper (označovaný MC).

Fiedler (2003, str. 14) uvádí, že přestože to vypadá nezvykle i mixážní pult se dvěma nebo více gramofony může být hudebním nástrojem. Tento zdroj zvuku lze snadno měnit. Stačí k tomu jen obratné ruce, několik singlů a nápady. Fyzickou manipulací –

zpomalováním, zrychlováním, pouštěním dozadu, rychlými střihy nebo neustálým opakováním určitého motivu z jednoho nebo druhého gramofonu lze vytvořit hodně elektronických zvuků nebo dokonce rytmických struktur, které dokážou pobavit obecenstvo a udržet ho v taneční náladě.

Témata, která se objevují v hip-hopové hudbě, jsou zcela běžná – od sexu, přes sociální témata, politiku, násilí až k rasové otázce. Jen tóny a slova jsou hodně depresivní, dokola se opakují a vypovídají o tvrdších stránkách života mladé generace. Důraz je kladen hlavně na text. Jde o jakousi osobní výpověď, kterou rapeři spíše recitují, než zpívají. Některé texty jsou provokující, díky své ostrosti a vulgárnosti.

Hip hop je životní styl a tanec je jen jednou z aktivit. Příznačnější název pro tento tanec je však označení streetdance. Typické jsou pro něj krátké skoky, pérování a rychlé tempo pohybu. Jde o vyjádření hudby pohybem, důležitý je smysl pro rytmus a koordinaci pohybů. Taneční styly lze rozdělit do dvou základních směrů: old school a new school dancing. Obsahují mnoho různých technik, mezi nejznámější patří break dance nebo tzv. robotický tanec. Break dance v sobě spojuje prvky „černého“ diskotékového tance, latinskoamerický taneční styl a dokonce v poslední době i prvky akrobacie. Je dynamický a fyzicky velmi náročný. K jeho zvládnutí je potřeba dokonale zvládnout vlastní rovnováhu.

Walach (Rexter, 1/2010) se pokouší o jakýsi nástin charakteristiky hip-hopové ideologie. Podle něj jde o „*snahu o odmítnutí marginalizace a kritiku života na okraji společnosti, kritiku establishmentu a politických elit, určitou představu o vhodném využití volného času – o zábavě – a v neposlední řadě taktéž o antirasismus a antifašismus, protože hip-hop vznikl na multietnickém základě*“.

Podle Nového (A-kontra, 2/2006) hip hop „*pochází z ghetta, od chudé černošské mládeže, pro niž způsobem, jak se při tvrdém životě na ulici odlišit, bylo oslnit ostatní drahou mikinou, bundou, zlatým řetězem. Leckdy se stalo (a stále stává), že lidé žili v hrozných životních podmínkách, ale i přesto kladli největší důraz na oblečení*“. Dnešní hip hop, podle tohoto autora, velmi ovlivnila komerce, změnily jej velké peníze a móda, která se z něj stala. A tak dnes takřka na každém kroku na ulicích vidáme mladé lidi v typických vytahaných kalhotách, ležérních mikinách a čepicích. Běžnými posluchači je často vnímán jako povrchní styl spojený s velkou pózou. Klipy nám představují „*vypracované fešáky s polonahými krasavicemi, jejichž nezbytným doplňkem jsou drahá auta, kožichy, peníze a všudypřítomný joint*“.

Hip hop se zrodil na ulici, a tento fakt je důvodem, proč je hiphopová móda především pohodlná. Oblečení příslušníka této subkultury je zcela odlišné od jiných subkultur – je ležerní, volné, osobité a čisté. Nosí se kalhoty o dvě, tři čísla větší s rozkrokem u kolen, a které drží na bocích díky pásku. Dole u kotníků jsou většinou nahrnuty. Image doplňují volná trička nebo mikiny a masivní tenisky s rovnou podrážkou, jejichž tkaničky nejsou zavázané. Dalším doplňkem jsou „vysoké“ baseballové čepice s rovným kšiltem, který je často frajersky otočený dozadu.

Graffiti je druh výtvarného projevu, který jeho autor vytváří technikou nanášení barev, buď ve formě spreje nebo fixy, popř. leptáním nebo škrábáním. Spreyerům přináší tvorba jejich (nelegálního) díla potřebný adrenalin. Svá díla se snaží co nejvíce „vystavit“ a tak se stávají jejich galerií domy, historické památky, ale i různé dopravní prostředky.

Podle Fiedlera (2003, str. 27-28) existuje několik stylů graffiti, které není jednoduché přesně definovat. Každý writer svůj podpis tvoří vlastním osobitým stylem. Mezi nejznámější patří tag-style (nejstarší technika, pouhý podpis), throw-up (malovaný podpis provedený jedním tahem, jehož tvary písmen připomínají bubliny či mraky), blockbuster styl (písmena jsou kreslena v pravouhlých či rovnostranných křivkách) atd.

Na utváření graffiti velký vliv technika provedení, geografické a regionální faktory, barva a její aplikace, počet písmen a především citění writera. Teprve s barevnou výplní graffiti ožívá a dostává konkrétní vizuální efekt a náboj.

Na tento druh „umění“ lze pohlížet z mnoha úhlů a setkáme se tak s celou škálou názorů. Většinová společnost jej často považuje za vandalismus nudící se mládeže. Přesto s tím názorem lze polemizovat, neboť vandalismus je svévolné poškozování majetku, které nepřináší jeho vykonavateli žádný zisk.

Fiedler (2003, str. 31) v něm vidí vyjádření citů a pohledů na svět writerů. Vališová a Kasíková (2007, str. 364) uvádějí, že v souvislosti s graffiti se často mluví „o potřebě sebevyjádření, hledání identity a vymezování životního teritoria v odlišném městě“.

V Reflexu (autor nezjištěn, 2002) je považován za „rebelskou odpověď na bezútěšnost metropolitní betonové sklíčenosti, skrytého násilí, anonymity a opuštěnosti“.

Jiní jej považují za novodobé umění, vždyť výtvarná umění mnohých uměleckých směrů zpočátku také šokovala. Vzpomeňme si například na kubismus.

Oblečení writerů je nenápadné, většinou sportovní, v podstatě takové, aby splynuli s davem. Nosí mikiny s kapucou, přičemž kapuca nebo kukla slouží k anonymitě při nelegálním tvoření, ztěžuje identifikaci. Důležitou součástí je batoh na zádech, ve kterém

mají barvy a vše potřebné. Často pracují ve skupině, jeden tvoří, ostatní hlídají. Mají předem připravené i ústupové trasy. Využívají doby, kdy je objekt nehlídaný a je kolem něj malý provoz. To je také důvod, proč se jen těžko policii daří odhalit autory a potrestat je.

Podle vztahu majority k ploše, na níž je dílo vytvořeno, se graffiti rozlišuje na legální (např. výzdoba kontaktního centra, obecním úřadem schválené panelové stěny apod.) a ilegální (tramvajová zastávka). Sprejeři hodnotí „díla“ podle velikosti, barevnosti, technického provedení, estetického dojmu a hlavně náročnosti práce. (Vališová; Kasíková, 2007, str. 363)

Podobně jako jiné subkultury i writteri mají svůj slang. Jsou to převážně anglické názvy. Jejich překlad do češtiny se nepoužívá, neboť v původní podobě znějí pro mládež přitažlivěji. Smolík (2010, str. 204) vysvětluje některé nejčastěji používané slangové výrazy a spojení. Zde předkládáme jakýsi minislovníček:

- crew: skupina tvůrců graffiti pracujících společně při vytváření děl
- writer: autor, tvůrce graffiti, spreyer
- tag: jednoduchý, ale stylizovaný pseudonymní podpis autora graffiti
- can: plechovka spreje, cap: tryska spreje
- toy: začátečník nebo tvůrce, jehož výtvořiny nejsou ostatními příliš ceněny

Sprejery nacházíme mezi uční, středoškoláky, ale i vysokoškoláky – zejména umělecky zaměřených škol. Jejich životní styl je spojen s ilegalitou, vzrušením, adrenalinem. Neodmyslitelně k němu patří útky, ukrývání se, přítomnost nebezpečí a strachu. Ale tohle vše pro ně představuje SVOBODU.

Do skupiny sprejerů (crew) se začátečník dostane jen těžko. Musí být skutečně „dobrý“ a zviditelnit se několika propracovanými díly, aby si ho vůbec někdo všiml. Ale i tak ve skupině panují jasná hierarchická pravidla a začátečník zpočátku ve skupině jen pomáhá.

Grafit'áci ale tvoří svoji vlastní subkulturu, která úzce spolupracuje s hip-hopery. Většinou také poslouchají hip-hop a pro hudebníky a hiphopové kluby vytvářejí plakáty nebo výzdobu (Walach, Rexter 1/2010).

Obě tyto subkultury jsou také lehce provázané s příznivci skateboardingu. Ale všechny dohromady spojuje jen touha po absolutní svobodě.

A na závěr ještě krátce k užívání marihuany v této subkultuře. V tomto případě jde o otázku velmi diskutabilní. Mezi sprejery je oblíbená, ale jen jako zdroj inspirace.

Při tvoření graffiti není užívána, neboť zpomaluje reakce a při „akci“ je potřeba mít pevnou ruku a být ve střehu.

5.3.3 Hip hop a graffiti v České republice

Hip-hop se do Česka dostal prostřednictvím německých médií, u nás ho zřejmě odstartovalo demo Jižák z roku 1984, oficiálně vydané v roce 1991 a spjaté se jménem Lesík Hajdovský.

Tradice české hiphopové subkultury však vychází především z graffiti, za jehož průkopníka u nás je považován ostravský Maniac, tvořící svá díla už v roce 1987. O tři roky později zakládá crew (skupinu) ZDG s cílem „*všechno vybarvit*“ (Overstreet, 2006, str. 8). Po sametové revoluci se začínají objevovat první informace o zahraničním hip hopu, vznikají pražská crew Color Sifon Bombs (CSB), Bungle Clan (CB) vytvořená studenty umělecké školy a Crew of Shock Art (CSA), jejíž členové pocházeli z anarcho-punkové scény. Z pražské graffiti scény se rodily i první kapely, například WWW, Peneři Strýčka Homeboye s rapperem Orionem, Coltcha a Chaozz, známý albem *A nastal chaos*, které je dodnes nejprodávanějším českým hiphopovým albem. (Walach, 1/2010)

V roce 2001 vychází první číslo časopisu Bbarák, jehož název v sobě skrývá jakousi definici hip hopu - Barevná, Breaková A Rapová Kultura. Jeho spoluautor Affro k názvu dodává: „*Hip hop je grafitti, hip hop je breakdance a hip hop je rap.*“

Každoročně očekávanou akcí je třídenní festival Hip Hop Kemp. Poprvé se konal v roce 2002 v Pardubicích a od té doby se ho zúčastňují tisíce příznivců tohoto životního stylu. Jeho součástí jsou i ostatní elementy stylu náležícího k této subkultuře. Například doprovodný program často tvoří různé akce nebo soutěže pro skateboardisty. Důvodem je jejich vzájemná provázanost.

Móda českých „hoperů“ není tolik spjata s masivními zlatými řetězy na krku a kožešinami. Rostoucí popularita hip hopu mu začíná ubírat na jeho originalitě.

V USA byl vznik graffiti a hip hopu spojen s frustrací, jejíž příčinou byly sociální problémy a touha po nedosažitelném luxusu. U nás se vznik graffiti pojil s porevoluční svobodou, závratnou volností, optimismem, nadějí a touhou poznat něco nového ze západu (Overstreet, 2006, str. 11).

Podle Smolíka (2010, str. 198) se určitá forma graffiti u nás objevila již před rokem 1989 – např. Lennonova zeď v Praze na Malé Straně, ale teprve změna společenských poměrů v roce 1989 odstartovala fenomén zvaný graffiti.

Dnes již existují i organizace, které uvolňují některé plochy pro tvorbu graffiti, dávají tak prostor writerům k jejich výtvarnému vyjádření, pomáhají legalizovat toto „umění“

a současně tak částečně předcházejí vandalismu. Pořádají se různé přehlídky, soutěže, prvky graffiti i hip hopu se objevují v reklamách či výrobcích pro mládež.

Co říci závěrem? Je jistě velmi pobuřující, když kdejaký amatér ničí významné historické památky či jiný soukromý majetek svými výtvary. To považujeme za skutečné vandalství. Nicméně (po domluvě s úřady, majiteli apod.) zakrýt šedé betonové plochy malbami s barevnými, veselými a skutečně propracovanými motivy není vůbec špatné. I z depresivních zákoutí lze díky dobrému nápadu, kreativě a umělcově nadání vytvořit zajímavé místo.

6 Příčiny začlenění mladých lidí do těchto subkultur

Začlenění mladých lidí do subkultur je ovlivněno více faktory, je tedy multifaktoriální. Hrají tu svou roli biologické, psychologické i sociální faktory.

6.1 Biologické a psychologické faktory – pohlaví, puberta

Členem subkultur mládeže bývají převážně chlapci. Mezi skins je dívka skutečně „bílou vránou“, u anarchistů, punks, hip hoperů a graffiti je ženský element přítomen častěji, nicméně rozhodně v těchto skupinách převažují chlapci. Jedním z důvodů může být fakt, že většina subkultur mládeže je spojena s protispolečenským chováním. Fischer a Škoda (2009, str. 50) uvádějí, že jedním z biologických faktorů, které souvisejí s vyšší mírou sklonů k agresivnímu jednání, je hladina testosteronu. Toto tvrzení podpořila řada výzkumů a prokázala, že právě vysoká hladina testosteronu s takovým chováním souvisí.

Příslušníky subkultur mládeže jsou většinou mladí lidé, kteří právě procházejí velmi složitým obdobím. Potýkají se s převratnými fyzickými změnami a ovlivňuje je hormonální nerovnováha, jejíž důsledek je emoční nevyrovnanost. Typická je pro ně nevyzrálost postojů, změna v sebepojetí, odklon od dosavadních autorit a stále větší význam má pro ně způsob trávení volného času.

Často mají v duši velký zmatek, jsou nejistí a touží se zeptat na spoustu věcí. Ale neví jak. Zdráhají se mluvit o svých problémech s rodiči i jinými dospělými autoritami a dávají tak přednost mínění kamarádů, neboť i oni se ocitají „až po uši“ v podobných těžkostech a situacích, prožívají podobná zklamání a trápení.

6.2 Sociální faktory – škola, kamarádi, rodina

Na to, jak se dítě s tímto složitým obdobím vyrovná, má vliv i mnoho sociálních faktorů – například: třídní kolektiv, vliv učitelů, výběr kamarádů, rodina, ale místo bydliště a souhra mnohých dalších okolností apod.

S nástupem do školy dítě ztrácí výlučné postavení, které do té doby mělo. Již není středem pozornosti, ale naopak – musí se ukáznit a podřídit, nejen autoritě, ale částečně i spolužákům. Již na 1. stupni ZŠ děti vytvářejí ve třídě vlastní „subkultury“. Vyznačují se vlastním jazykem, zvyklostmi a rituály, společnými činnostmi a zájmy. A již tyto podskupinky mohou být zárodkem asociálních part (Matoušek, Kroftová, 2005, str. 77).

Dnešní uspěchaná doba s sebou nese pro děti spoustu výhod, zábavy, ale bohužel

i negativ. Rodiče jsou často hodně zaměstnáni a tak děti tráví spoustu času v kolektivních zařízeních – družinách, zájmových kroužcích apod. Pak velmi záleží na tom, s jakou vedoucí autoritou se zde setkají. Zda má tento člověk skutečný zájem o práci s dětmi a má na ně pozitivní vliv, dokáže je vhodně motivovat, podporuje jejich zájmy, ale i sebehodnocení apod. To jsou věci, které je pak dokážou ovlivnit na celý život. Někdy bohužel i negativně.

Matoušek a Kroftová (2005, str. 38) se k tomu vyjadřují takto: „*Selhání ve škole je předzvěstí společenského selhání po škole.*“

Rozvoj osobnosti je ovlivněn také školním kolektivem a výběrem kamarádů. Vrstevnické skupiny mají své kořeny již v tzv. herních skupinách. Jejich příslušníci si ještě neuvědomují sounáležitost, hrají si spíš vedle sebe než spolu. Skutečné vrstevnické skupiny začínají fungovat až ve škole. Je pro ně zpravidla typická nestálost a nízký stupeň soudržnosti. Teprve mezi 8. – 10. rokem se vztahy „*utužují*“, objevuje se spolupráce, systém hodnot a norem, prožívání pocitu solidarity a příslušnosti ke skupině. (Kraus, 2008, str. 88 – 89)

Podle Matouška a Kroftové (2005, str. 83) nejvyššího vlivu a důležitosti dosahují tyto skupiny v období dospívání, neboť „*svým vlivem zastíňují všechny ostatní skupiny, včetně původní rodiny*“.

Jak již bylo uvedeno výše, doba, kterou tráví děti se svými rodiči, se výrazně zkracuje. Nic to však nemění na tom, že působení rodinného prostředí ovlivní dítě bezesporu nejvíce. Rodina byla a je nejdůležitější institucí v životě člověka. Současný uspěchaný životní styl však způsobuje oslabení jejích funkcí. Kraus (2008, str. 84 – 85) popisuje některé rysy současných rodin – oddělený život jednotlivých generací, vysoká rozvodovost, zatížení rodičů pracovními aktivitami, diferencovanost rodin podle socioekonomické úrovně a dezintegrace. Autor dále uvádí, že pedagogická a psychologická literatura tradičně přikládá největší význam nemateriálním faktorům rodinného prostředí.

Nevhodný styl výchovy, problémy a narušené vztahy v rodině jsou pro dítě stresující a představují pro něj nepřiměřenou zátěž. Rodinné klima, kde chybí rodinná soudržnost, pozornost, láska a péče, způsobuje, že na takovou situaci dítě mnohdy reaguje rizikovým chováním. Tyto děti často trpí citovou deprivací a jejím důsledkem jsou pak některé psychické zvláštnosti až poruchy a selhávání v problémových situacích. Matoušek a Kroftová (1998, str. 84 - 85) uvádí, že děti frustrované nízkou podporou rodiny touží po kladném přijetí vrstevnickou skupinou. Autoři považují dysfunkční rodinu za hlavního

činitele, jenž svým selháváním vyvolává u dětí rizikové či dokonce kriminální chování.

Preferovaným názorem ve společnosti je, že většina dětí s rizikovým chováním pochází z dysfunkčních rodin. Jde však o mylný názor, neboť tyto děti pocházejí i z dobře situovaných a zdánlivě dobrých rodin, které mají vysokou kulturní i životní úroveň. Profesionálně vytížení rodiče své děti zajišťují často sice velmi dobře materiálně, avšak děti citově strádají. Touží po pochvale, povzbuzení, po čase stráveném s rodiči. A protože se jim této podpory nedostává, hledají útočiště v partách, často rizikových. Překračují zákon, chovají se asociálně, užívají návykové látky aj. To všechno je však často jen „voláním o pomoc“, touhou po pozornosti rodičů. A záleží jen na tom, zda tenhle signál rodiče nebo i pedagogové zachytí a umí s ním správně „naložit“. Vzájemná komunikace může hodně pomoci, špatná může napáchat velké škody.

Pokud rodiče začnou výchovné problémy svých potomků podceňovat, zpochybňovat nebo dokonce zakrývat, vzniká problém. Každopádně zvládnutí puberty je tvrdým oříškem pro každého teenageera a rozhodně je i zkouškou pevnosti rodičovských nervů.

II. Praktická část

---

7 Hlavní a dílčí cíle výzkumného šetření

Hlavní cíl

Hlavním cílem bude analyzovat vybrané charakteristiky sociálního prostředí středoškolské i učňovské mládeže ve vztahu k subkulturám.

Zaměříme se na zkoumání některých aspektů rodinného, školního a lokálního prostředí, ze kterého pocházejí příznivci subkultur – skinheads, punku, hip hopu a graffiti. Tento výzkum by nám měl přinést odpověď na to, jak významný je vliv sociálního prostředí na příklon k výše uvedeným subkulturám.

Vzhledem k možnostem a rozsahu práce se zaměříme jen na některé aspekty týkající se těchto prostředí. Problém bude zkoumán pouze z pohledu těchto mladých lidí. Půjde o jejich subjektivní názory na to, jak hodnotí svoje rodinné, školní a lokální prostředí.

Dílčí cíle

Dílčími cíly mé bakalářské práce jsou:

1. mapování lokálního prostředí

Při zkoumání lokálního prostředí se blíže zaměříme především na zjišťování možné souvislosti mezi velikostí místa bydliště (vesnice x město), jeho nabídkou zájmových činností a příklonem k subkultuře. Zkoumána bude i nabídka těchto aktivit v místě školy.

2. mapování školního prostředí

Z oblasti školního prostředí nás bude zajímat typ školy, její nabídka zájmových činností a možný vliv na vazbu k vybraným subkulturám.

Dále nás bude zajímat, zda existuje provázanost mezi spokojeností příznivců výše uvedených subkultur se vztahy učitelů k žákům, se vztahy mezi spolužáky a individuálním hodnocením školy.

3. analýza rodinného prostředí

Při zkoumání rodinného prostředí budeme zjišťovat, jak významný je fakt úplnosti či neúplnosti rodiny a zda existuje provázanost mezi tím, co tito mladí lidé postrádali v rodině. Zjišťovat budeme také, jestli rodinná atmosféra a způsob a trávení společného volného času s rodiči souvisí s příklonem k subkulturám.

Stanovení předpokladů

Vzhledem k uvedeným cílům jsme stanovili tyto předpoklady:

Předpoklady vztahující se k lokálnímu prostředí:

Lze předpokládat, že velikost místa bydliště a také jeho nedostatečná nabídka možností trávení volného času, mohou významně ovlivnit příklon jedince k subkultuře.

Předpoklady vztahující se ke školnímu prostředí:

Lze předpokládat, že typ školy a negativní školní klima, např. špatné vztahy mezi učiteli a žáky a špatné vztahy mezi spolužáky či osobní nespokojenost se školou, mají podstatný vliv na začlenění těchto mladých lidí do subkultur.

Lze předpokládat, že nedostatečná nabídka zájmových či sportovních aktivit školy může podstatně ovlivnit vstup mladých lidí do vybraných subkultur.

Předpoklady vztahující se k rodinnému prostředí:

Lze předpokládat, že děti z neúplných rodin se výrazně hlásí ke specifickým subkulturám.

Lze předpokládat, že u dětí, které hodnotí rodinné klima negativně, se výrazněji objevuje příklon k uvedeným subkulturám

Lze předpokládat, že děti, které uvádějí, že tráví s rodiči málo volného času, se častěji začleňují do vybraných subkultur mládeže.

Zjištěné údaje by měly potvrdit nebo vyvrátit platnost následujících obecně platných hypotéz.

8 Metodologie výzkumu

Pro získání informací potřebných pro výzkumné šetření jsme zvolili kvantitativní výzkum, metodu nestandardizovaného dotazníku. Byl určen příznivcům skinheads, punku, hip hopu a graffiti. Skládal se z uzavřených, polo uzavřených a několika škálovaných otázek. Respondenti měli možnost vybrat si z jednoznačných odpovědí, ale i doplnit svůj vlastní pohled na otázku.

Dotazník byl rozdělen do čtyř částí:

1. část: obsahuje identifikační otázky – vymezení pohlaví, věku a příslušnosti k subkultuře
2. část: obsahuje 3 otázky na lokální prostředí a jeho nabídku trávení volného času
3. část: se skládá z 5 otázek týkajících se školního prostředí
4. část: se skládá ze 4 otázek, které se zaměřují na zkoumání rodinného prostředí. Otázka č. 14, týkající se společně tráveného času s rodiči se pak blíže zaměřuje na zkoumání pěti

možností takto tráveného času

Data byla získávána dotazníkovou metodou administrovanou v papírové podobě a elektronicky. Dotazníky jsem s respondenty vyplňovala jednak osobně, jednak prostřednictvím oslovených distributorů z řad příznivců vybraných subkultur. Někteří z nich pak oslovovali tyto mladé lidi ještě elektronicky - rozesílali dotazník přes příznivce jednotlivých subkultur k dalším příznivcům.

9 Charakteristika výzkumného prostředí a výzkumného souboru

Výzkum byl zaměřen na příznivce hnutí skinheads, punk, hip hop a graffiti. Naší snahou bylo získat zhruba stejný počet děvčat jako chlapců a zhruba stejný počet příznivců jednotlivých subkultur, aby byly výsledky co nejméně zkreslené. Podobný počet zástupců jednotlivých pohlaví se nám podařilo získat poměrně snadno. Příznivci subkultur jsou sice většinou chlapci, ale děvčata byla k vyplňování dotazníku zase mnohem vstřícnější. Příznivců graffiti se nám podařilo získat pro výzkum méně, neboť jsme je oslovovali především elektronicky a návratnost dotazníků byla malá. Skinheads zase byli k výzkumu poměrně nedůvěřiví, proto je jejich zástupců ve výzkumném vzorku pouze 10. Vyplňování dotazníků jsme s respondenty realizovali především v jejich školním prostředí, v restauraci, v domově mládeže a na jedné z punkových akcí.

Respondenti odpovídali dobrovolně. Jejich motivace ke spolupráci byla zcela jistě podpořena mým osobním vztahem k některým z nich a dále pak kamarádkými vztahy mezi zúčastněnými subjekty tohoto výzkumného šetření.

Sběr dat byl prováděn v období od 14. – 27. 2. 2011. Celkem se ho zúčastnilo 58 respondentů, z toho 28 děvčat a 30 chlapců.

Návratnost dotazníků, které jsme distribuovali osobně, byla 100%. Očekávali jsme však více odpovědí, které budou zaslány elektronicky.

10 Výsledky výzkumu

10.1 Údaje o respondentech (otázky 1 – 3)

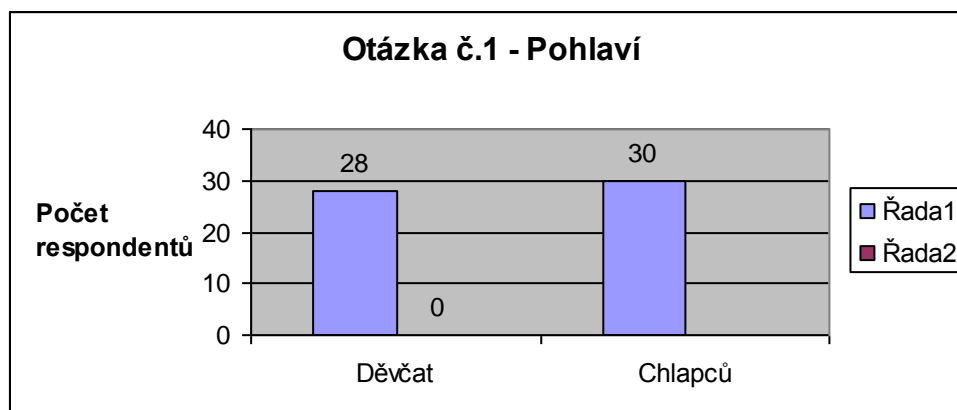
Prezentace odpovědí na otázku č. 1

Otázka č. 1 – Pohlaví

Tabulka č. 1 – Počet zástupců jednotlivých pohlaví

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Děvčat	2	1	14	11	28	48,3
Chlapců	8	6	5	11	30	51,7
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 1 – Počet zástupců jednotlivých pohlaví

Údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Výzkumného šetření se zúčastnilo 30 chlapců a 28 děvčat. Záměrně jsme se snažili, aby počet děvčat ve výzkumném vzorku byl podobný s počtem chlapců. Šlo nám o to, aby získaná data byla stejnou měrou „*pohledem dívek i pohledem chlapců*“ z těchto vybraných subkultur na zvolené dotazy.

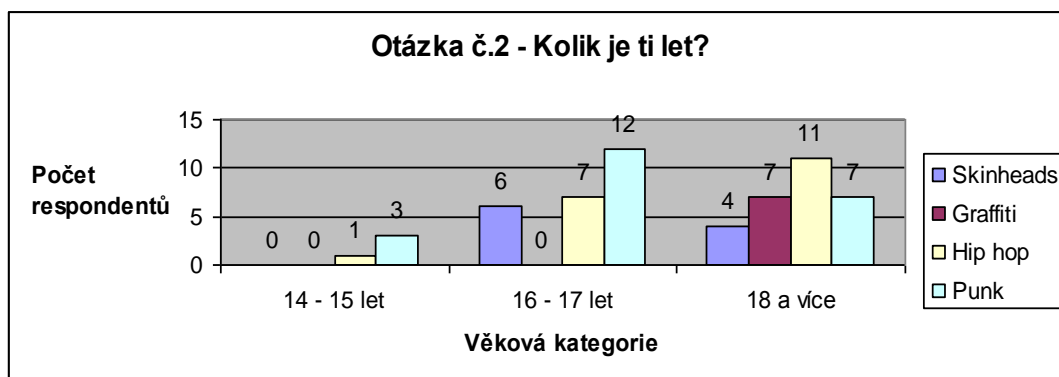
Prezentace odpovědí na otázku č. 2

Otázka č. 2 – Kolik je ti let?

Tabulka č. 2 – Rozdělení respondentů do věkových kategorií

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
14 – 15 let	0	0	1	3	4	6,9
16 – 17 let	6	0	7	12	25	43,1
18 a více	4	7	11	7	29	50,0
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 2 – Rozdělení respondentů do věkových kategorií

Údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$).

Nejméně respondentů bylo ve věkové kategorii od 14 – 15 let, a to pouze 4. Šlo o 1 děvče, které se hlásí k subkultuře hip hop a dále 3 příznivce hnutí punk, z toho 2 dívky a 1 chlapec.

Myslíme si, že tento malý počet vypovídá o tom, že příklon k vybraným subkulturám je spíše spojen s obdobím od 16 let výše. Tedy obdobím, kdy tito mladí lidé začínají navštěvovat různé kluby, koncerty a začnou se tzv. hudebně i postojově vyhraňovat. Věkovou kategorii od 16 – 17 let reprezentovalo 25 příznivců vybraných subkultur. A do skupiny plnoletých se přihlásilo 29 mladých lidí.

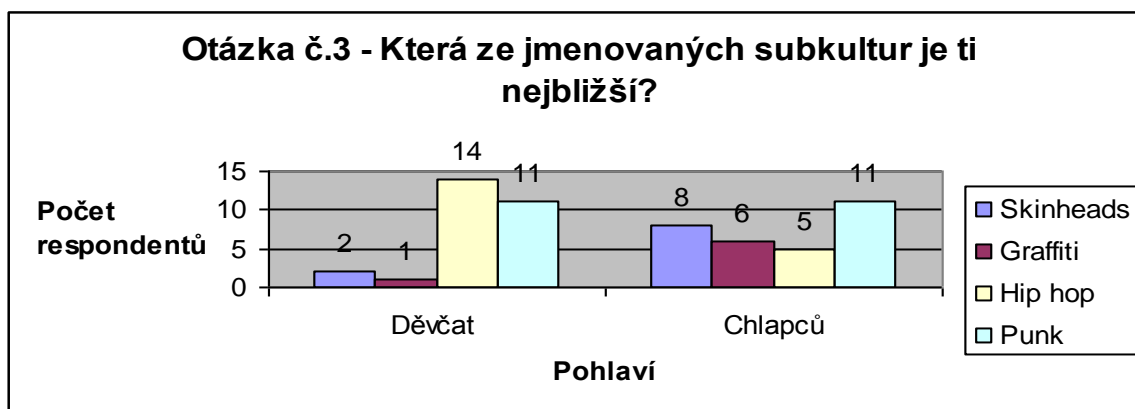
Prezentace odpovědí na otázku č. 3

Otázka č. 3 – Která ze jmenovaných subkultur je ti nejbližší: např. máš rád její hudební či životní styl a upřednostňuješ její styl oblékání?

Tabulka č. 3 – Počet příslušníků jednotlivých subkultur

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Žádná	Jiná	Celkem	Vyjádř. v %
Děvčat	2	1	14	11	0	0	28	48,3
Chlapců	8	6	5	11	0	0	30	51,7
Celkem	10	7	19	22	0	0	58	100,0

Graf č. 3 – Počet příslušníků jednotlivých subkultur

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$).

K subkultuře skinheads se přihlásilo 8 chlapců a 2 dívky, tedy celkem 10 příznivců.

Účast těchto 2 děvčat v dotazníkovém šetření je pro nás úspěchem, neboť v této subkultuře jsou dívky spíše „bílou vránou“.

Názory spreyerů pak prezentuje 1 děvče a 6 chlapců. Do této skupiny byl zařazen i chlapec, hlásící se současně k subkultuře hip hop, a která je, jak už jsme v teoretické části uvedli, silně provázána s graffiti (zvolil možnost hip hop i graffiti zároveň).

Hiphopovou scénu zastupuje v tomto výzkumném šetření 14 děvčat a 5 chlapců.

Počet příslušníků hnutí punk je rovnoměrně rozložen na 11 chlapců a 11 dívek.

10.2 Mapování lokálního prostředí (otázky 4 – 6)

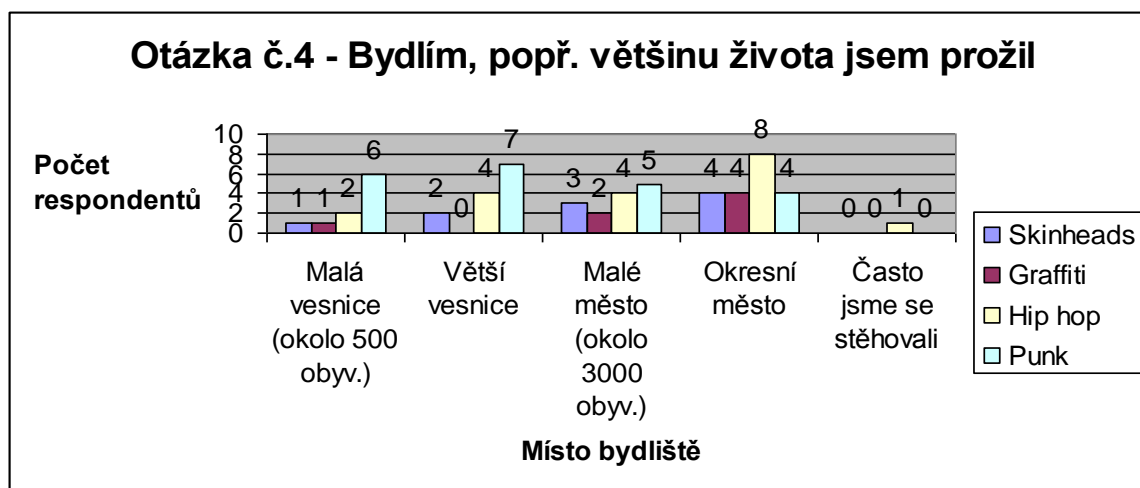
Prezentace odpovědí na otázku č. 4

Otázka č. 4 – Bydlím, popř. většinu života jsem prožil

Tabulka č. 4 – Rozdělení příslušníků jednotlivých subkultur podle velikosti bydliště

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Malá vesnice	1	1	2	6	10	17,2
Větší vesnice	2	0	4	7	13	22,4
Malé město	3	2	4	5	14	24,2
Okres. město	4	4	8	4	20	34,5
Často jsme se stěhovali	0	0	1	0	1	1,7
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 4 – Rozdělení příslušníků jednotlivých subkultur podle velikosti bydliště

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$).

Z dat získaných z dotazníků vyplývá, že nejčastěji příslušníci vybraných subkultur pocházejí z města (malého i okresního), je jich 34 - tedy 58,6 % z celkového počtu.

Skinheads, graffiti a hoperi většinou žijí ve městech. Myslíme, že tato zjištěná skutečnost odpovídá realitě. Příslušníci těchto subkultur k naplnění svého životního stylu často město „potřebují“. Kde by skinheads na vesnici realizovali své názory či spreyeři vytvářeli svá díla? Oblečení hoperů také více souzní s městským stylem a hip hopové koncerty se často pořádají ve městských klubech.

Ze zjištěných dat také plyne, že punkeři zpravidla bydlí na vesnici. To také dle našeho názoru, napovídá jejich životnímu stylu – punkové koncerty jsou často spíše vesnickou doménou. Navíc punkeři s jejich odporem autoritám, měšťáctví a majetnickému způsobu života, příklonem k přírodě na vesnici prostě patří.

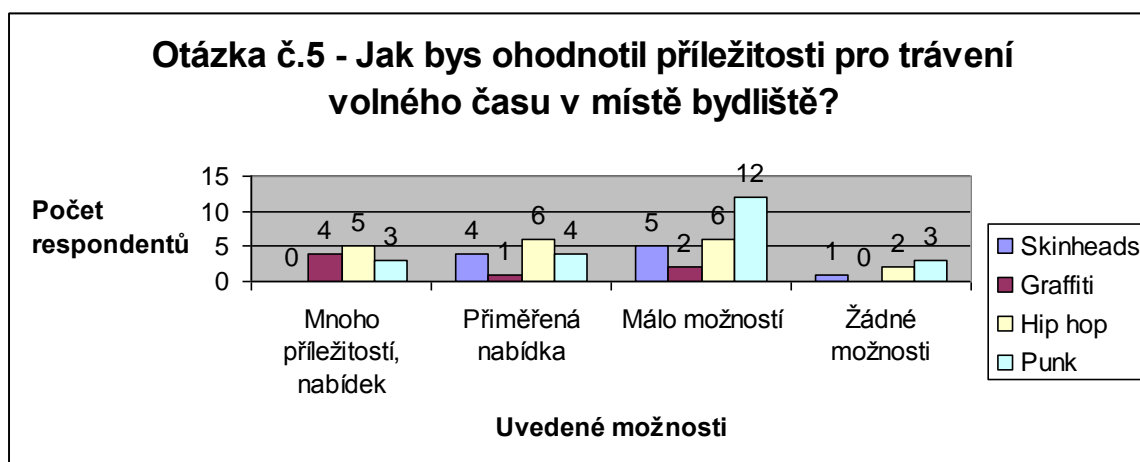
Prezentace odpovědí na otázku č. 5

**Otázka č. 5 – Jak bys ohodnotil příležitosti pro trávení volného času v místě bydliště?
např. sportovní aktivity, kluby, knihovna, kino, zájmové kroužky,...**

Tabulka č. 5 – Hodnocení nabídky pro trávení volného času v místě bydliště

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Mnoho příležitostí, nabídek	0	4	5	3	12	20,7
Přiměřená nabídka	4	1	6	4	15	25,9
Málo možností	5	2	6	12	25	43,1
Žádné možnosti	1	0	2	3	6	10,3
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 5 – Hodnocení nabídky pro trávení volného času v místě bydliště

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$).

Z celkového počtu 58 respondentů jich 25 odpovědělo, že příležitosti pro trávení volného času v místě bydliště jsou, ale je jich málo. Šlo především o příznivce hnutí punk. Tento fakt je zřejmě podložen tím, že nejčastěji, jak už jsme uvedli výše, pocházejí z vesnic, a zde je skutečně nabídka volnočasových aktivit mnohdy nedostatečná. Překvapením je podobný

pohled na tuto problematiku z řad skinheads. I oni „vidí“ příležitosti pro trávení volného času v místě bydliště jako nedostatečné.

Příznivci graffiti a hip hopu se kloní spíše k názoru, že nabídek je tu dost, anebo je nabídka přiměřená. Je ale pravdou, že výzkumný vzorek spreyerů pocházel z velké části z pražské graffity scény a polemizovat s nedostatečnou nabídkou trávení volného času v Praze by bylo opovážlivé.

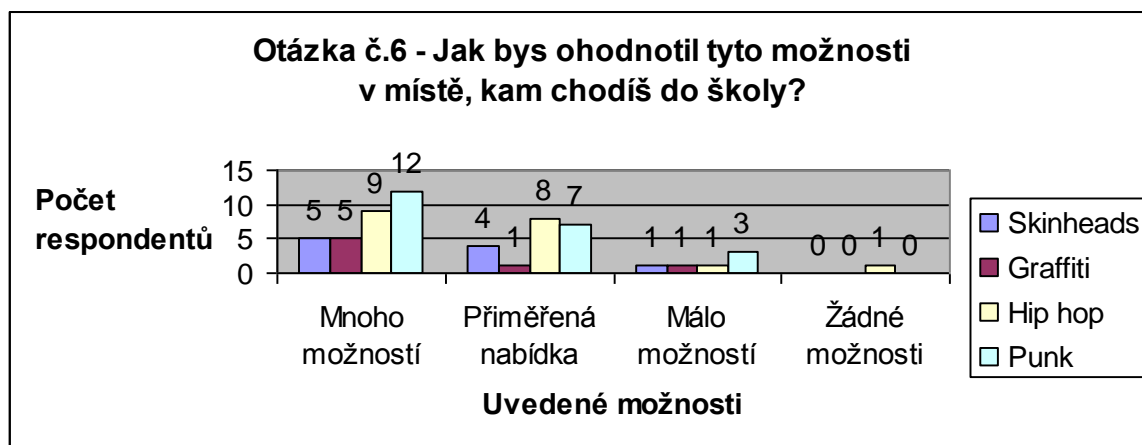
Prezentace odpovědí na otázku č. 6

Otázka č. 6 – Jak bys ohodnotil tyto možnosti v místě, kam chodíš do školy?

Tabulka č. 6 - Hodnocení nabídky pro trávení volného času v místě školy

	Skinheads	Graffity	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Mnoho možností	5	5	9	12	31	53,5
Přiměřená nabídka	4	1	8	7	20	34,5
Málo možností	1	1	1	3	6	10,3
Žádné možnosti	0	0	1	0	1	1,7
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 6 - Hodnocení nabídky pro trávení volného času v místě školy

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Celkem 31 dotázaných, což je 53 % z celkového počtu, odpovědělo, že možnosti, jak trávit volný čas v místě, kam chodí do školy, je mnoho. Dalších 20 respondentů považuje tyto možnosti za přiměřené. A pouze 7 z celkového počtu „vidí“ nabídku jako nedostatečnou či

má dokonce pocit, že žádné možnosti tu nejsou. Celkem 88 % respondentů hodnotí tuto nabídku pozitivně, uvedli variantu „mnoho možností“ nebo „přiměřená nabídka“.

Střední školy či učňovské jsou převážně ve větších městech. Zcela jistě se pak těm, kteří pocházejí z vesnic, zdejší nabídka volnočasových aktivit jeví jako velká či přiměřená.

10.3 Mapování školního prostředí (otázky 7 – 11)

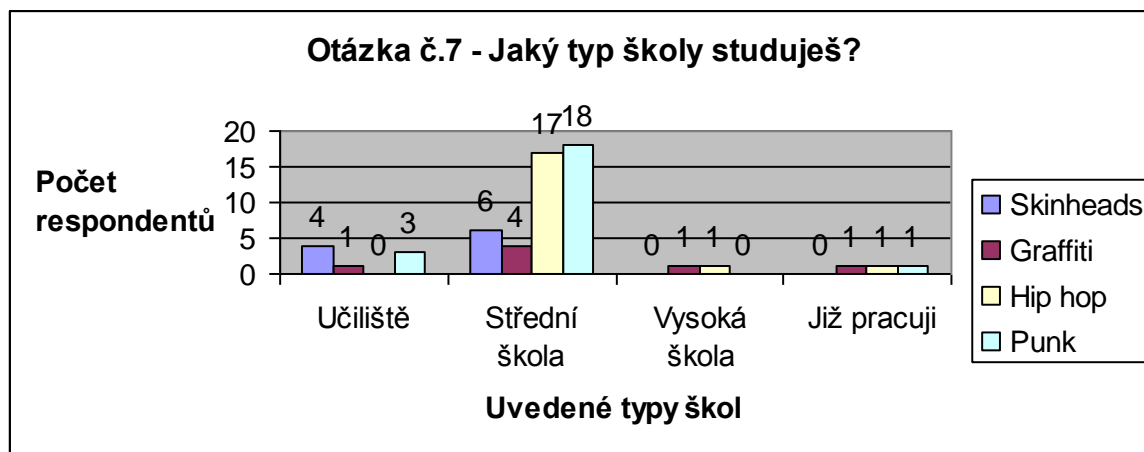
Prezentace odpovědí na otázku č. 7

Otázka č. 7 – Jaký typ školy studuješ?

Tabulka č. 7 – Rozdělení příznivců vybraných subkultur podle typu školy

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Učiliště	4	1	0	3	8	13,8
Střední škola	6	4	17	18	45	77,6
Vysoká škola	0	1	1	0	2	3,4
Již pracuji	0	1	1	1	3	5,2
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 7 - Rozdělení příznivců vybraných subkultur podle typu školy

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Celkem 45 příznivců vybraných subkultur navštěvuje střední školu. Tento zjištěný fakt nás do jisté míry překvapil, neboť jsme předpokládali, že respondentů z učilišť bude mnohem více. Tato skutečnost je zřejmě dána tím, že dnes celkově o učňovské obory mezi

dospívající mládeží není zájem. Valná většina žáků odchází ze základní školy, ač jejich prospěch není dobrý, právě na školy střední.

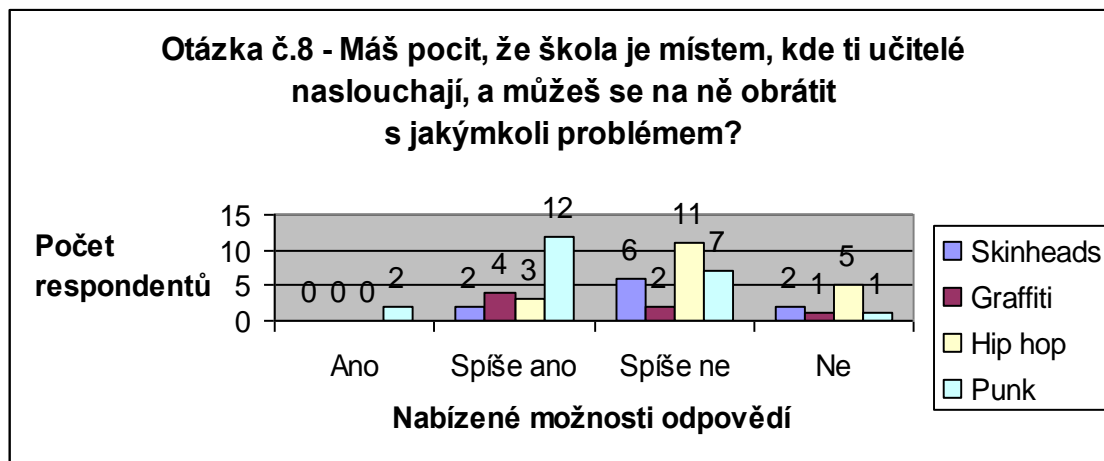
Prezentace odpovědí na otázku č. 8

Otázka č. 8 – Máš pocit, že škola je místem, kde ti učitelé naslouchají, a můžeš se obrátit na učitele s jakýmkoli problémem?

Tabulka č. 8 – Hodnocení vztahů s učiteli zástupci jednotlivých subkultur

	Skinheads	Graffity	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Ano	0	0	0	2	2	3,5
Spíše ano	2	4	3	12	21	36,2
Spíše ne	6	2	11	7	26	44,8
Ne	2	1	5	1	9	15,5
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 8 – Hodnocení vztahů s učiteli zástupci jednotlivých subkultur

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Součet pozitivních odpovědí, tedy možností „ano“ a „spíše ano“ je 39,7 % z výzkumného souboru. Negativní hodnocení „spíše ne“ a „ne“ zvolilo 60,3 % dotázaných.

Zásadní rozdílnost je však v pohledech příznivců jednotlivých subkultur. U skinheads a hoperů převažuje pocit, že „škola není místem, kde jim učitelé naslouchají, a kde se mohou na učitele obrátit s jakýmkoli problémem“. U zástupců hnutí punk a graffity

převažuje názor opačný. Usuzujeme, že by tato rozdílnost mohla být do jisté míry způsobena konfliktností či nekonfliktností zástupců těchto subkultur. Je pravdou, že například image punkera je často provokativní, nicméně ve škole se tito mladí lidé většinou chovají nenápadně, nekonfliktně a bez problémů se zde přizpůsobují.

Skinheads i hopeři mají mnohdy tendenci více prosazovat ve škole své postoje a názory, a tak se mnohem častěji dostanou do rozporu se školním řádem.

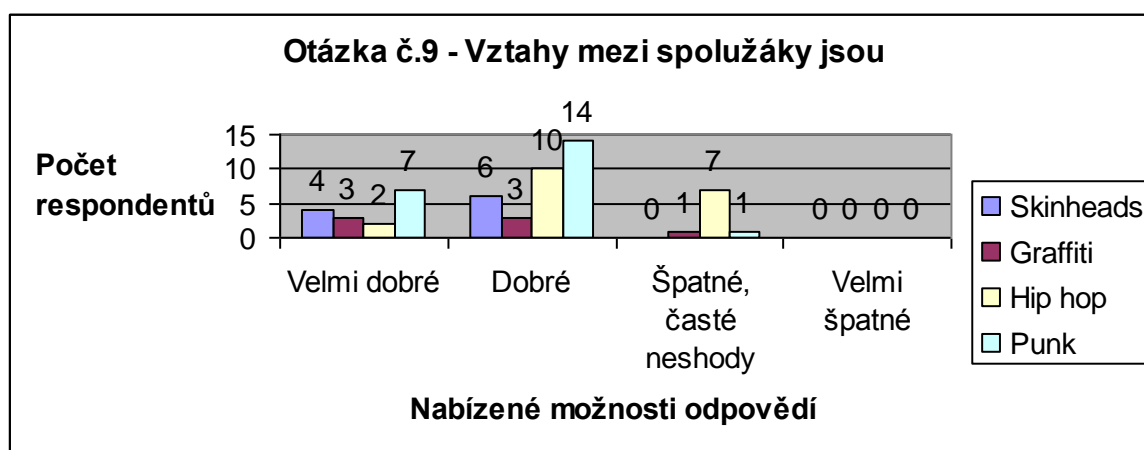
Prezentace odpovědí na otázku č. 9

Otázka č. 9 – Vztahy mezi spolužáky ve třídě jsou

Tabulka č. 9 – Hodnocení vztahů mezi spolužáky zástupci jednotlivých subkultur

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Velmi dobré	4	3	2	7	16	27,6
Dobré	6	3	10	14	33	56,9
Špatné, časté neshody	0	1	7	1	9	15,5
Velmi špatné	0	0	0	0	0	0
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 9 – Hodnocení vztahů mezi spolužáky zástupci jednotlivých subkultur

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

33 oslovených příznivců subkultur považuje vztahy ve třídě mezi spolužáky za „dobré“ a jen zcela výjimečně se mezi nimi objeví problémy a neshody. Navíc dalších 16 respondentů klasifikuje tyto vztahy dokonce jako „velmi dobré, přátelské a vstřícné“.

Pouze 7 hooperů vnímá vztahy ve třídě jako „špatné“. Z odpovědí na dotaz plyne, že 84,5 % z výzkumného vzorku vnímá vztahy se spolužáky jako pozitivní, tedy přátelské a dobré. Mladí lidé s příklonem k uvedeným subkulturám se mnohdy dospělým jeví jako problematictí, konfliktní či provokující. Jejich vrstevníci, spolužáci - je však mezi sebe přijímají velmi dobře a většinou ve vztazích mezi nimi konflikty nevznikají.

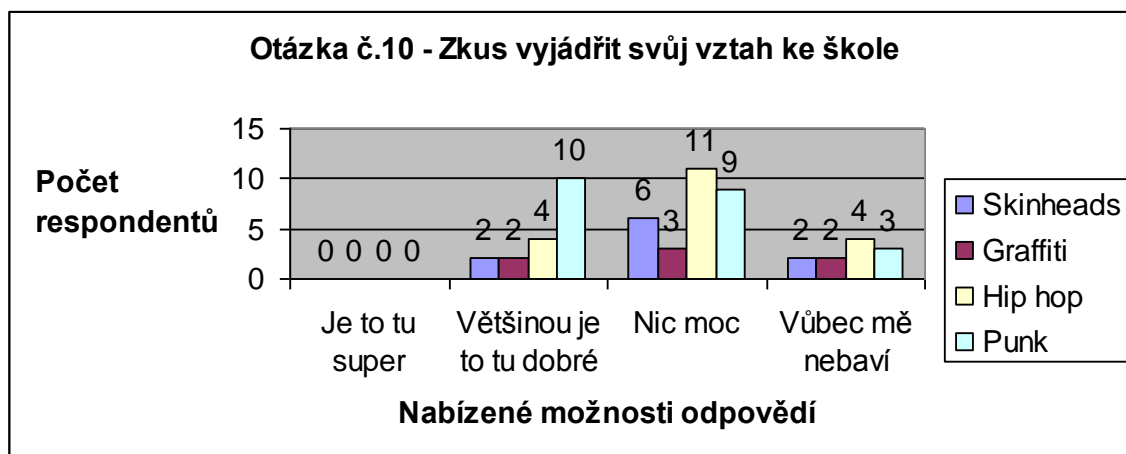
Prezentace odpovědí na otázku č. 10

Otázka č. 10 – Zkus vyjádřit svůj vztah ke škole

Tabulka č. 10 – Vyjádření vztahu ke škole příslušníky jednotlivých subkultur

	Skinheads	Graffity	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Je to tu super	0	0	0	0	0	0
Většinou je to tu dobré	2	2	4	10	18	31,0
Nic moc	6	3	11	9	29	50,0
Vůbec mě nebaví	2	2	4	3	11	19,0
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 10 – Vyjádření vztahu ke škole příslušníky jednotlivých subkultur

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Vůbec nikdo z dotazovaných nevedl, že by ho to ve škole bavilo a bylo to tu „super“. A pouze 18 jich vyjádřilo svůj vztah ke škole danou možností – „většinou je to tu dobré“. To je poměrně málo. Zajímavé je, že většinou, tak odpověděli zástupci hnutí punk.

Názory ostatních skupin patřily k ještě negativnějším odpovědím. Variantu – *nic moc, ale nějak „přežívám“*, zvolilo nejvíce lidí z výzkumného vzorku, a to 29. Byla to více jak polovina skinheadů a taktéž více jak polovina hoperů. Ve škole to „*nebaví*“ celkem 11 dotázaných. Z odpovědí na daný dotaz lze vyvodit, že 69 % respondentů hodnotí svůj vztah ke škole negativně.

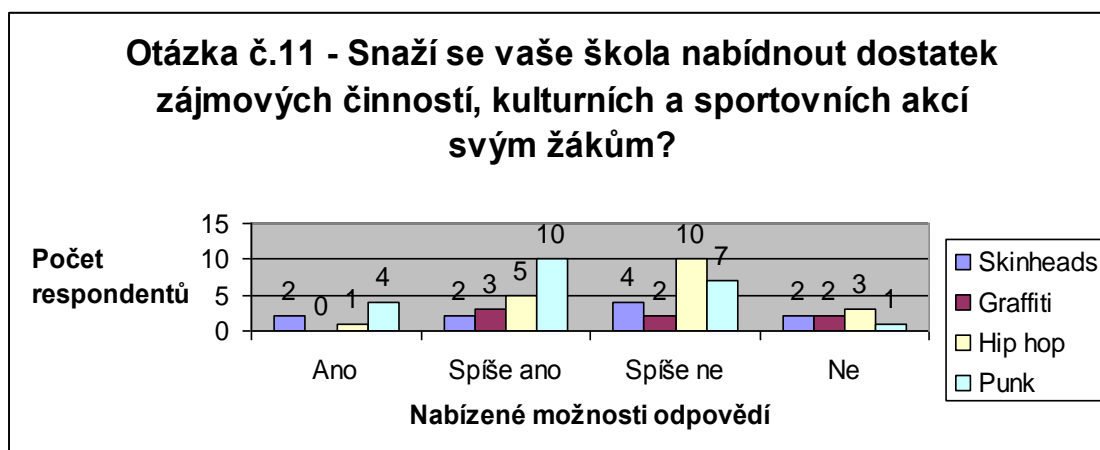
Prezentace odpovědí na otázku č. 11

Otázka č. 11 – Snaží se vaše škola nabídnout dostatek zájmových činností, kulturních a sportovních akcí svým žákům (např. návštěva divadla, lyžařský kurz, exkurze, přednášky,...)?

Tabulka č. 11 – Hodnocení zájmových činností nabízených školou

	Skinheads	Graffity	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádr.v %
Ano	2	0	1	4	7	12,1
Spíše ano	2	3	5	10	20	34,5
Spíše ne	4	2	10	7	23	39,6
Ne	2	2	3	1	8	13,8
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 11 – Hodnocení zájmových činností nabízených školou

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Z celkového vyhodnocení odpovědí vyplývá, že téměř polovina (46,6 %) dotázaných hodnotí nabídku školních zájmových aktivit pozitivně, tedy zvolenou možností „*ano*“ a „*spíše ano*“.

A 53,5 % respondentů bychom mohli zařadit do skupiny s opačným názorem. Zjištěné výsledky se výrazně nekloní ani k pozitivnímu, ani negativnímu hodnocení nabídky zájmových činností školou. Nelze tedy vyvodit závěr, který by jasně potvrdil spojitost nedostatečné nabídky školních zájmových aktivit s příklonem k subkultuře.

Zajímavé však je, že nejpozitivnější hodnocení opět pochází od punkerů. Odpověď „ano“ uvedli 4× a odpověď „spíše ano“ dokonce 10×. Hopeři se kloní opačnému názoru – „spíše ne“ zaznamenali 10× a „ne“ 3×. Polovina skinheadů i spreyerů také zastává spíše negativní pohled na danou otázku.

10. 4 Mapování rodinného prostředí (otázky 12 – 15)

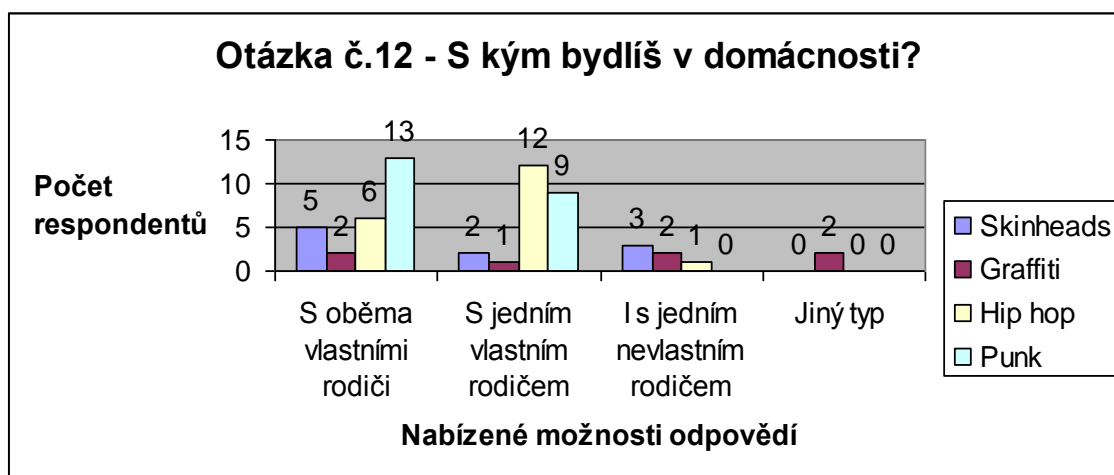
Prezentace odpovědí na otázku č. 12

Otázka č. 12 – S kým bydlíš v domácnosti?

Tabulka č. 12 – Typ rodiny

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádř. v %
S oběma vlastními rod.	5	2	6	13	26	44,8
S jedním vlastním rod.	2	1	12	9	24	41,4
I s jedním nevlast. rod.	3	2	1	0	6	10,4
Jiný typ	0	2	0	0	2	3,4
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 12 – Typ rodiny

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Z celkového počtu 58 respondentů žije s oběma vlastními rodiči celkem 26 dotázaných, tedy 44,8 %. V úplné rodině žije více jak polovina punkerů – 13 z 22 a polovina skinheads. Jen s jedním vlastním rodičem žije 24 dotázaných, 12 z nich jsou hopeři. V rodině i s nevlastním rodičem žije 6 respondentů a 2 spreyeři zvolili odpověď jiný typ. Jeden z nich uvedl, že se jedná o pěstounskou péči, druhý respondent typ nevedl.

Ze zkoumané skupiny příslušníků vybraných subkultur jich tedy 32 žije v rodině buď neúplné nebo tzv. doplněné či jiném typu. Jde o 55,1 % z celkového počtu, více jak polovinu. Vezmeme-li však v úvahu vysokou „českou“ rozvodovost, pak se domníváme, že tento výsledek není jasným signálem, že by děti, které nežijí v úplné rodině, více tíhly k začlenění do vybraných subkultur.

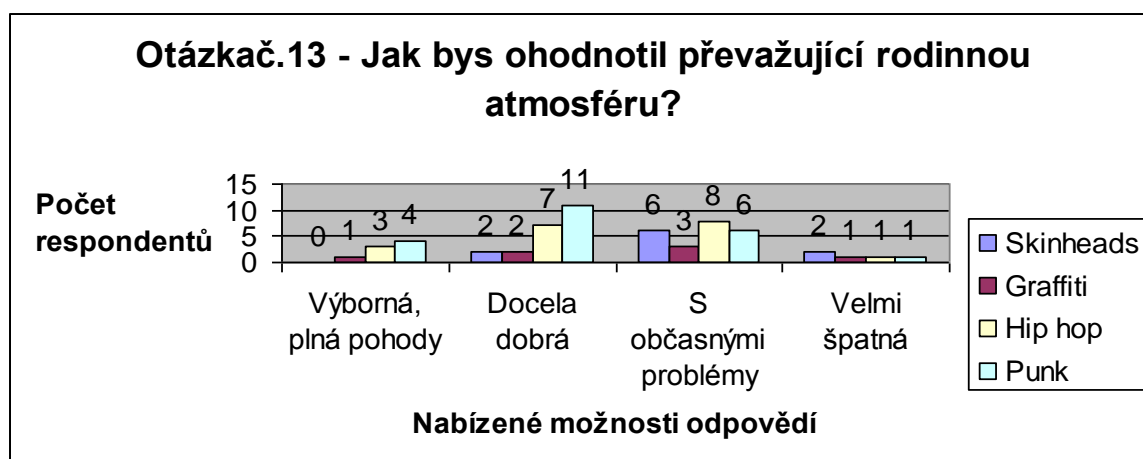
Prezentace odpovědí na otázku č. 13

Otázka č. 13 – Jak bys ohodnotil převažující atmosféru v rodině?

Tabulka č. 13 – Hodnocení převažující rodinné atmosféry

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Výborná, plná pohody	0	1	3	4	8	13,8
Docela dobrá	2	2	7	11	22	37,9
S občasnými problémy	6	3	8	6	23	39,7
Velmi špatná	2	1	1	1	5	8,6
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 13 – Hodnocení převažující rodinné atmosféry

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Zjištěná data jsou takřka rovnoměrně rozložena.

Jako výbornou hodnotí převažující atmosféru v rodině 8 dotazovaných a jako docela dobrou 22 respondentů. Celkem 30 mladých lidí z výzkumného souboru hodnotí rodinnou atmosféru pozitivně, jde o 51,7 %.

Takřka stejný počet, a to 28 příslušníků vybraných subkultur, hodnotí rodinnou atmosféru jako „s občasnými problémy“ nebo jako „velmi špatnou“, jde o 48,1 %.

Ze zjištěných dat vyplývá, že nelze jednoznačně říci, že vstup do vybraných subkultur byl důsledkem převažující špatné rodinné atmosféry.

Otázka č. 14 – Trávil jsi jmenované činnosti společně s rodiči? A jak často?

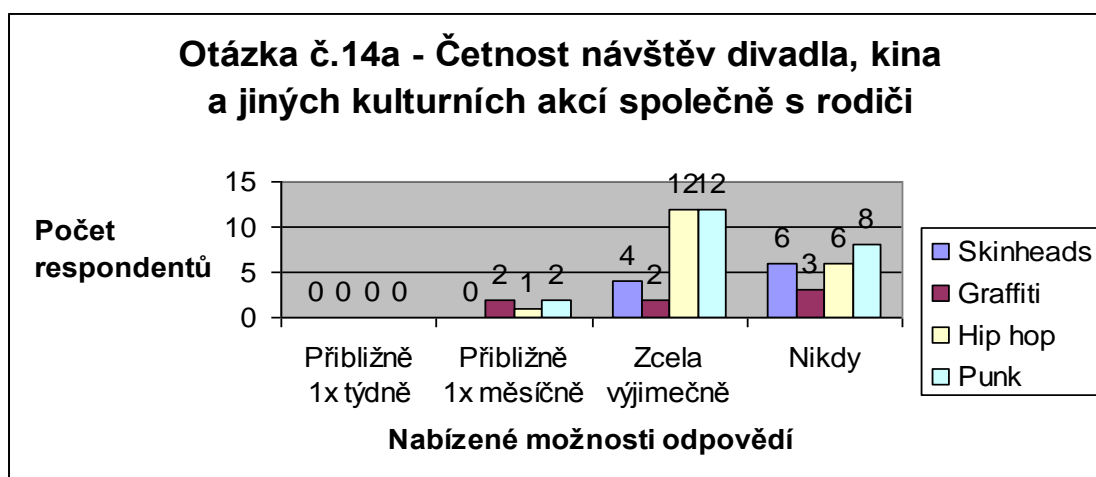
Prezentace odpovědí na otázku č. 14a)

14 a) společné návštěvy divadla, kina a jiných kulturních akcí

Tabulka č. 14 – Četnost návštěv divadla, kina aj. společně s rodiči

	Skinheads	Graffity	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Přibl. 1x týdně	0	0	0	0	0	0
Přibl. 1x měsíčně	0	2	1	2	5	8,6
Zcela výjimečně	4	2	12	12	30	51,7
Nikdy	6	3	6	8	23	39,7
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 14 – Četnost návštěv divadla, kina aj. společně s rodiči

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Pouze 5 respondentů označilo odpověď – „přibližně jednou za měsíc“.

Oslovení respondenti 30× uvedli, že společně s rodiči navštěvovali divadlo, kino či jiné kulturní akce „zcela výjimečně“. A dokonce jich 23 uvedlo, že takto společný čas s rodiči netrávili „nikdy“. Jde souhrnně o 91,4 % dotázaných!

Je tedy možné, že příznivci vybraných subkultur nebyli v rodině vedeni k pozitivnímu vztahu ke kultuře většinové společnosti – divadlu, filmu aj. I to může být důvod k volbě jiné, alternativní kultury, resp. subkultury.

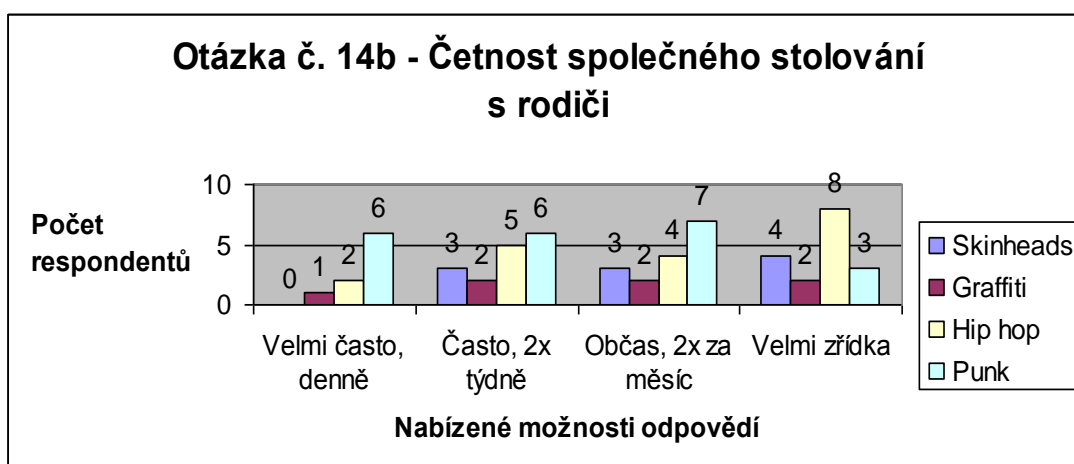
Prezentace odpovědí na otázku č. 14b)

14 b) společné stolování – společné snídaně, obědy nebo večeře

Tabulka č. 15 – Četnost společného rodinného stolování

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádr. v %
Velmi často, denně	0	1	2	6	9	15,5
Často, 2x týdně	3	2	5	6	16	27,6
Občas, 2x za měsíc	3	2	4	7	16	27,6
Velmi zřídka	4	2	8	3	17	29,3
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 15 – Četnost společného rodinného stolování

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Pouze 9 respondentů uvedlo, že společně s rodinou stolují „denně“. Převážně šlo o příznivce subkultury punku. Zřejmě je to dáno tím, že častěji pocházejí z vesnic, a zde se tyto rodinné tradice více dodržují, navíc zde nebývá ani jiná možnost, kde jinde se stravovat než v rodinném kruhu.

Variantu „často, 2× týdně“ uvedlo 16 oslovených. I to je podle našeho názoru přijatelná frekvence rodinného stolování, neboť zaměstnaní rodiče a studující děti se často v pracovních dnech stravují v zaměstnání či ve škole a ranní odchody z domova bývají také různé. Pak se často rodina při společném stolování schází o alespoň víkendů.

Zarážející je početnost odpovědí „občas, 2× za měsíc“ – 16 a odpovědí „velmi zřídka“ dokonce 17! Celkem jde o 56,9 % z výzkumného vzorku.

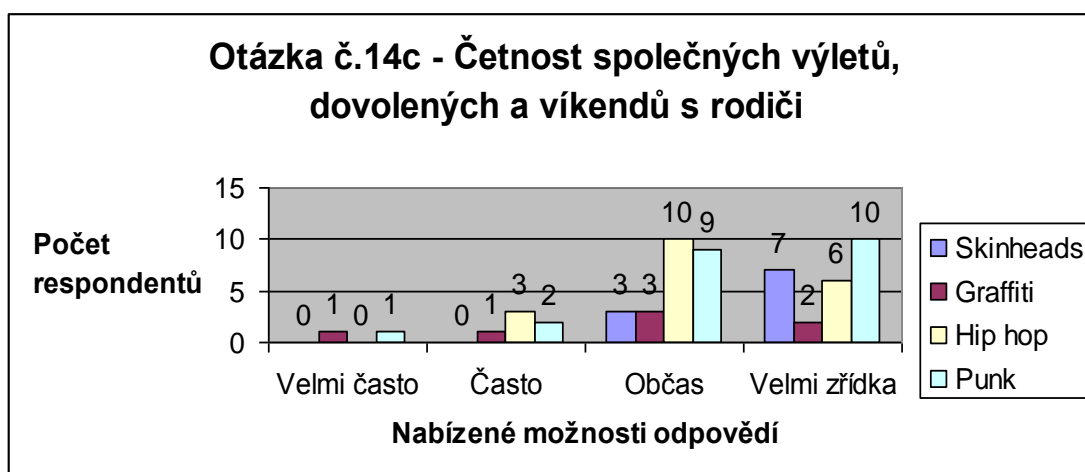
Prezentace odpovědí na otázku č. 14c)

14 c) společné výlety, dovolené, víkendy

Tabulka č. 16 – Četnost společných výletů, dovolených, víkendů s rodiči

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Velmi často	0	1	0	1	2	3,4
Často	0	1	3	2	6	10,4
Občas	3	3	10	9	25	43,1
Velmi zřídka	7	2	6	10	25	43,1
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 16 – Četnost společných výletů, dovolených, víkendů s rodiči

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Odpovědi na tuto otázku nejsou rozhodně potěšující. Pouze 2 respondenti uvedli, že trávili „velmi často“ s rodiči dovolené, výlety a víkendy. Druhou variantu „často“ zvolilo pouze 6 oslovených. Tyto dvě varianty zvolilo 13,7 % z celkového počtu oslovených.

Možnost „občas“ upřednostnilo 25 mladých lidí z výzkumného souboru a bohužel stejný počet – 25, zvolilo možnost „velmi zřídka“. Z těchto dat zřetelně vyplývá, že mnozí rodiče těmto mladým lidem nevěnují dostatek času ani o víkendech. Je samozřejmě možné, že jde často o rodiny sociálně slabší (což by bylo zajímavé zjistit v příštím výzkumu) a nemají dostatek financí na společné dovolené či výlety. Nicméně lze zcela jistě nalézt i finančně nenáročnou variantu trávení volného času o víkendech. Dané šetření ale ukazuje, že převážná většina rodičů oslovených respondentů svůj volný čas s dětmi na výletech, dovolených či společných víkendech příliš často netráví.

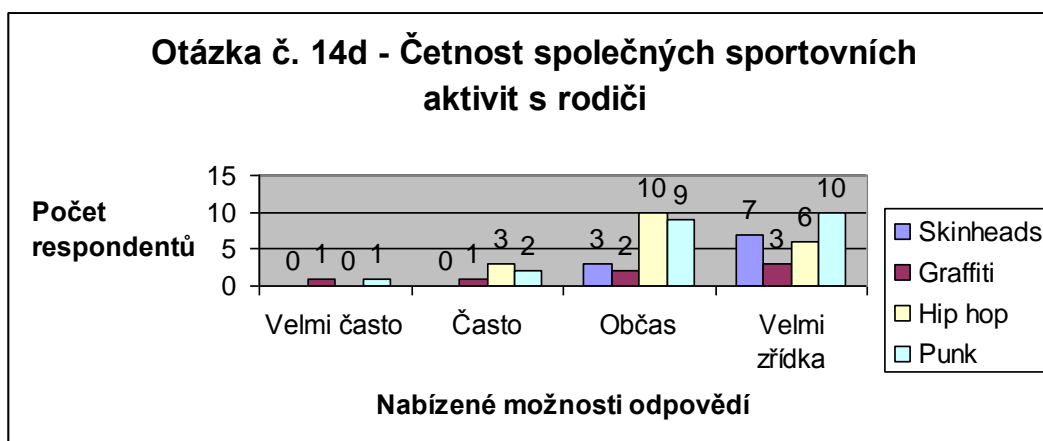
Prezentace odpovědí na otázku 14d)

14 d) společné sportovní aktivity – např. fotbal, lyžování, vycházky,...

Tabulka č. 17 – Četnost společných sportovních aktivit s rodiči

	Skins	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádř. v %
Velmi často	0	1	0	1	2	3,4
Často	0	1	3	2	6	10,3
Občas	3	2	10	9	24	41,4
Velmi zřídka	7	3	6	10	26	44,9
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 17 – Četnost společných sportovních aktivit s rodiči

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Další otázka se zabývala tématem - společně strávených sportovních aktivit s rodiči (fotbal, lyžování, vycházky,...). I zde byl cíleně zvolen jako příklad takového trávení volného času s rodiči – vycházka, neboť je finančně nenáročná a můžou si ji dovolit všichni rodiče.

Výsledky jsou velkým zklamáním. Celkem pouze 8 oslovených respondentů uvedlo možnosti „velmi často“ a „často“. Jde tedy souhrnně o 13,7 % z výzkumného vzorku.

Naopak celkem 50 dotazovaných uvedlo, že sportovní aktivity absolvují s rodiči jen „občas“ anebo „velmi zřídka“. Celkem 86,3 %.

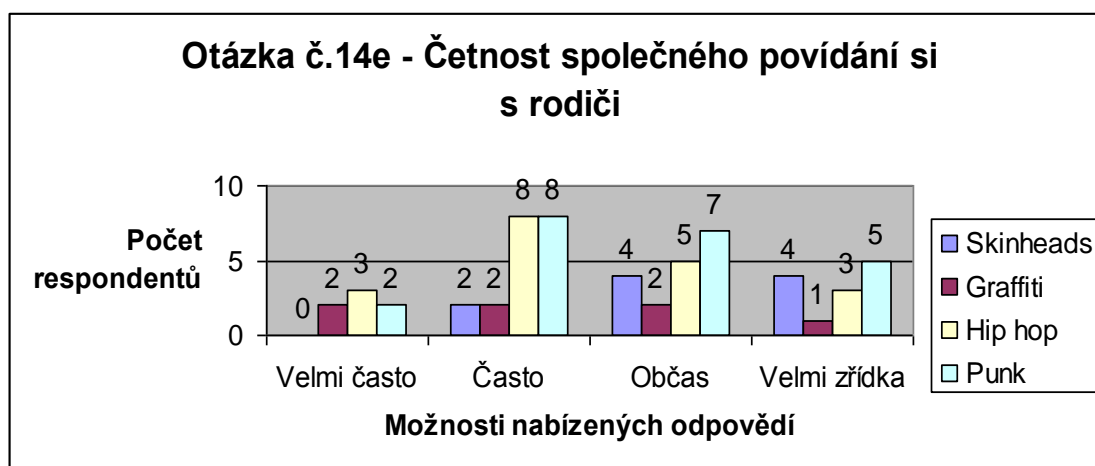
Prezentace odpovědí na otázku č. 14e)

14 e) společné povídání s rodiči

Tabulka č. 18 – Četnost společného povídání si s rodiči

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Velmi často	0	2	3	2	7	12,1
Často	2	2	8	8	20	34,5
Občas	4	2	5	7	18	31,0
Velmi zřídka	4	1	3	5	13	22,4
Celkem	10	7	19	22	58	100,0

Graf č. 18 – Četnost společného povídání si s rodiči

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Odpovědi na tento dotaz byly mnohem pozitivnější než na dotazy předcházející, týkající se trávení volného času s rodiči. Odpovědi „velmi často“ a „často“ zvolilo celkem 27 respondentů. Šlo tedy o 46,6 % z celkového počtu.

Alespoň „občas“ si s rodiči povídá 18 dotazovaných a pouze 13 jich uvedlo variantu „velmi zřídka“.

Z vyzkoumaných dat plyne, že sice rodiče s oslovenými respondenty netráví příliš mnoho času při výše jmenovaných aktivitách, ale poměrně často si s dětmi povídají. A komunikaci s dětmi považujeme za velmi přínosnou pro jejich pozitivní rozvoj.

Prezentace odpovědí k otázce č. 15

15) Co ti v rodině nejvíce chybělo?

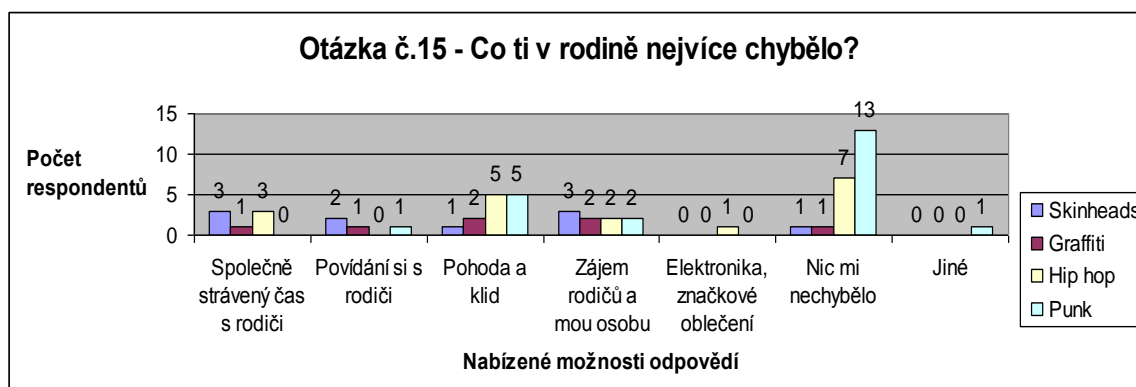
Tabulka č. 19 – Subjektivní výpovědi o absenci pozitivních aspektů rodinného života

	Skinheads	Graffiti	Hip hop	Punk	Celkem	Vyjádřeno v %
Společně strávený čas s rodiči	3	1	3	0	7	12,1
Povídání si s rodiči	2	1	0	1	4	6,9
Pohoda a klid	1	2	5	5	13	22,4
Zájem rodičů o mou osobu a moje problémy	3	2	2	2	9	15,5
Elektronika, značkové oblečení,...	0	0	1	0	1	1,7
Nic mi nechybělo	1	1	7	13	22	38,0
Jiné	0	0	0	1	1	1,7
Celkem	10	7	18	22	57	98,3

- k odpovědi jiné byla připojena poznámka: to, že rodiče nejsou spolu

- 1 respondent označil 3 odpovědi současně: povídání si s rodiči, pohoda a klid, zájem o mou osobu a moje problémy. V tabulce není jeho odpověď zahrnuta, neboť by zkreslovala počet dotázaných.

Graf č. 19 – Subjektivní výpovědi o absenci pozitivních aspektů rodinného života

Poznámka: údaje v grafu jsou uvedeny v kumulativních četnostech ($n_i = 58$)

Celkem uvedlo 22 respondentů, tedy 38 % z celkového počtu, že jim v rodině „*nic nechybělo*“. Ostatních 36 dotázaných (60,3%) v rodině postrádalo některou z výše uvedených možností. Nejčastěji zvolenou odpovědí byla možnost „*pohoda a klid*“, vybralo ji 13 oslovených - 22,4 % z výzkumného souboru. Početně následovala vybraná možnost „*zájem o mou osobu a moje problémy*“ – 9 dotázaných (15,5 %). „*Společně strávený čas s rodiči*“ chyběl 7 respondentům (12,1 %).

Zajímavé jsou odpovědi příslušníků hnutí punk – 13 z nich, tedy více jak polovina, uvedla, že jim v rodině nic nechybělo. Počtem takto zvolených odpovědí výrazně ovlivnili velikost skupiny „spokojených“ respondentů.

Z výzkumného šetření vyplývá, že 60,3 % oslovených respondentů v rodině postrádalo některou z nabízených možností. Domníváme se, že ze získaných dat, lze vyvodit závěr, že příklon jedinců k vybraným subkulturám může být ovlivněn absencí některých, výše uvedených, pozitivních aspektů rodinného života. Diskutabilní by však v pohledu na tuto otázku byli příznivci hnutí punk, neboť většině z nich v rodině „*nic nechybělo*“.

11 Závěry vyplývající z výzkumu

Předpoklady vztahující se k lokálnímu prostředí:

Lze předpokládat, že velikost místa bydliště a také jeho nedostatečná nabídka možností trávení volného času, mohou významně ovlivnit příklon jedince k subkultuře.

Ze zkoumaných dat, uvedených v tabulce č. 4 a grafu č. 4, vyplynulo, že příslušníci vybraných subkultur nejčastěji pocházejí z města (58,6 %). Výzkumné šetření, vztahující se k lokálnímu prostředí, dále prokázalo možnou souvislost mezi velikostí místa bydliště a začleněním do určitého typu subkultury. Příslušníci hnutí punk častěji pocházejí z vesnic. Ostatní subkultury – skinheads, graffiti a hip hop jsou spjaty více s městským prostředím.

Z odpovědí na otázku č. 5 (viz graf č. 5 a tabulka č. 5) je patrné, že více jak polovina oslovených respondentů (celkem 53,4 %) se domnívá, že v místě bydliště je „málo možností“ nebo „žádné možnosti“, jak trávit volný čas. Jde především o příznivce hnutí punk.

Celkově však rozdíl mezi počtem těch, kteří nabídku příležitostí pro trávení volného času v místě bydliště vidí pozitivně a mezi těmi, kteří ji vnímají naopak jako nedostatečnou, není statisticky významný. Nabídku v místě školy respondenti naopak hodnotí velmi pozitivně, jak vyplývá z tabulky č. 6 a grafu č. 6.

Domníváme se, že nabídka příležitostí k trávení volného času v místě bydliště a v místě školy nesouvisí s příklonem k uvedeným subkulturám.

Předpoklady vztahující se ke školnímu prostředí:

Lze předpokládat, že typ školy a negativní školní klima, např. špatné vztahy mezi učiteli a žáky a špatné vztahy mezi spolužáky či osobní nespokojenost se školou mají významný vliv na začlenění těchto mladých lidí do subkultur.

Lze předpokládat, že nedostatečná nabídka zájmových či sportovních aktivit školy může podstatně ovlivnit vstup mladých lidí do vybraných subkultur.

Z odpovědí na otázku č. 7 (viz tabulka č. 7 a graf č. 7) je prokazatelné, že příslušníci vybraných subkultur mládeže nejčastěji studují střední školu – 77,6 % z celkového počtu dotazovaných.

Pouze 13,8 % z výzkumného souboru je žákem učilišť. Domníváme se však, že ani zde neprokážeme přímou souvislost mezi výběrem školy a subkultury, neboť tak, jak jsme již

zmiňovali, v dnešní době není o studium na učilištích zájem a většina mladých lidí studuje střední školu.

V otázce č. 8 jsme se soustředili na jejich subjektivní pocit, jestli je pro ně „škola místem, kde jim učitelé naslouchají a můžou se na ně obrátit s jakýmkoli problémem“. Z tabulky č. 8 i grafu č. 8 jasně vyplývá, že tito mladí lidé převážně, a to 60,2 % z výběrového vzorku, tento pocit nemá. Podobně odpovědi na otázku č. 10 (viz tabulka č. 10 a graf č. 10) dokladují, že vztah ke škole je u 69 % dotazovaných převážně negativní. Z uvedených šetření je možné vyvodit závěr, že tyto negativní postoje ke školnímu prostředí mohou být faktorem pro příklon k uvedeným subkulturám.

Z výzkumného šetření, týkajícího se školního prostředí vyplývá, že tito mladí lidé hodnotí vztahy mezi spolužáky (viz tabulka č. 9 a graf č. 9) převážně kladně. Jde o 84,5 % z celkového počtu dotazovaných.

Předpoklad, že spokojenost či nespokojenost s nabídkou školních zájmových aktivit může ovlivnit vstup mladých lidí do vybraných subkultur, jsme zjišťovali v otázce č. 11 (viz tabulka č. 11 a graf č. 11). Získané odpovědi (při celkovém hodnocení) se výrazně nekloní ani k pozitivnímu, ani negativnímu hodnocení nabídky zájmových činností školou. Nelze tedy vyvodit závěr, který by jasně potvrdil spojitost nedostatečné nabídky školních zájmových aktivit s příklonem k vybraným subkulturám. Lze však při podrobnějším zkoumání nalézt výraznější rozdíly mezi „pohledy“ zástupců jednotlivých typů subkultur. Více jak polovina skinheads, spreyerů, ale i hopperů hodnotí tuto nabídku spíše negativně. Naopak punkeři ji vnímají spíše jako dostatečnou.

Předpoklady vztahující se k rodinnému prostředí:

Lze předpokládat, že děti z neúplných rodin se výrazně hlásí ke specifickým subkulturám.

Lze předpokládat, že u dětí, které hodnotí rodinné klima negativně, se výrazněji objevuje příklon k uvedeným subkulturám

Lze předpokládat, že děti, které uvádějí, že tráví s rodiči málo volného času, se častěji začleňují do vybraných subkultur mládeže.

Nebylo jasně prokázáno, že by úplnost či neúplnost rodiny byla významně spojena s příklonem k uvedeným subkulturám. Při zkoumání rodinného prostředí nebyl nalezen podstatný rozdíl mezi počtem dotazovaných z úplných a neúplných rodin. Respondentů z úplné rodiny je pouze o 6 méně. Při současné rozvodovosti ve společnosti jde tedy spíše o běžný jev.

Převažující rodinnou atmosféru ohodnotilo 30 respondentů pozitivně. Jde o více jak polovinu dotazovaných. Nelze tedy konstatovat, že by tito mladí lidé převážně pocházeli z rodin s negativní rodinnou atmosférou.

Z výzkumného šetření vyplývá, že výrazným momentem, týkajícím se rodinného prostředí, je nedostatečné trávení společných aktivit s rodiči. Jen výrazně malé procento dotázaných společně s rodiči navštěvovalo kulturní akce (viz tabulka č. 14 a graf č. 14), stolovalo (viz tabulka č. 15 a graf č. 15), sportovalo (viz tabulka č. 16 a graf č. 16) a trávilo společné víkendy (viz tabulka č. 17 a graf č. 17).

Předpoklad, že tito mladí lidé pocházejí z rodin, kde rodiče s dětmi netráví mnoho společného času, by se tedy rozhodně dala verifikovat. Drobným pozitivem v tomto směru jsou jen odpovědi na otázku č. 14e) – společné povídání dotazovaných si s rodiči (viz tabulka č. 18 a graf č. 18).

I z doplňující otázky č. 15 „*Co ti v rodině nejvíce chybělo?*“ lze vyvodit (viz tabulka č. 19 a graf č. 19), že jde převážně o mladé lidi, kteří v rodině některou z nabízených pozitivních aspektů rodinného života postrádali. Uvedlo to 60,3 % z celkového počtu oslovených. Nejčastěji uváděli, že postrádali v rodině pohodu a klid.

12 Závěr

Tato bakalářská práce „se vydává“ do nepříliš zmapované oblasti. Je pokusem o zpracování tématu, které je v odborné literatuře opomíjeno. O subkulturách mládeže se dočteme jen okrajově a ani sociální pedagogika se jím příliš nezabývá. Nicméně je jisté, že s příslušníky subkultur mládeže se v praxi setkáváme poměrně často.

A „položme si ruku na srdce“ – skutečně všichni pedagogové poznají příslušníka stylu EMO a ví o negativních aspektech tohoto hnutí? Jak vnímají svět gothici? Jsou skinheadi vždy rasisté? Co symbolizuje klasické punkové „číro“?

Přestože je práce velmi rozsáhlá, je jen nástinem dané problematiky a poskytuje pouze základní informace o vybraných subkulturách – skinheads, graffiti, hip hop a punk.

Za zpracování by však jistě stála i celá historie subkultur mládeže od beatníků až po současnost a jejich podrobnější charakteristika, ale v uceleném souboru. Právě to, že takový komplexní náhled do dané problematiky u nás neexistuje, považuji za velmi znepokojující. Z čeho mají pedagogové informace čerpat, aby pochopili tajemný svět těchto mladých lidí?

V praktické části se věnuji vybraným aspektům lokálního, školního a rodinného prostředí, ze kterého tito mladí lidé pocházejí. Z mého výzkumného šetření zřejmě nelze vyvodit dalekosáhlé závěry. Dalo by se říci, že je spíše ilustrativní. Přesto nasvědčuje o určitých skutečnostech. Existuje zřejmě souvislost mezi typem zvolené subkultury a místem bydliště. I určitá nedůvěra ve vztahu k učitelům a negativní vztah ke škole mohou být potencialem faktorem způsobujícím příklon k uvedeným subkulturám. Lze také potvrdit, že příslušníci vybraných subkultur pocházejí nejčastěji z rodin, kde rodiče netrávili mnoho času při společných aktivitách se svými dětmi. A často se jedná o jedince, kteří v rodině postrádali některé aspekty pozitivního rodinného života.

Moje bakalářská práce je tedy výzvou k zájmu odborníků o toto téma a k jeho významnějšímu rozpracování.

Seznam použité a citované literatury

- BURIÁNEK, J. *Sociologie*. Praha: Fortuna, 1996. ISBN 80-7168-304-3.
- FIEDLER, M. *Hip hop forever*. Olomouc: Hanex, 2003. ISBN 80-85783-41-X.
- FISCHER, S.; ŠKODA, J. *Sociální patologie*. Praha: Grada, 2009.
ISBN 978-80-247-2781-3.
- FISCHER, L.; PETRUSEK, M.; STRMISKA, Z. a kol. *Malý sociologický slovník*.
Praha: Svoboda, 1970. ISBN 25-093-70
- GEIST, B. *Sociologický slovník*. Praha: VICTORIA PUBLISHING, 1992.
ISBN 80-85605-28-7.
- HAVLÍK, R. *Úvod do sociologie*. Praha: Karolinum, 2002. ISBN 80-246-0381-0.
- HAVLÍK, R.; KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. Praha: Portál, 2002.
ISBN 80-7178-635-7.
- HRČKA, M. *Sociální deviace*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-68-0.
- CHARVÁT, J. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha: Portál, 2007.
ISBN 978-80-7367-098-6.
- CHMELÍK, J. *Extremismus*. Praha: MV ČR (sekce personální práce a vzdělávání), 1997.
ISBN nemá
- CHMELÍK, J. *Symbolika extremistických hnutí*. Praha: Armex, 2000.
ISBN 80-86244-14-8.
- CHMELÍK, J. *Extremismus a jeho právní a sociologické aspekty*. Praha: Linde, 2001.
ISBN 80-7201-265-7.
- KALIBOVÁ, K.; CAKL, O.; MAREŠ, M. a kol. *Nebezpečné známosti. Pravicový extremismus v malém příhraničním styku (SRN-ČR)*. Drážďany: Kulturburo Sachsen e. V.,
2009. ISBN nemá
- KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
- KUBÁTOVÁ, H. *Sociologie životního způsobu*. Praha: Grada, 2010.
ISBN 978-80-247-2456-0.
- LABÁTH, V. a spoluprac. *Riziková mládež*. Praha: SLON, 2001. ISBN 80-85850-66-4.
- LINDAUR, V.; VLASÁK, V. *Excentrici v přizemí*. Praha: Panton, 1989. ISBN 35-054-89.
- MACEK, P. *Adolescence*. Praha: Portál, 1999. ISBN 80-7178-348-X.
- MAREŠOVÁ, A. a kol. *Kriminologické a právní aspekty extremismu*. Praha: KUFŘ
(Institut pro kriminologii a sociální prevenci), 1999. ISBN 80-86008-59-2.

- MAŘÍKOVÁ, H.; PETRUSEK, M.; VODÁKOVÁ, A. *Velký sociologický slovník*.
 Praha: Karolinum, 1996, I. svazek - ISBN 80-7184-164-1.
 II. svazek - ISBN 80-7184-310-5.
- MATOUŠEK, O.; KROFTOVÁ, A. *Mládež a delikvence*. Praha: Portál, 2005.
 ISBN 80-7178-771-X.
- MONTOUSSÉ, M.; RENOUIARD, G. *Přehled sociologie*. Praha: Portál, 2005.
 ISBN 80-7178-976-3.
- OPEKAR, A.; RIEDEL, J.; ŠEBLOVÁ, J.; TLACH, J. a kol. *Excentrici v přízemí*.
 Praha: Panton, 1989. ISBN 35-054-89.
- OVERSTREET, M. In graffiti we trust. Praha: Mladá fronta, 2006. ISBN 80-204-1325-1.
- SMOLÍK, J. *Subkultury mládeže*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2907-7.
- WARD, P.; ADAMS, S.; LEVERMORE, J. *Jak se připravovat na práci s mládeží*.
 Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-044-8.
- VÁGNEROVÁ, M. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál, 1999.
 ISBN 80-7178-214-9.
- VALIŠOVÁ, A.; KASÍKOVÁ, H. *Pedagogika pro učitele*. Praha: Grada, 2007,
 ISBN 978-80-247-1734-0.
- Rock proti proudu 2*. Encyklopedie zahraničního alternativního rocku. 2. díl.
 Praha: Vokno, 1993. ISBN 80-85239-19-1.

Internetové zdroje

- ČERNÁ, A.; ŠMAHEL, D. *Sebepoškozování v adolescenci: kontext reálného versus virtuálního prostředí a subkultur EMO a GOTHIC*. Psychologie (elektronický časopis ČMPS), 2009, roč. 3, č. 4. [cit. 15. července 2010]. Dostupný na WWW: <http://e-psycholog.eu/pdf/cernaetal.pdf> . ISSN 1802-8853.
- DŽAMBAZOVIČ, R.; KLOBUCKÝ, R. *Súčasná subkultúry mládeže*. Bratislava: Slovenská sociologická spoločnosť pri SAV, 1999. [cit. 10. července 2010]. Dostupný na WWW: www.vyskummladeze.sk. ISBN 80-85447-08-8.
- ERDINGER, M. *Subkultury a hnutí mládeže I*. 2006. [cit. 5. července 2010]. Dostupný na WWW: www.ymca.cz
- JANDA, L. *Punková kultura*. [cit. 5. července 2010]. Dostupný na WWW: <http://takysesbylapunk.sweb.cz/kultura.htm>

KASAL, J. *Násilí na stadiónech jako důsledek existencionální prázdnoty*.
 Sborník: Riziková mládež v současné společnosti. Hradec Králové: Gaudeamus,
 Univerzita Hradec Králové, 2006. [cit. 5. srpna 2010]. ISBN 80-7041-044-2.

KLOBUCKÝ, R. *Globalizácia, subkultury a drogy*. 2006,
 In: KLOBUCKÝ, R., ČISTÝ DEŇ č. 3/2006, ročník IV. [cit. 15. srpna 2010]. Dostupný
 na: http://www.infodrogy.sk/ActiveWeb/c/2227/globalizacia__subkultury_a_drogy.html

MAREŠOVÁ, A.; KOTULÁN, P.; MARTINKOVÁ, M. a kol. *Kriminologické a právní
 aspekty extremismu*. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 1999.
 [cit. 2. července 2010]. Dostupný na WWW: www.kriminologie.cz. ISBN 80-86008-59-2.

NANORU, M. *Czech Tek: symbolická válka*, MF Dnes – KAVÁRNA, 8. října 2005
 [cit. 18. července 2010]. Dostupný na WWW: <http://news.branyvnmmani.cz/>

NOVÝ, L. *Černý beaty proti proudu*. A-kontra, 2/2006. [cit. 15. srpna 2010]. Dostupný na
 WWW:<http://www.a-kontra.net/>

ONDRÁČKOVÁ, D. J. *Sekty a nová náboženská hnutí – bezpečnostní hrozba?* 3/2009
 [cit. 7. srpna 2010]. Dostupný na WWW: www.mvcr.cz

RŮŽIČKA, V. *Politologické vymezení squattingu* [online]. *E-polis.cz*, 26. říjen 2005. [cit.
 2010-08-05]. Dostupné z WWW: <http://www.e-polis.cz/nezarazene-clanky/112-politologicke-vymezeni-squattingu.html>. ISSN 1801-1438.

SMOLÍK, J. *Extremismus subkultur mládeže?* Rexter: 1/2006. [cit. 1. července 2010].
 Dostupný na WWW: www.barrister.cz

SMOLÍK, J. *Fotbalové chuligánství z hlediska extremismu*. Rexter 1/2003.
 [cit. 1. července 2010]. Dostupný na WWW: www.rexter.cz

BURYÁNEK, J.; SYROVÝ, P.; CAKL, O.; KALIBOVÁ, K. *Subkultury*.
 Příručka pro středoškolské pedagogy. 2005. [cit. 1. července 2010]. Dostupný na WWW:
www.varianty.cz

TEJCHMALOVÁ, L.; PĚTIOKÝ, J.; BENEŠ, J. *Strategie boje proti extremismu v roce
 2009*. Praha: MV ČR, odbor bezpečnostní politiky, 2010. [cit. 1. června 2010]. Dostupný
 na WWW: www.mvcr.cz

VEDRAL, J. *Pravda o skinheads: žádní andělé, ale ani čistokrevní nacisti*. Kavárna
 on-line. 20. 9. 2008. [cit. 15. července 2010]. Dostupný na WWW: <http://zpravy.idnes.cz/>

WALACH, V. *Perspektivy krajně pravicového hip-hopu v Česku*. Rexter 1/2010.
 [cit. 15. července 2010]. Dostupný na WWW: www.rexter.cz ISSN 1214-7737.

ŠIMČÍK, S. *Paradoxy vývoje punk a skinheads*. 2. studentská vědecká konference, Filozofická fakulta Prešovské univerzity v Prešove, 4. 5. 2006. [cit. 15. července 2010]. Dostupný na WWW: www.pulib.sk

HRABALÍK, P. *Historie české a slovenské rockové hudby podle dokumentárního cyklu ČT*. Česká televize. Bigbít. [cit. 15. června 2010]. Dostupný na WWW: <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/punk/02-situace.php>

HRABALÍK, Petr. *Bigbít 1956-1989* [online]. 2001. [cit. 2010-01-11]. Punk ve svete.

Dostupné z WWW: <<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/punk/01-vesvete.php>>.

Zpráva o problematice extremismu na území ČR v roce 2002. MV ČR. [cit. 15. června 2010]. Dostupný na WWW: www.mvcr.cz

Přílohy

Seznam příloh:

Příloha č. 1 – Dotazník

Příloha č. 2 – Ukázka vyplněného dotazníku

Příloha č. 1

DOTAZNÍK

Ahoj, dovoluji si Tě tímto požádat o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který je součástí průzkumu mé bakalářské práce a zabývá subkulturami mládeže – skinheads, punk, hip-hop a graffiti. Dotazník je zaměřen na výzkum prostředí (především rodinného), ze kterého příslušníci těchto subkultur pocházejí.

Téma je odborníky často opomíjeno a v médiích bývá zkresleno a prezentováno s určitými předsudky. Byla bych ráda, kdyby ses prostřednictvím tohoto dotazníku podělil(a) o tvé zkušenosti a přidal(a) tak nezkraslený pohled.

Dotazník je anonymní. Zvolenou odpověď označ podtržením nebo tučně, případně doplň slovně.
Děkuji za Tvůj čas a pravdivé odpovědi.

M. Kotšmídová, kot.milena@seznam.cz

1) Pohlaví

- holka
- kluk

2) Kolik je ti let

- 14-15 let
- 16-17 let
- 18 a více let

3) Která ze jmenovaných subkultur je ti nejbližší – např. máš rád její hudební či životní styl a upřednostňuješ její styl oblékání?

- skinheads
- punk
- hip hop
- graffiti
- jiná.....
- žádná

4) Bvdlím, (popř. většinu života jsem prožil)

- na malé vesnici (okolo 500 obyvatel)
- ve větší vesnici
- v malém městě (okolo 3000 obyvatel)
- v okresním městě
- často jsme se stěhovali

5) Jak bys ohodnotil příležitosti pro trávení volného času v místě bydliště?

např. sportovní aktivity, kluby, knihovna, kino, zájmové kroužky,...

- je zde mnoho možností jak trávit volný čas
- nabídka možností je přiměřená
- možnosti tu jsou, ale je jich málo
- žádné možnosti tu nejsou

6) Jak by ohodnotil tyto možnosti v místě, kam chodíš do školy?

- je zde mnoho možností jak trávit volný čas
- nabídka možností je přiměřená
- možnosti tu jsou, ale je jich málo
- žádné možnosti tu nejsou

7) Studuješ

- učiliště
- střední škola
- vysoká škola
- již pracuji - pak v následujících otázkách (8, 9, 10, 11) uveď odpověď, která odpovídá tvému názoru z dob, kdy jsi studoval(a)

8) Máš pocit, že škola je místem, kde ti učitelé naslouchají a můžeš se obrátit na učitele s jakýmkoliv problémem?

- ano, vztahy jsou přátelské a vstřícné
- spíše ano, převažují vztahy přátelské a vstřícné
- spíše ne
- ne

9) Vztahy mezi spolužáky ve třídě jsou

- velmi dobré, ve třídě se cítím příjemně a uvolněně
- dobré, jen zcela výjimečně se mezi námi objeví problémy a neshody
- špatné, problémy a neshody jsou časté
- velmi špatné

10) Zkus vyjádřit svůj vztah ke škole

- ve škole je to super, baví mě to tady
- většinou to tu je dobré
- nic moc, ale nějak „přežívám“
- vůbec mě nebaví

11) Snaží se vaše škola nabídnout dostatek zajímavých zájmových činností, kulturních a sportovních akcí svým žákům (př. návštěva divadla, lyžařský kurz, exkurze, přednášky,...)?

- ano
- spíše ano
- spíše ne
- ne

12) S kým bydlíš v domácnosti?

- žiji s oběma vlastními rodiči
- žiji jen s jedním z vlastních rodičů
- žiji i s jedním nevlastním rodičem
- jiný typ.....

13) Převažující atmosféru v rodině bys ohodnotil(a) jako

- výbornou, plnou pohody, vzájemného pochopení
- docela dobrou
- s občasnými problémy
- velmi špatnou, časté konflikty a hádky

14) Trávil jsi jmenované činnosti společně s rodiči? A jak často?

a) společné návštěvy divadla, kina a jiných kulturních akcí

- přibližně jednou týdně
- přibližně jednou měsíčně
- zcela výjimečně
- nikdy

b) společné stolování – společné snídaně, obědy nebo večeře

- velmi často, téměř denně
- často, přibližně dvakrát za týden
- občas, přibližně dvakrát za měsíc
- velmi zřídka

c) společné výlety, dovolené, víkendy

- velmi často
- často
- občas
- velmi zřídka

d) společné sportovní aktivity – např. fotbal, lyžování, vycházky,...

- velmi často
- často
- občas
- velmi zřídka

e) společné povídání s rodiči

- velmi často
- často
- občas
- velmi zřídka

15) Co ti v rodině nejvíce chybělo?

- společně strávený čas s rodiči (kulturní akce, sport, dovolené,...)
- povídání si s rodiči
- pohoda a klid
- zájem rodičů o mou osobu a moje problémy
- elektronika, značkové oblečení, kapesné, internet,...
- nic mi nechybělo
- jiné.....

Příloha č. 2

Ukázka vyplněného dotazníku:

DOTAZNÍK

Ahoj, dovoluji si Tě tímto požádat o vyplnění níže uvedeného dotazníku, který je součástí průzkumu mé bakalářské práce a zabývá subkulturami mládeže – skinheads, punk, hip-hop a graffiti. Dotazník je zaměřen na výzkum prostředí (především rodinného), ze kterého příslušníci těchto subkultur pocházejí.

Téma je odborníky často opomíjeno a v médiích bývá zkresleno a prezentováno s určitými předsudky. Byla bych ráda, kdyby ses prostřednictvím tohoto dotazníku podělil(a) o tvé zkušenosti a přidal(a) tak nezkraslený pohled.

Dotazník je anonymní. Zvolenou odpověď označ podtržením nebo tučně, případně doplň slovně.
Děkuji za Tvůj čas a pravdivé odpovědi.

M. Kotšmídová, kot.milena@seznam.cz

1) Pohlaví

- holka
- kluk

2) Kolik je ti let

- 14-15 let
- 16-17 let**
- 18 a více let

3) Která ze jmenovaných subkultur je ti nejbližší – např. máš rád její hudební či životní styl a upřednostňuješ její styl oblékání?

- skinheads
- punk**
- hip hop
- graffiti
- jiná.....
- žádná

4) Bvdílím, (popř. většinu života jsem prožil)

- na malé vesnici (okolo 500 obyvatel)
- ve větší vesnici
- v malém městě (okolo 3000 obyvatel)**
- v okresním městě
- často jsme se stěhovali

5) Jak bys ohodnotil příležitosti pro trávení volného času v místě bydliště?

např. sportovní aktivity, kluby, knihovna, kino, zájmové kroužky,...

- je zde mnoho možností jak trávit volný čas
- nabídka možností je přiměřená
- možnosti tu jsou, ale je jich málo
- žádné možnosti tu nejsou

6) Jak by ohodnotil tyto možnosti v místě, kam chodíš do školy?

- je zde mnoho možností jak trávit volný čas
- nabídka možností je přiměřená
- možnosti tu jsou, ale je jich málo
- žádné možnosti tu nejsou

7) Studuješ

- učiliště
- střední škola
- vysoká škola
- již pracuji - pak v následujících otázkách (8, 9, 10, 11) uveď odpověď, která odpovídá tvému názoru z dob, kdy jsi studoval(a)

8) Máš pocit, že škola je místem, kde ti učitelé naslouchají a můžeš se obrátit na učitele s jakýmkoliv problémem?

- ano, vztahy jsou přátelské a vstřícné
- spíše ano, převažují vztahy přátelské a vstřícné
- spíše ne
- ne

9) Vztahy mezi spolužáky ve třídě jsou

- velmi dobré, ve třídě se cítím příjemně a uvolněně
- dobré, jen zcela výjimečně se mezi námi objeví problémy a neshody
- špatné, problémy a neshody jsou časté
- velmi špatné

10) Zkus vyjádřit svůj vztah ke škole

- ve škole je to super, baví mě to tady
- většinou to tu je dobré**
- nic moc, ale nějak „přežívám“
- vůbec mě nebaví

11) Snaží se vaše škola nabídnout dostatek zajímavých zájmových činností, kulturních a sportovních akcí svým žákům (př. návštěva divadla, lyžařský kurz, exkurze, přednášky,...)?

- ano**
- spíše ano
- spíše ne
- ne

12) S kým bydlíš v domácnosti?

- žiji s oběma vlastními rodiči**
- žiji jen s jedním z vlastních rodičů
- žiji i s jedním nevlastním rodičem
- jiný typ.....

13) Převažující atmosféru v rodině bys ohodnotil(a) jako

- výbornou, plnou pohody, vzájemného pochopení**
- docela dobrou
- s občasnými problémy
- velmi špatnou, časté konflikty a hádky

14) Trávil jsi jmenované činnosti společně s rodiči? A jak často?

a) společné návštěvy divadla, kina a jiných kulturních akcí

- přibližně jednou týdně
- přibližně jednou měsíčně
- zcela výjimečně**
- nikdy

b) společné stolování – společné snídaně, obědy nebo večeře

- velmi často, téměř denně
- často, přibližně dvakrát za týden**
- občas, přibližně dvakrát za měsíc
- velmi zřídka

c) společné výlety, dovolené, víkendy

- velmi často
- často
- občas
- velmi zřídka**

d) společné sportovní aktivity – např. fotbal, lyžování, vycházky,...

- velmi často
- často
- občas
- velmi zřídka**

e) společné povídání s rodiči

- velmi často
- často**
- občas
- velmi zřídka

15) Co ti v rodině nejvíce chybělo?

- společně strávený čas s rodiči (kulturní akce, sport, dovolené,...)
- povídání si s rodiči
- pohoda a klid
- zájem rodičů o mou osobu a moje problémy
- elektronika, značkové oblečení, kapesné, internet,...
- nic mi nechybělo**
- jiné.....